

तत्त्वविन्दु ग्रन्थः

किंचिल्लेख्योद्देशः.

आर्यावर्तमा आजपी २४३६ वर्ष उपर चोवीसमा तीर्थंकर श्री वर्धमानप्रभु (महावीरप्रभु) विचरता हता. तत्समयमा अनेक भण्डजीवो सर्वज्ञ प्रभुना वचनो सांभळी कृतार्थ पता हता. हालमा श्रीवीरप्रभुना वचनोनो समावेश मोटा भागे पिस्तालीस आगममा तथा पूर्वाचार्यो रचिन ग्रंथोमा पायछे. श्रीवीरप्रभुना समयमा पदार्थोनुं स्वरूप जेवुं उपदेशाहुं हुं तेवुं स्वरूप हाल एण तेमना सिद्धान्तो वाचता समजायछे. हालमा विद्यमान जिनागमोने वाचतां वस्तुनुं यपार्थ भान पायछे. मिद्धान्तोनुं मनन, स्मरण करतां ज्ञानावरणीय कर्मनो तयोपशम पायछे. प्रभुनी वाणीनुं अगाध स्वरूपछे. जेम जेम बां-धीए छीए. मनन करीए छीए, तेम तेम तेमांपी कंक नथुं स्वरूप समजायछे. जिनागमोनुं वाचन करतां कोइ कोइ बिषय संबंधी नोइबुझ करी सर्व बिषय संग्रही तेनो आ विचार बिंदुग्रंथ बना-एयोछे. सिद्धान्तमा कदेव्यां तच्चोना स्वरूपनी आगळ आ ग्रंथबिंदु समानछे माटे तत्त्वबिंदु एवुं सार्यक नाम आय्छे.

आ तत्त्वबिंदुमा कोइ कोइ स्वच्छे जे जे चित्तो लक्ष्णछे, तेमां ग्रंथोनी साक्षीभो आपत्तामां आरीछे. सध्यावितर्क, विरोधावर्यक

तत्त्वार्थ सूत्रवृत्ति, पन्नवणामूत्र, भगवतीमूत्र, विचारविंदु, मश्रोत्तर सार्धशतक, मश्राचिंतामणि वगैरे ग्रंथोनी साक्षी आपवामां आवीछे.

अमदावादना प्रसिद्ध श्रावकश्रीता शा. छोटालाल लक्ष्मीचंदने आ ग्रन्थना विषयो वांची संभळाय्याछे. तेथी ते आनंद पाम्याछे.

आ लखेला विषयोसंबंधी कोइने कंइ कहेवानुं होय तो रुबरु आ पत्रथी पुछी सुलासो करवो.

आ ग्रन्थमां मायः छद्मस्थदृष्टिथी कोइस्थळे आगमविरुद्ध लखायुं होयतो ते पंडितो सुधारशो. याअमने सिद्धांतसाक्षीपूर्वक जणावचामां आवशेतो बीजी आदृष्टिमां शुद्धि करवामां आवशे.

आ विषयो लखतां अमदावादमां श्वेरीवादा. आवलीपोळना उपश्रयमां विशेषावश्यक वंचातु हतुं. आठहजार श्लोकपूर्ण थया. तेथी तेमांथी केटलाक विषयो विशेषनः लख्याछे ते पुनः पुनः मनन करवा योग्यछे.

संवत् १९६५ नुं चोमायुं अमदावादमां कयुंछे त्यां विशेषावश्यक वांचवामां आवतुं हतुं. त्यारे व्याख्यानमां श्रोताओमां नगरशेठ. मोहनलाल लल्लुभाइ तथा प्रसिद्धश्रोता शा. छोटालाल लक्ष्मीचंद तथा शा. हीराचंद ककलभाइ तथा. शा. त्रिकुमभाइ आलमचंदद तथा शा. हीराचंद सजाणजी तथा शा. बालाभाइ ककलभाइ, वगैरे हना. साध्वीओमां श्रवण करनार तरीके मुख्य साध्वीश्री शिवश्रीजी तथा साध्वीजी श्रोमुरश्रीजी तथा श्रीहरख-

શ્રીજી વગેરે તથા શ્રાવિકામોમાં શેઠાણી. ગંગાપેન, તથા ચંચલપેન તથા શેઠ. લાલભાઈ દલપતભાઈની પુત્રી માળેકબેન તથા શેઠાણી. ગંગાપેનની દીકરીની પુત્રી સરસ્વતિબેન વગેરે હતાં. શ્રોતાની મંડલી સુદ્ધ હોવાથી વિશેષાવધક વાંચતાં સર્વને આનંદ થતો હતો. અને તે સમયે વપયોગી જે વિષયો જણાયા હતા. તે લક્ષી લીધા હતા. વિશેષાવધક કાશી છપાયેલે તેથી વિશેષતઃ અનુક્રમે સર્વ વિષયોનો ઉતારો કર્યો નથી. કોઈ વપયોગી વિષયોને ધ્યાનમાં આવતાં અત્ર દાખલ કર્યાં છે. તેમાં જે કંઈ જિનાશા વિરુદ્ધ હોય તો સગ્ગનો સુધારણો. પ્રંપની શુદ્ધિ કરણો. મસંગ હશે તો તત્ત્વચિંતુનો દ્વિતીયભાગ મસંગે લેવાનો તો છપાવવામાં આવશે.

આ ગ્રન્થ તથા અન્ય ગ્રન્થો છપાવવામાં અમદાવાદના શ્રાવક વર્ગમાં અગ્રગણ્ય મતિદ્ધ શેઠ દલપતભાઈ મણુભાઈના પુત્ર શેઠ મણિભાઈ દલપતભાઈ, તથા શેઠ જગાભાઈ દલપતભાઈ શ્રી. ૧. ૧ થનથી સારી રીતે સ્થાપ કરી છે, માટે જ્ઞાનસેવની વચ્ચે અર્થ ધન વ્યય કરવાથી તેમને ધન્યવાદ થયે છે. જ્ઞાનના રસિયા શ્રાવક દુઃસ્થો ધન વગેરેથી જિનશાસની વચ્ચે કરી મતિદિન લક્ષાદિ ધન્યવાદોને પાત્ર થાઓ. તેમના આત્માની વચ્ચે થાઓ.

ॐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

મુદ્રાપ. અમદાવાદ શહેરી વાહો.

આંબલી પોઢનો વપાથય.

સં. ૧૯૬૬ માગસર શુદ્ધી ૫ શુક્રવાર.

લિ. મુનિ. મુદિસાગર.

યોગનિષ્ઠ મુનિ બુદ્ધિસાગરજી કૃત ગ્રન્થોની યાદી.

અને તે મઝવાનાં ટેકાણાં—

પુસ્તકનું નામ.

મઝવાનું ટેકાણું.

- ૧ જૈન ધર્મ અને પ્રીતિ } ધી જૈન કેન્દ્રી સોસાયટી-મુંબઇ.
ધર્મનો મુકાબલો.
- ૨-૩ શ્રી રવિસાગરજી } વડોદરા મામાની પાળેલા કેશવલાલ
અને શોકાવનાશક. } લાલચંદને ત્યાં.
- ૪ પદ્મવ્ય વિચાર. } પાદર. શા. મોહનલાલભાઈ હીમચંદ
૫ વચનામૃત. } વહીલ.
- ૬ અધ્યાત્મ શાંતિ-શા. રતનચંદ લાપાળ કાવીઠા બોરસદ ખાસે.
- ૭ ચિંતામણિ. } જેનોદય બુદ્ધિસાગર સમાજ.
૮ કન્યાવિક્રય નિષેધ. } સાજુંદ.
૯ પૂજા સંમદ.
- ૧૦ જુદાપ્રકારના ગાયન સંમદ. -શા. મણિલાલ વાડીલાલ સાજુંદ.
- ૧૧ જુદાપ્રકારના ગાયન સંમદ } અમદાવાદ સંભવ જિનમંદલ.
ભાગ બીજો.
- ૧૨ સમાધિશતક - શેઠ. જગાલાલ દલપતભાઈ. મુ. અમદાવાદ.
- ૧૩ તત્ત્વવિચાર. } જ્ઞાન પ્રસારક મંદલ. મુંબઈ. ઝવેરી બગર.
- ૧૪ સત્યસ્વરૂપ. }
- ૧૫ આત્મ પ્રકાશ. } શા. વીરચંદ કૃષ્ણજી. મુ. માણસા.
પુના-વૈતાલપેઠ.
- ૧૬ ભજન સંમદ ભાગ પહેલો. }
- ૧૭ ભજન સંમદ ભાગ બીજો. } અમદાવાદ.
- ૧૮ ભજન સંમદ ભાગ ત્રીજો. }
- ૧૯ ભજન સંમદ ભાગ ચોથો. } જૈન બોર્ડિંગ નાગોરીસરાહ.
- ૨૦ અધ્યાત્મજ્ઞાન વ્યાખ્યાનમાળા. }

- ૨૧ આત્મપ્રદીપ.
 ૨૨ અધ્યાત્મગીતા.
 ૨૩ આત્મસ્વરૂપ.
 ૨૪ અનુભવ પદ્યચીરી.
 ૨૫ પરમાત્મ દર્શન.
 ૨૬ પરમાત્મ ભ્યાનિ.
 ૨૭ ગુરુબોધ.
- } અમદાવાદ જૈનયેતાંબર બોર્ડિંગ
 નામોદીશરાહ.

- ૨૮ પ્રાચીન ન્યાયઃ મંથ ઉદ્ધાર. } ઝવેરી બોગીલાલ તાશચંદ.
 સંસ્કૃત સ્વાદ્યાદ મુદ્રાવર્ણી. } અમદાવાદ ગૌરીવાલાનીપાળ.
 ૨૯ તત્ત્વબિંદુ (યાને સક્ષિત) } જૈન બોર્ડિંગ
 સિદ્ધાંત રાત. } નામોદીશરાહ અમદાવાદ.

- ૩૦ ચેતનશક્તિ મંથ-(ભજન સમૃદ્ધ ગ્રીભ ભાગમાં)
 ૩૧ વર્તમાનકાલ મુદ્રાવર્ણ-(ભ. ગ્રીભ ભાગમાં)
 ૩૨ પરમબ્રહ્મ નિરાકરણ-(ભજન સં. ૪ ચોથામાં)
 ૩૩ અધ્યાત્મ વચનામૃત પ્રગ્ન્ય (ભજન સમૃદ્ધ ભાગ ચોથા)

નહીં છપાવેલા ગ્રંથોની યાદી.

- ૩૪ તત્ત્વ પરીક્ષા વિચાર
 ૩૫ ધ્યાન વિચાર
 ૩૬ મુખસાગર
 ૩૭ ગુરુમાહાત્મ્ય.
 ૩૮ શ્રીમંત સરકારગાયકનાડ સયાટરાવની આગળ આપેલું ભાષણ
 ૩૯ પદ્ય સદુપદેશ.

योगनिष्ठमुनिबुद्धिज्ञागेण.

॥ तत्त्वविन्दुग्रन्थः प्रारभ्यते ॥

प्रणिपत्य पगलानं. वर्मदेवं गुहंगिरं ॥

शान्नादवेः समुद्धृत्य, तत्त्वविन्दु विरच्यते ॥१॥

१. कृष्णोद्याय. अरुणाय. देवन्द्याय, वायुदाय ए चार मन्त्रेकनां
न्यानक ३५० जागवां.

३५० ने पांचवर्गे गुहंगा. ते मन्त्रादो आवे तेने बंगवपी
गगवो. फेर पांचवर्गपी गुहगाकार कवो. फेर आठ सूर्यपी
गुहगाकार कवो. अने फेर पांच संन्यासपी गगवा. ते मर्
गगवां मानदाल येति याव.

मन्त्रेक वनमतिना ५०० न्यानक. मायाग्न वनमविकापनां
७०० न्यानक.

ह्रींतिष्ठ. वींतिष्ठ. चतुर्गिंतिष्ठ न्यानक १०० मन्त्रेकनां जागवां.
देवया. नागको. विष्वक्विंतिष्ठ मन्त्रेकनां न्यानक २०० जागवां.
सुदुग्ध येति चन्द्रायनां कल्पानि न्यानक ३०० जागवां.

२. जेनो वर्म, मंध, रम, अने मर्म एक होय तेनी एक येति जागवी.

३ जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आश्रव, संवर, निर्जरा, बंध, मोक्ष, धर्म, अधर्म, हेय, श्रेय, उपादेय, निश्चय, व्यवहार, उत्सर्ग, अपवाद, आश्रव, परिश्रव, अतिचार, अनाचार, अतिक्रम, व्यतिक्रम, इत्यादि, सांभळ्याविना शास्त्ररहस्य समजाय नहि.

४ सुस्थान, सुग्राम, सुनाति, सुभ्रात, सुतात, सुमाता, सुकुल, सुबल, सुग्री, सुपुत्र, सुपात्र, सुदान, सुमान, सुरूप, सुविद्या, सुदेव, सुगुरु, सुधर्म, सुदेशादिनीयोगबाह, पुण्यविना प्राप्त होती नहीं.

५ सुमति, शीलवंत, संतोषी, सत्संगी, स्वजनसाचाबोला, सत्पुरुष, सुलक्षणा, सुलज्जावंत, गंभीर, गुणवंत, गुणज्ञ, एवा गुणवंत पुरुषनी संगति करतां धर्म पाप्मी शक्याय.

६ चोर, छलप्राही, अधर्मी, अधम, अविनेय, अधिकबोलो, अनाचारी, अन्यायी, अधोर, अधुरा, कुलक्षणा, कुबोला, कुपात्र, कुशील, सुशापती, कुलखण्ण, तुच्छमतिवाला जीवोनी संगति करवी नहि.

- ૭ સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, તથા અભ્યાસથી, તથા ચેરા ધર્મરત્ન પામી શકે.
- ૮ સૂરાભ્યાસ, અર્પાભ્યાસ, વસ્તુઅભ્યાસ તથા અનુભવે ચાર મંકારનો અભ્યાસ કરતાં ધર્મવસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય.
- ૯ હિંસાથી પાપ થાય છે, પટ્કાયને ફગવાના પરિણામ અને પાપ એ જ પ્રમાણ થાય છે. અને તે પાપ હૃદયમાં આવે અશાંતતા, આકુલતા, હ્રોણતા, અસ્થિરતા ઉત્પન્ન થાય છે.
- ૧૦ દર્શનમોહનીય સપોષકમયથી ધર્મ થાય છે, તથા ચારિત્રમોહનીય હૃદયથી પુણ્ય પાપ થાય છે, અચિરતિનો હૃદય મંદ થાય ત સપોષકમય થાય ત્યારે ચિરતિનો હૃદય થાય. અને ચિરતિ હૃદય થાય ત્યારે પટ્કાય જીર ઉપર દયાના પરિણામ ઉપર તેથી પુણ્ય થાય, અને અચિરતિના મોઝ હૃદયે પાપ નીવડે તેમાં ઘટલું વિશેષ કે ચારિત્ર મોહનીયનો હૃદય મંદ થાય ત્યા પુણ્ય, અને ચારિત્ર મોહનીય હૃદય સીધું થાય ત્યારે પાપ નીવડે અને દર્શનમોહનીયના સપોષકમયથી ધર્મ થાય. તથા તેના સાચા શાસ્ત્રથી ધર્મ થાય.

૧૧ જ્યાં મિથ્યાત્વની શુદ્ધિ ન થાય. અને સ્વાદ્વાદમાર્ગ વિરુદ્ધ પ્રાપ્ત થાય નહીં. અને આત્મસ્વરૂપ ઉપાદેયરૂપે પ્રરૂપવામાં આવે. અને શુભક્રિયાનો આદર થતાં અને શુભક્રિયાના ફલની ઘાંઠા ન કરાવે, તિરસ્કાર થતાં, તેમ અશુભક્રિયાનો તિરસ્કાર થતાં, અશુભક્રિયાનાં ફલ દુર્ગતિ આદિ થતાં, ઇત્યાદિ આગમોક્તપ્રરૂપણાને દેશના સમજવી, પુણ્યક્રિયા સેવવી પણ તેના ફલની ઘાંઠા ન કરવી. તેનું રહસ્ય એમ સમજવું કે પુણ્ય ક્રિયા શુભ વ્યાપારે શુભયોગથી નહિ આદરે તો માર્ગ વિરુદ્ધતા થાય, પરંપરા પણ વીતરાગ માર્ગે જોડાય નહિ, અને જો પુણ્યના ફલની ઘાંઠા કરે. તો નિદાનરૂપ મિથ્યાત્વ પ્રણમે, માટે પુણ્ય ફલ ઘાંઠા રહિત શુભ ક્રિયા કરવી.

૧૨ જીવને ધતો સ્વેદ નિવારવા અર્થે પૂર્વવંધકર્મ સંભારીએ તે આ પ્રમાણે—જેવાં જીવે કર્મ ઘાંધ્યાં છે તેનાં ઉદયે આવે છે, તે મધ્યે કેટલાંક કર્મ પ્રદેશે વેદીને સ્વેદે છે, કેટલાંક નિષ્કાચિત્ત કર્મ ઘાંધ્યાં છે તે વિપાકે જીવ વેદીને સ્વેદે છે, પણ જ્ઞાની આત્મા કર્મ ભોગવતાં ઉદય નિષ્ક્રમ્ય કરે. આવશે, નિંદે વશાતાપ કરે. ત્યારે અલ્પવંધ થાય, અને બહુનિર્મરા થાય, માટે જ્ઞાની જીવ સમમાત્રે કર્મ વેદી ઉદય નિષ્ક્રમ્ય કરે છે. ઉપયોગે આત્મસ્વરૂપ વિચારે ત્યારે અન્યકર્મ વંધ થાય.

૧૩-હવેના મૂલમાં ચાર પ્રકારની ધર્મક્રયા કહીએ.

૧ આશ્લેષિની. ૨ વિશ્લેષિની. ૩ નિર્વેદિની. ૪ સંવેદિની.

૧ તત્ત્વમાર્ગમાં જોડાવે તે આશ્લેષિની.

૨ મિથ્યાત્ત્વમાર્ગથી નિવર્તાવે તે વિશ્લેષિની.

૩ મોક્ષાભિલાષ ઉપજાવે તે નિર્વેદિની.

૪ વૈરાગ્યભાવ ઉપજાવે તે સંવેદિની ધર્મક્રયા જાણવી.

૧૪-કેવલીમધુને સાયિક નવલગ્નિ તે નવનિધિ જાણવી, તથા પં-
ચેન્દ્રિય અને ચાર ક્રપાય નિવર્તારવાયી નવ નિધિ મુનિરા-
જને જાણવી.

૧૫-ચક્ષુ ઇન્દ્રિયનો વિકાર નટ યતાં હૃદયગ્ગન ચક્ષુ નિર્મલ યાય,
શ્રોત્રેન્દ્રિયનો વિકાર મટે ત્યારે જિનવચન શ્રવણમીતિ પ્રતીતિરૂપ
યાય, જિહ્વા ઇન્દ્રિયવિકાર નટ યતાં આત્મિક અનુભવરસ
સ્વાદ પામે. નાસિકાનો વિકાર મટતાં આત્મગુગનો ધુવાસના
પામે, સ્પર્શેન્દ્રિયનો વિકાર નટ યતાં આત્મપ્રદેશના સ્વમાદરૂપ
સ્પર્શન યાય, ક્રોધ નટ યતાં સમતા પ્રગટે, માન નટ યતાં
માર્દવગુગ પ્રગટે, માયા જતાં આર્જવગુગ પ્રગટે, લોભ મતાં
સંતોષ ગુણ પ્રગટે.

૪ ચોથો વસ્તુધર્મ. વસ્તુસ્વરૂપે વસ્તુધર્મ પામતાં સ્વરૂપાચરણ સ્થિરતા તથા સમક્તિ પામે, પરમાત્મસ્વરૂપ પાપ.

૫ ચાર મેદમાંથી એક પણ દુહવાય નહિ તેમ મવર્તવું. જે મધ્ય ક્રિયાવિધિ આચરનો સ્વસ્વરૂપોપયોગમાં વર્તે તે સિદ્ધ કર્મ નહ કરો પરમાત્મપદ પામે.

૧૯-કર્મ ત્રિષાણે. અટકર્મનો વર્ગના તે દ્રવ્યકર્મ. પાંચ પ્રકારનાં સ્તરીરતે નોકર્મ જાણવાં, અને રાગદ્વેષતે ભાવકર્મ આત્માભિન છે. તેમાં દ્રવ્યકર્મ અને નોકર્મ પૌદ્ગલિકછે. તથા જ્ઞાતા અને અજ્ઞાતા તે દ્રવ્યકર્મોભિનછે તથા હર્ષોહાસ તે ભાવકર્મોભિનછે.

૨૦-પંચ પરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરવાથી એતદ્વિકૃત્કર્મનું નિવારણ થાય, અરિહંતાદિકનું દ્રવ્યથી શરણ કરતો જોવ વાપનો ઉદય નિવૃત્ત કરે તથા વિપાકવેદન વગ અલ્પ થાય, તથા અપ્તા અપ્તમિરઓ-આત્મા આત્માનું શરણ કરે અર્થાન્ સ્વસ્વરૂપમાં પરિણમેતો સર્વકર્મ સપ કરે એવ આત્મશરણ અને નિમિત્તશરણનો મેદ જાણવો. અરિહંતનું નામ સ્મરતાં, ધ્યાતાં, રાગદ્વેષ નહ થાય, સિદ્ધપદ સ્મરતાં, ધ્યાતાં, આત્મા અરુપિમાવને પામે. તથા આચાર્યપદ ગણતાં, સ્મરતાં, વિચારતાં, ધ્યાતાં, પંચાચાર મવર્તન મુન્નથ થાય, અને મવાંતરે આચાર્ય ગણધરાદિક પદ પામે. તથા હપાધ્યાયપદનું સ્મરણ કરતાં તથા ધ્યાતાં શાસ્ત્રાર્ય તથા મુન્નાધ્યામની મુન્નથના થાય, મવાંતરે અધ્યાપન શક્તિ

દેશના ધવળ કરતી, મુદેલની સેવના કરતી, મુપર્મની આ-
રાધના કરતી.

૨૪-ક્રોધમાન જે દ્વેષનાં અંગણે, માયા અને મોહ જે રાગાંગણે. ના-
કપાપમાં શ્રીવેદ, ધુરુવવેદ, અને નર્મુમકુવેદ, એ બળ જેદ તથા
હાસ્ય તથા રતિ જે હ્રમ પેંચ ગગનાં અંગણે, તેમજ અરતિ, શોક,
ભય, લુપ્તતા, એ ચાર દ્વેષનાં અંગ જાણવાં. ગાદેપ તેજ મોર
જાણતો.

૨૫-આત્મસ્વભાવે પરિણમનાં સમ્યક્ત્વ ગુણ મળે ॥

૨૬-પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયરૂપ તે દ્રવ્યમન જાણવું. વ્યક્ત્યવ્યવન વિ-
કલ્પરૂપ ભાવમન જાણવું. અપેક્ષાએ આ વ્યાખ્યાણે,

૨૭ શુદ્ધજ્ઞાન ઉપયોગે જીવ ભાવનિર્મરા કરે, અને ચૈરામ્યમાલ ઉ-
દાસિનતાએ દ્રવ્યનિર્મરા કરે.

૨૮ પુદ્ગલેચ્છાથી અજ્ઞાનની પુષ્ટિ થાયછે, અને મૂર્છાથી મિથ્યાત્વની પુષ્ટિ થાયછે.

૨૯ આઠ કર્મ મધ્યે મોહનીય કર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિછે, તેમાં વ્રણ પ્રકૃતિ સમ્યક્ત્વ મોહનીયની જાણથી, ધારિત્ર મોહનીયની પશ્ચીમ પ્રકૃતિછે તે મધ્યે તેર પ્રકૃતિ રાગના ધરની અને વાર પ્રકૃતિ દ્વેષના ધરની જાણથી.

૩૦ યોગત્રિકે ઉપાર્જ્યા કર્મ તે તપ સંયમાદિ શુભ ક્રિયા વ્યાપારે પ્રવર્તનાં દેહેછે, તથા શુદ્ધ ઉપયોગે આત્મસ્વરૂપમાં પરિણમતાં સન્નાપ કર્મછે તે મટાયે. તથા મિથ્યાત્વથી ઘાંધ્યા કર્મ સમક્રિતથી દેહે, અવિરતિનાં ઘાંધ્યા કર્મ વિરતિથી દેહે. કયાયનાં ઘાંધ્યા કર્મ ઉપનમાદિ સમતા ગુણથી દેહે, પ્રમાદથી ઘાંધ્યા કર્મ અપ્રમાદદનાપ દેહે. શ્નિપ્રવિષયનાં ઘાંધ્યા કર્મ તે તપધર્મથી દેહે.

૩૧ સર્વ સંયોગોનો વિયોગ થયો. જીવન ચેતી છે. પરમાં શ્વેતુદિ દુઃખનું મૂલ્યછે—

૩૮ આત્મસ્વભાવે જાગ્યા તેજ જાગ્યાજ જાણવા.

૩૯ જેટલો શાશ્વત્વ વસ્તુમાં આનંદ તેટલુંજ પાછળથી દુઃ

૪૦ ચેતન હવે મમાદ ત્યાગ ? ત્યાગ ? ત્યાગ.

૪૧ મનુષ્યોના પરિચયમાં સાધુઓને અલ્પ આવશ્યું તેમ હિતકરછે.

૪૨ આત્મા તારી ભૂલ તેનેજ નહોતે.

૪૩ ચેત્રી લે, માયામાં શું મ્હાલી રહ્યોછે.

૪૪ સરેવ સદ્ગુરુ અને સદ્ધર્મની શ્રદ્ધા પરમ દિનકારકછે.

૪૫ સ્વતંત્રજીવન આત્મસ્વમાત્રમાં રમવાપીઝ જાણવું.

૪૬ પારકી આત્મા સદા નિરાત્મા. આત્મમગ્નુચ્ચતાજ કરવા યોગ્યછે.

૪૭ કોઈ જીવ પાપ વધુ કરે અને કર્મખન્યવાંચે, અને કોઈ જીવ પાપ અત્યુ કરે અને કર્મ વધુ ચાંચે. કોઈને પાપ વધુ અને કર્મ વળ વધુ, કોઈને પાપ અને કર્મ વધુ નહીં પણ ચીમંગી જાણવી.

૪૮ શુદ્ધ ઉપયોગે ધર્મ. ક્રિયાણ કર્મ, મિષ્ટ્યાત્વમોદેધર્મ, સમ્પન્ન દષ્ટિ ધર્માધિકારીછે. સંકલ્પ વિકલ્પમાં આત્મા પરિણમેતો કર્મ વંધ કરે. અને આત્મા નિર્વિકલ્પભાવે પરિણમેતો ધર્મ મગદાવી શકે.

૪૯ ચેતના થે પ્રકારનીછે. ? જ્ઞાનચેતના ચીજી અજ્ઞાનચેતના. અજ્ઞાનચેતનાના થે મેટુછે, વ્યકત્ત્વચેતના ચીજી કર્મફલચેતના. રાગદ્વેષપણે પરિણમે તે કર્મચેતના જાણવી. અને ઉદયમાં આત્મ્યાં કર્મને વેદે તે કર્મફલ ચેતના જાણવી. જ્ઞાનચેતનામાં મેદ નથી. જ્ઞાનચેતના મગદનાં કર્મચેતના અને કર્મફલ દષ્ટે. સપક્ષિત પામ્યા વાદ જ્ઞાનચેતના દોષ, મિષ્ટ્યાત્વીને અજ્ઞાન ચેતનાજ દોષ.

૫૫ શરીર સંબંધી ચલ અને અંતરંગ આત્મપરાક્રમને બંધાવે.
અંતરંગ આત્માનું પરાક્રમ તે ઉદ્યાનુમારી જાણવું.

૫૬ મુનિ, યોગસંહર આરાધનાં ઔદયિક કર્મ નિવારે.
યોગસંહર આરાધનાં મર્ચ કર્મ નષ્ટ કરેછે.

૫૭ વિસ્ત્રાલીક્ર શ્યામ યોજનનો સીમંત નામનો નરકા
વ્યક્તિ વિસ્ત્રાલીક્ર શ્યામ યોજનનો છે. હુડક વિમા
શ્યામ યોજન પ્રમાણ છે. સિદ્ધિગિયા વિસ્ત્રાલીક્ર
પ્રમાણ છે.

૫૮ સાતમી નરકનો અમનિષ્ઠાન પાથદો, તથા સર્વો
તથા જંબુદીપ, ૯ પ્રગ પદાર્થ શ્યામ યોજન પ્રમા

અભિહિયા આદિ દશપદે ગુણવા. તેને રાગ અને દ્વેષે ગુણવા. તેને મનઃ વચન અને કાયાના યોગથી ત્રણગુણા કરવા. પુનઃ કરવું કરાવવું અને અનુમોદવું એમ ત્રણે ગુણીય. પુનઃ અતીત અનાગત અને વર્તમાન એ ત્રણભેદે ગુણી પુનઃ અરિહંતાદિક છાં ગુણીય તો ૧૮૨૪૧૨૦ ભેદ થાય.

૬૦ ધર્મક્ષમા ચતુર્થગુણ સ્થાનકથી પ્રગટેછે. ક્ષમા ત્રણ પ્રકારનીછે.
૧ ધર્મક્ષમા ૨ ઉપકારક્ષમા ૩ અપકારક્ષમા.

૬૧ ઉત્પાતિકી બુદ્ધિ, વૈનયિકી બુદ્ધિ, શ્રીનીકાર્મણકીબુદ્ધિ, ચોથી પારિણામિકી બુદ્ધિ જાણવી.

૬૨ પ્રત્યાહવાન, કાયોત્સર્ગ, પ્રતિક્રમણ, એ ત્રણ આવશ્યક ઉપર મીતિ જાણવી. ચતુર્વિંશતિસ્તવ, સામાયક, અને ગુરુવંદન એ ત્રણ આવશ્યકપર ભક્તિ જાણવી.

૬૩ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન પશ્ચાત્ અવધિજ્ઞાન તથા મનઃપર્યવજ્ઞાન થયાવિના કેવલજ્ઞાન ઉપજે. મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન પશ્ચાત્ મનઃપર્યાયજ્ઞાન થયા વિના પણ કેવલજ્ઞાન હોય. મતિ

અને શુદ્ધજ્ઞાન થયા બાદ અવિજ્ઞાન થયા વિના જન મનઃસર્વ-
જ્ઞાન પામી કેવલજ્ઞાન પામે. મનિદ્વાન. શુદ્ધ ધરણિ અને
મનઃ સર્વેષુ ધ્યાન દ્વાન પામીને જન કેવલજ્ઞાન થાય.

૬૪ દેવ પંચ મહાર્ચનાટે. ૧ દ્રુપદેવ, ૨ નરદેવ, ૩ ધર્મદેવ ૪ દે-
વાધિદેવ ૫. ભાસ્કરદેવ.

દેવાણ્યુપ્ય શાંધું ને દ્રુપદેવ. ધરણિ ને નરદેવ જાણવા. મુનિ-
રાજ ધર્મદેવ જાણવા. નીર્ધર ને દેવાધિદેવ જાણવા. દેવપતે
હવ્યમ ધર્મને ભાસ્કર જાણવા.

૬૫ દેવનો શ્રીયો દેવતાના કરતાં ધનોન ધનીયો. મનુષ્ય શ્રીયો ધુ-
રુપ કરતાં સત્તાવીસ ગણીયો.

૬૬ જિનકલ્પી ને મત્તમાં મુક્તિ ત્રાય નહીં, પણ ધી કલ્પમાત્ર તથા
મત્તચનમારોદારવૃત્તિમાંટે.

૬૭ ધીર્ધાચારના તરીકેન અવિચાર નિર્ધીપમાત્ર તથા સુર્ગીમાં કયાટે.

६८ आरक्षी वेदमाथी एक गाउ उंचा उछळे एधुं जीवाभिगममां
कमुळे.

६९ ग्रहस्थावासमां रहेला तीर्थकरने साधु नमस्कार करे नहि.

७० प्रथम गुणठाणे चारगतिनुं आयुष्य बांधे. चोथे गुणठाणे देव
तथा मनुष्यगतिनुं आयुष्य बांधे, पांचमे छठे तथा सातमे गु-
णठाणे देवायुष्य बांधे.

७१ चारगतिमां सायिकसमकित सद्भावछे.

७२ प्रथम गुणठाणेची चोथे आवे. पांचमे आवे छठे आवे तथा
सातमे पण आवे.

७३ अव्यवहारराशिमांथी व्यवहारराशिमां आची पाछो अव्यव-
हार राशिमां जाय तो तेने उत्कृष्ट अदी शुद्ध परावर्तनकाल

વ્યવસ્થા ગણિયાં આવનાં જાગે. શાસ્ત્રનિર્ગોદપાં જે જે રાગને
આને તે રાગને મિત્ર કોણકોણી સાયરોદય અને શાસ્ત્રીનો
મુસ્તનિર્ગોદપાં માટે.

૭૪ ત્રીજી છત્રી પદેની આઠકર્પની વર્ગના છત્રી રહે તો મુખ્યત્વે
અન્નદુર્ગ અને હનુષ અમંતપાલ કામ જાણવો. આઠે વ-
ર્ગનાઓ પોતાનું વર્ગનામ્બરુપ કોરી અન્યરૂપે પણ પરિણમે.

૭૫ સમક્ષિત તે ત્રીજીની મળાણ દ્રવ્યતત્ત્વરૂપે છે. તેથી પદે તોણ
દિધ્યાન્વપર્યાય દ્રવ્યગુણરૂપે ઇન્દ્રિયરૂપે ન પરિણમી શકે. અને
ન ક્ષણથી શકે. તેથી ૭૦ નિમ્ન કોણકોણી સાયરોદયની
મિત્રિ વંશાની નથી. તેટલા માટે દિધ્યાન્વતે પર્યાયરૂપે પરિ-
ણમે છે. અને ત્યારે ઇન્દ્ર કોણકોણી સાયરોદયની ઓળી સ્પિ-
તિ વંશાય છે. તે માત્ર પોતાના સયોગમથી રૂપને છે. જ્ઞાની
કહે તે સત્ય.

૭૬ ૧ નામથી નવતત્ત્વ ૨ ગુણથી નવતત્ત્વ ૩ નિમ્નથી નવતત્ત્વ અને
ચોથું સ્વરૂપે પરિણામરૂપ નવતત્ત્વ જાણવાં. જીતિત્રીત્રીત્રીત્રી
નામથી નવતત્ત્વ જાણવાં. ચેતના ગુણતે ત્રીજીનો જાણવો. તથા
કર્મદિ કુષ્મણ પંચ અત્રીવદ્ય જાણવા, તથા કર્મદિ ૬-

७९. सम्यग्दर्शनयोः द्रव्यशक्तिः प्रगटे. सम्यग्ज्ञानं गुणयोः प्रकाश-
याय. सम्यक्चारित्र्ये परिणाम स्थिरता वृद्धिः पामे.

८०. सम्यक्त्वे पाम्यायाद् शुद्धोपयोगः होय. मिथ्यादृष्टिने अशुद्धो-
पयोगः होय. तेषां पण मिथ्यादृष्टिने शुभक्रिया होय पण शुभ-
उपयोगः नह्ये, शुभोपयोगतो शुद्धता घटनोक्ते. ते अनिच्छा
ए होय- तथा मिथ्यान्वीने शुभक्रियारूप शुभोपयोग होय,
पण निदान अभिप्राय नह्ये होय. ते माटे अशुभरूप कथा.
अने सम्यग्दृष्टिने शुद्धोपयोगना घटनो जे शुभोपयोग ते अ-
निदानरूपे कथो, ते माटे सम्यग्दृष्टिने शुद्ध उपयोग ते शुभ
मिथिन होय ते माटे तन्ममभेदे चतुर्थगुणस्थानकयी आरंभी
बाग्या गुणगणा पर्यन्त मिथ उपयोग होय. तेरमा गुणगणायी
शुद्धोपयोग पूर्णपदे होय, मिथ्यान्वीने अशुद्धोपयोग होय.

८१. अनुभव मल्लस भ्रान्त्यरूप विवागतां स्थान करतां मन वि-
धाय पामेष्टे. तस्मात्वाद् मुख्य उपजेते, ते वात अनुभव
मल्लस हो, यथा शर्करा आम्बादनयो. महम शर्करानो अ-
भव मल्लस थायडे, तेम जीवद्रव्य पण पोतानी सम्यग्दृष्टि
अनुभव मल्लस थायडे. उद्यमध्यायं दमगं पुढे नाणं इति
त्रे उक्तं उद्यम्य मयम देसे पथान् जाणे. दर्शनतो मायान्य
बोधते, साक्षात्काररूप भामे. अन्यकारण रदी पथान् ज्ञान
भजे. ज्ञानतो विरोधावबोधरूपते, ते घनो फाल रहे. ए

આચરનો હતો દ્રવ્યકર્મરોગ ટાળે. તથા મીઝી ચરિમાનુવાદ
દેશનાથી શરીર સંવેર્ષા કામમોગ વિષય તથા કષાયથી નિ-
ર્જન, જેમ જંબૂ સ્વામી પ્રમુલ મુનિરાત્રોના ચરિત્ર શ્રવણથી
દેરાગ્યગુણ મળે અને તેથી નોકર્મનો રોગ મિટે.

૮૫ ધર્મશ્રવણ તથા ધર્મશ્રાવ્યાસ ઉપમનીરુચિ સમ્યગ્
દર્શનગુણની પ્રાપ્તિ કરાવે. તથા તત્વાતત્ત્વગવેષણાનુદ્ધિથી
સમ્યગ્જ્ઞાનગુણની પ્રાપ્તિ થાય, તથા પંચેન્દ્રિયના વિષય તથા
ચાર કષાય તથા પંચ પ્રમાદનો જે ત્યાગ તેથી ચારિત્રગુણ
મળેછે. તથા આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિતતા તથા એકસ્થિરતા તથા
ધ્યાનથી વીર્યગુણ મળેછે. એ ચારગુણ હેતુ પારશ્વ. હવે
ઈનાં દ્વિતીયાં ધ્યાનક ફરેછે. દર્શન ચક્ષુ મધ્યે. જ્ઞાનતે હૃદ-
યમાં, તથા ચારિત્રતે ચરણે, તથા વીર્યગુણ ઉન્સાહવિષે હોય,
એમ ચાર ગુણનાં ધ્યાનક સમગ્રતાં-

૮૬ સ્વરૂપહિંસા, અનુવંધહિંસા, દ્રવ્યહિંસા, ભાવહિંસા, તથા
યોગહિંસા, આદિહિંસાના પળા મેદેછે. સ્વરૂપહિંસાતે
સાધુને નદી ઉતરતાં હોયછે. ઝિનાશાથી ત્યાં દોષ નથી.
નદી ઉતરતાં અપવનાના સદ્ભાવથી શરિયાવહિયા
આમોષે, તથા સમ્યગ્દષ્ટિને દેવપૂના-શુરુચન્દના તથા
આહાર ધરોરાવતાં ઇત્યાદિ કાર્યે સ્વરૂપ હિંસા જાણવી. પણ
તેથી અન્યવંધ અને ધર્મી નિર્જન થાયછે માટે સ્વરૂપ

પ્રાણવી. તથા ચર્ત્તી સમદેવે મગર્ધને જે કોઈ મંદ વૃદ્ધિ માની
તત્કાપના ત્રીચને હજો, અને તેવી દિગ્માના તદ્દતમ અવ્યવસ્થાએ
મદાદર્મવંધ કરે, તેથી અમૃતવિષાક. ઉદ્દગમાં ખરેખ્ખ અનુવંધ
દિસા પ્રાણવી. ચર્ત્તી યના મેટ મધ્ય દ્રવ્યદિસા આવે તેનો કિ
મિત્તુ અર્થ સ્વચ્છે. દ્રવ્યદિસા અનુવયોગે હોય, ખારદિસા
વરિણાયે હોય, વાગદિસા તથા યોગદિસા વરથી સ્વચ્છ
દિસાથી મજે તથા વરિણામદિસાને ખારદિસાથી મજે, દ્રવ્ય-
દિક. મગર્ધી મેધું.

૮૭ ૧ દ્વિગયોગ, રગ્ગયોગ રગ્ગયોગયોગ વ્યવય યોગ તાગદા.

૮૮ પ્રોથ રત્નપુત્રને યજ્ઞો હોય, માનસપ્રીત્તે યજ્ઞો હોય. માયા ને
વેદ્યા તથા ચળિત્તને યજ્ઞી હોય, મધને વાગ્યને યજ્ઞો હોય.

૮૯. નામ તિનત્તું સ્થાનક તિચ્છા. હંદ્રિયમત્તિ, સ્થાપના તિનત્તું
સ્થાનક વામુ હંદ્રિયમત્તિ, દ્રવ્યતિનસ્થાનક મનોયોગમત્તિ, મનો-
યોગે અદ્વાનત્તિ મોટ. ખારતિનત્તું સ્થાનક દ્વિયમો હોય,

૯૦ આહારસંજ્ઞાએ ઓવ અનાદિકાલ્પથી ચાતો રહેતે. મય સં-
જ્ઞાથી વાનુર્મતિમાં કંપતો રહેતે. મૈથુનસંજ્ઞાથી વંચેદ્રિયના
વિવયોત્તી અભિલાષા કરેતે, પરિગ્રહસંજ્ઞાથી પુદ્ગલવસ્તુ

પકડી કરેછે. ૫ ચાર સંજ્ઞામાંથી પ્રથમ સંજ્ઞા ચેદનીય કર્મના ધરનીછે. અને શાકીની પ્રથમ સંજ્ઞા મોહનીયકર્મના ધરનીછે.

૧૧ નેરપા યોગ યત્પયોછે અને યોગને નામકર્મપદ્ધતે. માટે નેરપા નામકર્મમાં આવી તત્ત્વકેવલી જાણે.

૧૨ ચક્રચરિત્રે, ચક્ર રત્નમાંથી ચક્ર, આગ, ત્ર્યંબક, અને દંડ ૫ ચાર રત્ન આયુષ્માન્દામાં ઉપજે. તથા ધણિરત્ન કાંગળીરત્ન અને ચર્મરત્ન નિધિધિરત્ન બીપજે. તથા ચંદ્રી પુરોહિતરત્ન, શર્ધકી-રત્ન, સેનાપતિરત્ન, ગાયાપતિરત્ન, ૫ ચાર રત્ન પોતાના નગરમાં ઉપજે. શીરજ રાગકુળે બીપજે. તથા ગજરત્ન અને અશ્વરત્ન ૫ જે રત્ન ચેતાદ્ય પર્વત ઉપર ઉત્પન્ન થાય, હવે નવનિધાનની રાસપતિ કરેછે. ગંગાનદીના કાંઠે નવનિધાનની નવપેટી પ્રગટે. શારયોજનની તે પેટી સ્વાર્ણ અને જે યોજનની પાંચેટી, અર્ધયોજનની ઊંચી જાણશે, તે યોજન આત્માયાગુલ્ય મદાળ જાણશે, ૫ નવનિધિ મંત્રુપાના આકારેછે. ચૈત્યેધણિરત્નમય શ્વેતરત્ન. શર્ધિકા નામકું પ્રથમ તેમાં સ્કંધારાર નગર નિરેશ હત્યાદિ. પામિક નામે થીતું નિધાનછે ત્યાં થીજની સર્વ સંપત્તિછે. પાંગલ નામે થીતું નિધાન તેમાં નાનારી હયગદનાં આમરણ જા-ણશે. શોધુંદરાપદ તેમાં શૈવ જાતિનાં રહજે, પાંચમું મહિનામે તેમાં વિશિષ્ઠરહજે. છત્રું જાત્યનામેછે તેમાં શિશ્તામહાનનાં પુત્રરહજે. ગામકું દરાજાત્ય તેમાં સુવર્ણ રૂપું શનિમોહ સર્વ

દ્રવ્ય અસ્તુત્તે. આઠમું માળવક તેમાં સર્વ યુદ્ધનીતિછે. નવમું શંખનામે તેમાં ચતુર્વિંશ કાવ્ય તથા તુર્યના અંગ નાટક વિધિનો સંગીત ગ્રંથછે. એકેકનિધાને એક હજાર દેવતા અધિષ્ઠાયકછે તે વ્યંતરિક દેવતા જાણવા. તેનું આયુષ્ય એક પલ્યોપમનું જાણવું.

૯૩ ધૌદવિદ્યા મોટીછે. ૧ નભોગામિની ૨ પરશરીરમવેશિની ૩ રૂપપરાવર્તિની ૪ સ્તંભની ૫ મોહિની ૬ સ્વર્ણસિદ્ધિ ૭ રજ-તસિદ્ધ ૮ રસસિદ્ધ ૯ વંધયોમિની ૧૦ શત્રુપરાજયિની ૧૧ વશકરણી ૧૨ ભૂતાદિદમની ૧૩ સર્વસંપત્કરી ૧૪ શિવપદ માસિકારિકા.

૯૪ અનાદિમિધ્યાત્વી જીવને ત્રીજુંગુણઠાણું પડતાં ન આવે તે સો પ્રથમગુણઠાણાથી ગ્રંથી ભેદ કરી ઉપશમ સમકિત પામી સોયે આવે. તથા સાદિ મિધ્યાત્વી સમકિત પામીને પડયો હોય તે પાછો ક્ષયોપશમ સમકિત પામે તે ત્રીજે ગુણઠાણે આવે તેને પડતાં ૯૭ આવે.

૯૫ કર્મની પ્રકૃતિ સત્તાણ ૧૪૮ એકસો અઠતાલીશ મિધ્યાત્વ ગુણઠ્રણાથી માંડી અગ્યારમા ગુણઠાણા મુધી હોય. ૯૭ થીજે

૧ ગુણઠાણે જિનનામ કર્મચિના ૧૪૭ એકસો મુદ્તાલીશ
તિ હોય. તેનું કારણ થનારેછે. ચોથેગુણઠાણે સપોપન્નમ
કિત્તે. તે સમક્ષિતવાચ્યો જિનનામકર્મ ચાંધે તે ચાંધીને
મે પદે સમક્ષિત રમે તો ને પહેલે ગુણઠાણે આવે પણ ચીજે
૧ ચીજે ગુણઠાણે નાચે ને માટે મિધ્યાત્વગુણઠાણે સત્તાપ
૮ મહતિ હોય, અને જ્ઞાત્વાદન સમક્ષિત તો ઉપન્નમમાવ
ધયીછે. અને ઉપન્નમ સમક્ષિત છતાં જિનનામકર્મ ન ચાંધે.
૨ ગુણઠાણે ડ્યાં મુખી ઉપન્નમ સમક્ષિત હોય ત્યાં મુખી
જનામ કર્મ ન ચાંધે. સ્તોકજ્ઞાનદ્રો માટે. સપોપન્નમ તથા
ચિક સમક્ષિત છને જિનનામકર્મ ચાંધે. સપોપન્નમ સમક્ષિ-
૧ પદ્ધતો જિનનામકર્મ ચંધવાચ્યો પ્રથમગુણઠાણે આવે પણ
૨ ચીજે ગુણઠાણે નાચે. તથા ઉપન્નમસમક્ષિતી પદે તો
૧ આવે. ઉપન્નમમાવે જિનનામકર્મનો ચંધ નથી માટે. ચીજે
૨ ગુણઠાણે સત્તાપ ૧૪૭ એકસતમુદ્તાલીશ મહતિ હોય.

૩ મહતિ મપ્યે પ્રથમ ચારિત્રમોહનીયની ચાર મહતિ તથા
પ્યાત્વ તથા વિધિ એ છ મહતિ ચાવન સમાનછે. એક
ન્યક્ત્વમોહનીની જનની સમાનછે. એ માત્ર મહતિ સત્તામાંથી
૨ કરે ત્યારે જ્ઞાત્વિક સમક્ષિત હોય, અને એ સાત મહતિ
ઉપન્નમમાવે ત્યારે ઉપન્નમ સમક્ષિત હોય. મિધ્યાત્વાદિ ત્રણ
હતિ અને અનંતાનુવંધી ચોકડી એ સાત મહતિમાંથીયી જે
૩ મહતિનાં દર્શીયાં ઉદયે આવે તે સ્વપાત્રે અને ચાકી રહ્યાં
તો ઉપન્નમ કરે તેને સપોપન્નમસમક્ષિત કહેછે. સપોપન્નમ
સમક્ષિતવાચ્યને મિધ્યાત્વનો પ્રદેશ ઉદય હોયછે પણ વિપા-

કોદય નથી. ઉપશમસમાર્કિતવાળાને મદેશોદય તથા વિપાકોદય નથી.

૯૭ અનંતપરમાણુ સ્કંધનુ પ્રતિવિંશ પડી શકે.

૯૮ ગુણગ્રાહી સાચકારી વિનયી સેવાકારી ગંભીર એવા શિષ્ય તથા શ્રાવકો દુર્લભ છે. ગુણગ્રાહીનું સ્વરૂપ વતાવે છે. ગુરુ પાસે સૂત્રાસિદ્ધાંત શ્રવણ કરી ઘણો પ્રશંસા કરે. કીર્તિ કરે પણ ગુરુના કોઈક ઔદયિકભાવના અવગુણ દેખી નિંદા કરે નહિ. શ્વેદ તથા અપ્રીતિ ધારણ કરે નહીં. જો શ્વેદ ધારણ કરે તો ભક્તિ તથા વિનયગુણથી અપ્રત્યવાય. શિષ્ય તથા શ્રાવક છે તે ગુરુના ગુણગવેષી હોય તે કહે છે. ગુરુમાં હિ એક ઉપકારનો ગુણ હોય તે દેખે પણ વિનય ચૂકે નહીં. અવગુણ દ્રષ્ટિમાં લાવે નહીં, તથા સાચકારી પદ છે ગુરુરાજને અન્ન પાનાદિક તથા વસ્ત્રપાત્ર આપવાની ઘણી ઇચ્છા હોય તથા આવે. પોતે ગુરુની સાદાશ્ય કરે. તેમાં પોતાની ફરજ છે એમ સમજે. નમન અને વચને કરી ગુરુનું વૈયાવધ કરે. તથા ગુરુને જ્ઞાના ઉપજાવે. એવા શ્રાવક તથા શિષ્ય પંચમકાળે મળવા ઘણા દુર્લભ છે.

૯૯ જ્ઞાતા અજ્ઞાતા આત્માશ્રિત છે. અને જ્ઞાતાવેદનીયમન્મયુત્ત અને અજ્ઞાતાવેદનીયમન્મય દુઃસ્થ તે પુદ્ગલાશ્રિત છે.

૧૦૦ તિન રચન કારણ કાર્ય સહિત છે, તથા નિમિત્ત ઉપાદાન સહિત છે, તથા દ્રવ્ય ભાવ સહિત છે. તથા વ્યવહાર નિશ્ચય સહિત છે.

૧૦૧ શાલીસ પરિસદ મધ્યે જે પરિસદ શીત અને શીઘ્ર પરિસદ ઉપ્પન્ન છે. સ્ત્રી પરિસદ અને સન્કાર પરિસદ શીત છે. અને શાલીના ઉપ્પન્નો.

૧૦૨ હૃદય અને સત્તા એ પુદ્ગલાધિત છે, યંય અને હૃદીરણા એ એ આત્માધિન અપેક્ષાયે દોષ,

૧૦૩ આઠ વર્ગનામાંથી મર્વ કરતાં ઔદારિકવર્ગનામાં દમ્ભીક અલ્પ જાણતાં. તેથી વૈક્રિયવર્ગનામાં અનંતગુણાં તેથી આદારકવર્ગનામાં અનંતગુણાં અને તેથી શ્વાસોશ્વાસ વર્ગનામાં અનંતગુણાં અને તેથી મનોવર્ગનામાં પુદ્ગલ અનંતગુણાં જાણતાં તેથી અનંતગુણાં કાર્પણ વર્ગનામાં પુદ્ગલ જાણતાં.

૧૦૪ સમયે સમયે જીવ કર્મવર્ગનાનું શ્રદ્ધ કરે છે. તે કર્મવર્ગના આઠકર્મવર્ગે વહેંચીને આપે. તે મધ્યે કોઈને ધોરી આપે અને

- ૧૦૬ ઘર્મ રમ અને સ્પર્શ એ પરમાણુપ્રકૃતના ગુણ જાણવા.
- ૧૦૭ યોગ, કપાય, ધ્યાન, અને ભેદના એ ચાર ઇકઠા મળે ત્યારે પરમવસ્તુ આપુલ્ય ગ્રીષ્ઠ થાય.
- ૧૦૮ દરેક દ્રવ્યના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ માત્ર અને ગુણ એ પંચવેદગણના પદ્ધત્યનો પ્રીત મેદ જાણવા.
- ૧૦૯ ૧. ઘાતેદના અને અન્ય નિર્મરા નારકીને હોય, ૨ ઘાતેદના અને ઘાત નિર્મરા માધુને હોય, ૩ મગમુદાનવત્-૩ અત્યેદના અને અત્ય નિર્મરા દેવનાને હોય, ૪ મહાનિર્મરા અને અન્ય વેદના કૌલેનીકરણકારકને હોય, એ ચોથેની જાગરી.
- ૧૧૦ સાધુ સ્વાધ્યાય કરેલે. તથા શુદ્ધ્યાને પ્રતાદિજની શુદ્ધક્રિયા કરેલે. તથા શુદ્ધોપદાને શુદ્ધ્યમાત્રે અપાન ધાતેમને વિરમ્ એ આત્મધ્યાન કરેલે.

૧૧૧ જિનવાણી ધ્વજ કરતાં દર્શનાવરણીયકર્મનો ક્ષયોપશમ થાય તથા જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમે વાણી કાનમાંહિ સમજ્યામાં આવે, ત્યારવાદ વાણી તે દર્શનમોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી યથાર્થ આત્મસ્વરૂપ જ્ઞાનમાં આવે. તથા જિનવાણી ધ્યાનમાંહિ આવે, તે કેમ તો તે કહેછે કે-ધર્માતરાય કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય ત્યારે એકાગ્રતારૂપ ધ્યાનમાં સિદ્ધિ થશે.

૧૧૨ ચકુશ, કુશીલ, પુલાક, નિર્ગ્રંથ, સ્નાતક એ પંચ પ્રકામના નિર્ગ્રંથ જાણવા. હાલ ચકુશ અને કુશીલ એમ બે નિર્ગ્રંથ છે.

૧૧૩ સમ્યગ્દષ્ટિજીવ મિથ્યાત્વના ઉદયે સમકિત વર્મીને પાછો મિથ્યાત્વગુણઠાળે જાય તોપણ આયુષ્ય વર્મીને સાતકર્મની વત્તોપમના અસંખ્યાતમે ભાગે ડળી એક કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિનો બંધ ઉત્કૃષ્ટ કરે. તથા મુનિપણો વર્મીને પહે અને પાછો મિથ્યાત્વે જાય તોપણ આયુષ્ય વર્મી સાતકર્મ સ્થિતિ બંધ સાગરે ડળી એક કોડાકોડી સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટ કરે. તથા ઉપશમશ્ચેનિધી પડીને મિથ્યાત્વે જાય તોપણ આયુષ્યવર્મીને સાતકર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વાંધે તો નવહજાર સાગરોપમે ડળી એકકોડાકોડી સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ બંધ કરે.

૧૧

૧૧૪ વિભંગજ્ઞાનતે અવધિદર્શનના મેટામાંછે.

૧૧૫ જીવ ત્રણ પ્રકારના છે. ૧ મધ્ય, ૨ અમધ્ય. ૩ મધ્યામધ્ય તેમાં મધ્યજીવ ત્રણ પ્રકારના છે. ૧ આસન્નમધ્ય. ૨ મધ્યમમધ્ય. ૩ દુર્ભજ્ય.

તેમાં આસન્નમધ્ય તે સૌભાગ્યવંત સ્ત્રીની પેઠે જાણવો. જેમ સૌ-ભાગ્યવંતી સ્ત્રી પરણીને પટ્ટમાસમાં ગર્ભ પારણ કરી પુત્રરૂપ ફલ પામે. તેમ કેટલાક જીવ મોક્ષરૂપ ફલ અત્યકાલમાં માસ કરે. કેટલાકજીવ મધ્યમ મધ્ય છે. જેમ કોઈ પરણેલી સ્ત્રી બે વર્ષે પણ નજીક પુત્ર પ્રસવે. તેમ મધ્યમમધ્ય પણ ઘોઠાં યવમાં સિદ્ધિ કરે. મેઘકુમારની પેઠે, જેમ પરણેલી સ્ત્રીને થકુ વર્ષે પુત્ર માતિ થાય તેમ ગોશાલાની પેઠે કેટલાક જીવ અનંત પડવા-હની પેરે ઘનાકાલે સિદ્ધિ કરે. જેમ વંધ્યાસ્રી ઘનાકાલે પણ ગર્ભ પારણ કરે નહીં, તેમ અમધ્યજીવ પણ વ્યવહારણી ચારિ-શ્રક્તિયા આદરે. નવમાર્ગિવેચક સુધી જાય પણ સિદ્ધિ કરે નહીં. શ્રીજા મધ્યામધ્ય જીવ છે તે મધ્ય સરસા પણ વ્યવહારણશિમાં હંચા આવે નહીં. ચાલવિષવા છોની પેઠે જેમ ચાલવિષવામાં પુત્ર યવાની શક્તિ છે પણ ભર્તારના અમાલે પુત્રમાતિ થાય નહીં તેમ મધ્યામધ્યમાં જાણવું.

૧૧૬ મવામિનંદી તે મિપ્યાદષ્ટિ જીવ જાણવા. શ્રીજા પુત્રાનંદી તે ચોપા પાંચમા ગુણગાણના જીવ જાણવા. આત્માનંદિ તે મુનિ જાણવા.

૧૧૭. જીવ. ચાર પ્રકારના કયાછે. પ્રથમ સઘનરાત્રિ સમાન તે ભવા-
ભિનંદ્રી. મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનકવર્તી જીવ જાણવા. જેમાં જરા
માત્ર પ્રકાશ નથી. વીજા માર્ગાભિમુખી માર્ગાનુસારી જીવ તે
અઘનરાત્રિ સમાન જાણવા. શ્રીજા, ચોથા ગુણઠાળાથી તે વારમા
ગુણઠાળા પર્યંતના જીવ તે સઘનદિન સમાન જાણવા. ચોથા
અઘનદિન સમાન તે કેવલિ ભગવાન્ જાણવા.

૧૧૮. ચાર પ્રકારનાં સામાયક જાણવાં. ૧ ધ્રુતસામાયક, ૨ સમકિત
સામાયક, ૩ દેશવિરતિ સામાયક, ૪ સર્વવિરતિ સામાયક.
તેમાં, ધ્રુતસામાયકનો લાભ અભ્યમિથ્યાત્વીને હોય અભ્યને
પણ દ્રવ્યથી. ધ્રુતનો લાભ થાય. તથા સમકિત સામાયક તે
સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને હોય. પંચમ ગુણઠાળે દેશવિરતિ સામાયક
નો લાભ હોય. સર્વ વિરતિ સામાયકનો લાભ છેલ્લે ગુણઠાળે હોય.

૧૧૯. દર્શનની સપકથેણિ ચોથાગુણઠાળાથી હોય. અને ચારિત્રની
સપકથેણિ-આઠમાગુણઠાળાથી આરંભી હોય.

૧૨૦. કાર્મણ શરીર તે નામકર્મની પ્રકૃતિ જાણવી. નામકર્મની વર્ગના
રૂપે કાર્મણ શરીર જાણવું. વાકી વીજા સાતકર્મની વર્ગના તે
આમાં જાણવી. એમ તેમનો આધારાધેય ભાવછે. જેમ દાણાની
ગાંઠડીમાં દાણા તે આધેયરૂપછે અને ગાંઠડી તે આધારરૂપછે.

તેમ જ્ઞાનકર્મની કર્મતા તે પ્રાપ્તિયો. અને કાર્યન દ્વારા આ-
રો. જેના કર્મની કર્મતા નિમ્ન કેવી રીતે જાણવી તે તે
કહેશે. જેમ કેરવીયનકર્મને જ્ઞાનાદિક. પારકર્મની કર્મતા
મૂલ્યો તા. મોક્ષકાર્યન દ્વારાયે. તેથી અનુનાને જ્ઞાપ છે
કે અન્ય કર્મની કર્મતા નિમ્નજે અને કાર્યન દ્વારા નિમ્નજે.
મન્ય કેરવીયન દમરન જાણે.

૧૧૧ જ્ઞાપરને જ્ઞાપે આત્મા પરિણમે ત્યારે સ્થિતિરંધ્ર અને રસરંધ્ર
કરે અને જ્ઞાપે કેરવીયનકર્મને આત્મા પરિણમે ત્યારે
મદેશ રંધ્ર અને મહાનિરંધ્ર હોય.

૧૨૨ જ્ઞાપર તે અજ્ઞાન નિષ્પાન્નના પરથી નીરજે. અજ્ઞાતા તે કેદ-
નીય કર્મના હદયથી નીરજે. અવિરતિના પરથી આદ્યજ્ઞા
પારિશ્વોદનીયકર્મના હદયથી નીરજે.

૧૨૩ જ્ઞાપર જ્ઞાપરે જ્ઞાપર પરિણમે. ૧ વિધમા. ૨ મરોગતા ૩
નિધમા. તેમાં મરોગ વિધમા તે જોઈ નિધિય પાની તદ્વાદ્યાર
પાપ જેમ જ્ઞાપરુપ્ય તથા જ્ઞાપર વિધેરે તથા જ્ઞાપર મરોગતા
તે જોઈ જ્ઞાપર હદયથી જ્ઞાપરેલ મદ, મદ, મદ, વિધેરે જ્ઞા-
પર, જ્ઞાપર નિધમાતે વિધિય મરોગ તથા વિધિય સ્વમા-

... તથી જાણવા. જેમ વદ્ધઃ પટો જીર્મઃ વાંધેલો પટ જૂનો, તેમાં
 ચાંધણું તે જીવમયોગી અને પટનું જૂનું થયું સ્વભાવથી છે.

૧૨૪ પંચાસ્તિકાપસમયસાર નામના દ્વિગંબરીય ગ્રંથમાં પુદ્ગલના
 ઉપેદ્ધ વતાન્યા છે, ૧ ચાદર. ૨ વાદર વાદર. ૩ વાદર-
 સૂક્ષ્મ ૪ સૂક્ષ્મવાદર ૫ સૂક્ષ્મ ૬ સૂક્ષ્મમૂક્ષ્મ ૭ છ પ્રકારના
 પુદ્ગલ સંસારમાં વ્યાપી રહ્યા છે.

૧૨૫ જ્ઞાનાવરણીયકર્મનો બંધ દશમા ગુણઠાણા સુધી હોય. દર્શના-
 વરણીયકર્મનો બંધ દશમા ગુણઠાણા સુધી હોય, વેદનીય ક-
 ર્મનો બંધ તેરમા ગુણઠાણા સુધી હોય, મોહનીયકર્મનો બંધ
 નવમા ગુણઠાણા સુધી હોય, આયુષ્ય કર્મનો બંધ સાતમા ગુ-
 નઠાણા સુધી હોય, નામકર્મનો બંધ દશમા ગુણઠાણા સુધી
 હોય, ગોત્રકર્મનો બંધ દશમા ગુણઠાણા સુધી હોય. અંતરાય
 કર્મનો બંધ દશમા ગુણઠાણા સુધી હોય. જ્ઞાનાવરણીય તથા
 દર્શનાવરણીય તથા અંતરાયકર્મ ૭ ત્રણ કર્મનો ઉદય ચારમા
 ગુણઠાણા સુધી હોય. વેદનીય કર્મનો ઉદય ચઠ્ઠમા ગુણઠાણા
 સુધી હોય, મોહનીયકર્મનો ઉદય દશમા ગુણઠાણા સુધી હોય,
 આયુષ્યકર્મનો ઉદય ચઠ્ઠમા ગુણઠાણા સુધી હોય. નામકર્મ-
 નો ઉદય ચઠ્ઠમા ગુણઠાણા સુધી હોય, ગોત્રકર્મનો ઉદય
 ચઠ્ઠમા ગુણઠાણા સુધી હોય. અંતરાયકર્મનો ઉદય ચારમા
 ગુણઠાણા સુધી હોય. જ્ઞાનાવરણીય તથા દર્શનાવરણીય તથા

અંતરાયકર્મની હરીરણા ચારમા ગુણઢાણા મુખી હોય. વેદનીય કર્મની હરીરણા છઠા ગુણઢાણા મુખી હોય, મોહનીયકર્મની હરીરણા દસમા ગુણઢાણા મુખી હોય, અંતરાયકર્મની હરીરણા ચારમા ગુણઢાણા મુખી હોય, આયુષ્યકર્મની હરીરણા છઠા ગુણઢાણા મુખી હોય, નામકર્મ તથા મોત્રકર્મની હરીરણા તે-રમા ગુણઢાણા મુખી હોય. મોહનીયકર્મની સત્તા અગોયારમા ગુણઢાણા મુખી હોય. આયુષ્યની સત્તા ચડદમા ગુણઢાણા મુખી હોય. નામકર્મ તથા મોત્રકર્મની સત્તા ચડદમા ગુણઢાણા મુખી હોય. અંતરાય કર્મની સત્તા ચારમા ગુણઢાણા મુખી હોય. જ્ઞાનાવરણીય તથા દર્શનાવરણીયકર્મની સત્તા ચારમા ગુણઢાણા મુખી હોય, વેદનીયકર્મની સત્તા ચડદમા ગુણઢાણા મુખી હોય.

૧૨૬ વિમંગ જ્ઞાનનો કાલ જપન્યથો ઇક સમય અને ડલ્લહ ઇકશીય સાગરોદમ અધિક જાગરો.

૧૨૭ સમકિત શુદ્ધ પામે ડવયોગ શુદ્ધ સમરે. ડવયોગ સમરે જીવ

સમરે. અને જીવ સમરે યોગ સમરે અને યોગ સમરે પરિજાય સમરે અને પરિજાય સમરે અધ્યવમાય સમરે જાગરા.

ધારણ—કાઠે મુપાવ ટાન દેવું. સમ્યક્ત્વ વિશુદ્ધિ, અને શોષિતીજની પ્રાપ્તિ, અને અન્ત્યમમાધિપરણ, અમર્યનીરો પામી શકના નથી.

૧૩૨ વ્યવહારરાશિયા જે શાદરનિગોદમાં અર્ચનાટે. તે ફરી કર્મની શાહુલ્યતાય મૂસ્મનિગોદગોલકમાં જાય ત્યાં રહી ચલી પાછા કંદાદિફલ્લાધારણ ચનસ્મનિમાં આવે એમ સંબંધે મૂસ્મનિગોદના શાદરનિગોદમાંઆવે. ચલી શાદરના મૂસ્મમાં જાય, એમ જે સ્થાનકે આશાગમન કરતાં જીવ ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ રહેનો અગ્નિપુટલપરાવર્ત પર્યત રહે. પશ્ચાન્ પૃથિવ્યાદિક સ્થાનક સ્પર્શતો ટંધો આવી મનુષ્ય થાય, વ્યવહારરાશિયો મર્યનીવ સામગ્રી પામી સિદ્ધિવરે તથા ચલી એમ કહુંછે કે કંદમૂલ્લાધારણમાંથી જીવ મૂસ્મગોલકમાં જાયનો અને ઉત્કૃષ્ટ કાલ રહેનો અસંસ્પાન કાલ પર્યત મૂસ્મ-નિગોદગોલકમાંદિ રહે ત્યાંથી નીરુચી શાદરનિગોદ કંદમૂલમાં ઉત્કૃષ્ટ સિત્તર કાંઠાકોટી સાગરોપમપર્યત જ્યારે જ્યારે મૂસ્મ-નિગોદમાંથી આવે ત્યારે રહે એમ સંબંધ છે. ઉત્કૃષ્ટ અગ્નિપુટલ પરાવર્તપર્યત વ્યવહારરાશિયો જીવ નિગોદમાં રહે.

૧૩૩

ગાથા.

ચત્તારિયવારાઝં, ચઝદસ પુર્વા કરેઈ આહારં
મંસારંમિ વસંતો, એગમવે દુન્નિવારાઝં

૧

જાણવા. તથા પાંચમા પારિણામિકભાવમાં જીવત્ત્વ, અમૃત્યત્વ તથા મૃત્યત્વ એમ ત્રણ ભેદ જાણવા. એમ પંચમાવના શ્રેયન ભેદ જાણવા.

૨૭ મિથુની સ્ફુટ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તે. મઘમાં ઉપશ્ચમસમકિન પાંચ વાર આવે. અને સપોષશ્ચમ અમંરુપાનવાર આવે.

૨૮ સમ્પૂર્ણ પામ્યા પછી શ્રેષ્ઠ સપોષમર્ગી તે નરપત્યોપમમાં દેશ-વિરાતિ શ્રાવક થાય.

૨૯ સપોષશ્ચમ સમકિન અને ઉપશ્ચમનો વિશેષ કરે છે. ઉપશ્ચમ સમકિતી મિથ્યાત્વને મંદેશ્વેરકરી શેડનો નથી કેમકે જો ઉપશ્ચમ કર્યું છે, તેને ત્યાંથી કાઢનો નથી. હૃદયમાં લાગનો નથી. પરમકૃતિમાં પરિણમાવનો નથી, અને તેનું ઉદ્ધવન પન કરશો નથી. સપોષશ્ચમ સમકિન કલુષજન જોડે છે, ઉપશ્ચમ સમકિન મહાંતજ્ઞ સરણું છે. અને શાયિકસમકિન નિર્મલશુદ્ધજન સમાન છે.

૩૦ પોતે મિથ્યાત્વદાષ્ટિમાન છતાં શીજાને ચોષે તેનું નામ દીપક-સમ્પૂર્ણ જાણવું.

કરનાર, અપર્યાયીલ આચરણવાળા, અને જે સદાકાલ પાપ કરતા રહે છે. તેઓ મૂતા સારા. કારણ કે એવા પાપી જીવો મતાવજ્ઞ યાત્રીઓને દુઃખ પીડા આપી શકતા નથી.

૧૪૭ જે જીવો સદાકાલ ધર્મ કરે છે. સર્વ જીવોની દયા પાઠે છે. મર્વ જીવોને ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે. તે જીવો જાગતા સારા માનવા.

૧૪૮ સપ્તમંગીમાંનો પ્રથમમંગ ગ્રણ મકારે છે. દ્વિતીયમંગ ગ્રણ મકારે છે. ત્રીતીયમંગ તથા ચતુર્થમંગ દન્ત મકારે છે. પંચમના એકાદ્ધો શ્રીઞ. છઠાના એકાદ્ધો શ્રીઞ અને સાતમાના પણ એકાદ્ધો શ્રીઞ જાણવા. સર્વ મઝી ૪૧૬ મેદ થયા. સમ્પતિતર્કમાં.

૧૪૯ જે મકારના નમ છે ૧ અર્ધનય. ૨ શબ્દનય. પ્રથમ અર્ધનયના ગ્રણ મેદ. સંગ્રહ, વ્યવહાર, રુઝમૂઝ. શબ્દનયના ગ્રણ મેદ. શબ્દ, સમભિરૂદ, એવંમૂત. એવં સમ્પતિતર્કદૃષ્ટી દ્વિતીયકાંદ.

૧૫૦ પર્યાયના જે મેદ છે. અર્થપર્યાય, અને વ્યંજનપર્યાય. અર્થપર્યાયને

કહેનારા સંગ્રહાદિ ત્રણ નય છે, અને વ્યંજનપર્યાયના શબ્દ, સમભિરુદ્ધ, એવંભૂત એ ત્રણ ભેદ છે.

- ૨૫૧ સપ્ત ભંગીનો પ્રથમભંગ સંગ્રહનયમાં છે. અને વિશેષગ્રહણ કરનાર વ્યવહારનયમાં નાસ્તિરૂપ દ્વિતીય ભંગનો અન્તર્ભાવ છે. રુઝુમૂત્રમાં શ્રીજા અવક્તવ્ય ભંગનો અન્તર્ભાવ છે. સમ્મતિતર્કાભિમાયથી અવક્તવ્ય શ્રીજો ભંગ છે. રુઝુમૂત્રનો એક સમય વિષય છે. એક સમયમાં કોઈ શબ્દ કહેવાતો નથી. કારણ કે એક શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરતાં અસંખ્યાતા સમય થાય છે. તેથી રુઝુમૂત્રનયની અપેક્ષાએ તૃતીયભંગ અવક્તવ્ય છે. ચોથી ભંગીસ્યાત્ અસ્તિ નાસ્તિનો સંગ્રહનય તથા વ્યવહારનયમાં સમાવેશ થાય છે. ચોથી ભંગીમાં અસ્તિ સંગ્રહનો વિષય છે. અને નાસ્તિ, વ્યવહારનો વિષય છે. સ્યાત્ અસ્તિ એ અવક્તવ્યરૂપ પંચમભંગીનો સંગ્રહનય તથા રુઝુ મૂત્રનયમાં અન્તર્ભાવ છે. કારણ કે અસ્તિ સંગ્રહનયનો વિષય છે. અને અવક્તવ્ય રુઝુ મૂત્રનો વિષય છે. છઠ્ઠી સ્યાત્ નાસ્તિ એ અવક્તવ્ય ભંગીનો વ્યવહાર તથા રુઝુમૂત્ર નયમાં અન્તર્ભાવ છે. કારણ કે નાસ્ત્યંશ, વ્યવહારનો વિષય છે. અને અવક્તવ્ય, રુઝુ મૂત્ર નયનો વિષય છે. સ્યાત્ અસ્તિનાસ્તિ એ યુગપત્ અવક્તવ્યરૂપ સપ્તમ ભંગનો સંગ્રહ, વ્યવહાર, રુઝુ મૂત્રમાં અન્તર્ભાવ છે. આ પ્રકારે સપ્તભંગી અર્થનય જે સંગ્રહ, વ્યવહાર, રુઝુ મૂત્રથી બિન્ન નથી. અર્થાત્ તે સપ્તભંગી અર્થનય સ્વરૂપ છે. ઇતિ સમ્મતિ તર્ક દ્વિતીય કાંદ ચતુર્થી ૪૬ મા પાને.

૧૫૨. આ સપ્ત ભંગીમાં ૧ સ્યાદ્અસ્તિ ૨ સ્યાદ્નાસ્તિ ૩ સ્યાદવ-
ક્તવ્ય એ ત્રણ અવિકલ્પરૂપ છે. કારણ કે આ ત્રણ ભંગી સામા-
ન્યદ્રવ્યને ગ્રહણ કરે છે. સામાન્યદ્રવ્યવિષયકજ્ઞાનમાં વિક-
લ્પ હોતો નથી. આ ત્રણ ભંગીથી સંગ્રહ, વ્યવહાર અને રૂઝુ
મૂલનયનો અનુક્રમે અભેદ છે. અને તેથી સંગ્રહ, વ્યવહાર,
મૂલમૂલ એ ત્રણનય પણ નિર્વિકલ્પ કહેવાય છે. અને આગળની
૪ સ્યાદ્અસ્તિનાસ્તિ. ૫ સ્યાદ્અસ્તિ ચ અવક્તવ્ય. ૬ સ્યાદ્
નાસ્તિ ચ અવક્તવ્ય. ૭ સ્યાદ્અસ્તિ નાસ્તિ ચ યુગપદ્ અવ-
ક્તવ્ય એ ચાર ભંગી સવિકલ્પક છે.

શંકા—હેતુ ચાર ભંગો સવિકલ્પક છે તો તેનો નિર્વિકલ્પકરૂપ
સંગ્રહ, વ્યવહાર, રૂઝુ મૂલમાં કેમ અન્તર્ભાવ કર્યો.

સમાધાન—યથા સંગ્રહાદિક, પર્યાયમત્તાને ચોપન કરે છે તો
પણ પર્યાય સમુદાય પદે સમ્પૂર્ણ અવયવની સત્તાથી મૂલ
દ્રવ્યની સત્તા ભિન્ન નથી. જેમ કોઈ કહે કે મારી પાસે સો
રૂપેયા છે. બીજો કહે કે તમારો પાસે પાંચ બીજી રૂપેયા છે.
તો પાંચ બીજીની પાંચ સત્તાથી સો રૂપેયાની મૂલ એક સત્તા
ભિન્ન નથી. જો ભિન્ન માનીએ તો પાંચ સત્તાને મૂકીને મૂલ
એક મત્તા ઠરતી જોઈએ. પણ તે ઠરતી નથી. તેમ અત્ર પણ
અવયવ સમુદાયની મત્તાથી મૂલ સત્તાનું સ્વરૂપ કયંચિદ્
ભિન્ન કહેવાતું નથી. તથા જનાતું નથી. અવયવ સમુદાયની

૧૫૪ સમર્થંગીમાં આયની જન સ્વરૂપાદેશી હોવાથી નિર્વિકલ્પરૂપ છે. કારણ કે વિકલ્પરૂપ અવયવને આયની જનર્થમાં જ્ઞાન કરતી નથી. શક્તિની વાર વિષ્ણુદેશી હોવાથી સ્વિકલ્પરૂપ કહેવાય છે.

૧૫૫ અર્ચનક જે સંશ્લેષ, વ્યવહાર, અને રજુ મૂલમાં સમર્થંગી પ્રથમ કરી. હવે શબ્દનય જે શબ્દ, સમધિકરૂદ અને સ્વંભૂતનય છે તેમાં સ્વાત્ અસ્તિ, સ્વાત્ નાસ્તિ એ બે ધંગો પડે છે. શબ્દ તથા સમધિકરૂદ એ બે નયમાં સ્વાત્ અસ્તિ વહેતી ધંગી પડે છે. કારણ કે સ્વાત્ અસ્તિ પ્રથમ ધંગીનો મૂલ એક દ્રવ્ય વિષય છે. તથા શબ્દ અને સમધિકરૂદનય પણ સંજ્ઞા, ક્રિયાનો બંદ છતાં પણ અધિક અર્ચને પ્રતિષ્ઠાપન કરે છે સ્વંભૂતનયમાં ધીમી ધંગી પડે છે.

૧૫૬ અર્ચને આશીને વક્તાના હૃદયમાં રહેલો સંશ્લેષ, વ્યવહાર, રજુ-મૂલનય કષિત અધિપ્રાપ્ત મેને અર્ચનક કહેછે. વસ્તુસંવંધથી જ્ઞાન પાવછે માટે મેને અર્ચનક કહેછે. અર્ચનકમાં અર્ચની પ્રમાણતા છે. તેમાં શબ્દનું ઉચ્ચારણ પાવછે. પણ શબ્દની ગૌણતા છે.

૧૫૭ શ્રોતાના હૃદયમાં શબ્દમરણથી શબ્દ, સમધિકરૂદ, અને સ્વંભૂત

કથિત અભિપ્રાય થાયછે. તેને શબ્દનય કહેછે. શબ્દનયમાં શબ્દનયની મુખ્યતાછે. અને અર્થની ગૌણતાછે. શબ્દનયની ઉત્પત્તિમાં મુખ્યતાએ નિમિત્તતા નથી.

૧૫૮ શબ્દ અને સમભિરુદ્ધ એ બે નય સવિકલ્પકછે. અને એવંભૂત નિર્વિકલ્પકછે. અપેક્ષાએ રૂપિ સમ્પત્તિતર્ક દ્વિતીયકાંડે પાન ૪૭

૧૫૯ અર્થનયમાં આદ્યની પ્રણયંગી નિર્વિકલ્પ અને દ્રવ્યાર્થિકનય સ્વરૂપ બતાવીછે. અને આગલની ચાર પર્યાયાર્થિકનય સ્વરૂપ બતાવીછે. શબ્દનયમાં સવિકલ્પક શબ્દ અને સમભિરુદ્ધનયછે તેનો અન્તર્ભાવ પ્રથમયંગીમાં થાયછે. તેથી અભેદપણાથી પ્રથમ યંગી પણ સવિકલ્પક થઈ. અને પહેલાં અર્થનયમાં નિર્વિકલ્પક કહી હતી. તેનું શું કારણ. ઉત્તર. અર્થનયની અપેક્ષાએ આદ્યયંગી નિર્વિકલ્પકછે. અને શબ્દનયમાં શબ્દ અને સમભિરુદ્ધનયની અપેક્ષાએ સવિકલ્પકછે.

૧૬૦ શબ્દનયમાં ત્રીજી યંગી ઘટતી નથી. શ્રોત્રેન્દ્રિયજન્યજ્ઞાનરૂપ શબ્દનયછે. અને શબ્દનયછે તે શબ્દના શ્રવણથી અર્થને સ્વી-

કારણે. શબ્દના અધરણથી શબ્દનય અર્થને ઔગીકાર કરતો નથી. અને અવક્તવ્ય તો શબ્દામાત્ર વિષય છે.

૧૬૧ મત્સ્ય અને પરોક્ષ એ બે મેદ મમાણના છે. અવિસંવાદિ જ્ઞાનને પરોક્ષજ્ઞાન કહે છે. વિવાદાસ્પદ ન હોય તેને અવિસંવાદિ કહે છે. જેમાં આ જ્ઞાન સત્ય છે કે અસત્ય છે એવો વિવાદ ન હોય તે અવિસંવાદિ કહેવાય છે. અને જે જ્ઞાનમાં સ્પષ્ટ વિષય નથી માત્રનો તે અવિગદ કહેવાય છે. દૃષ્ટાંત તરીકે અનુમાનથી સૂક્ષ્મણ અગ્નિ પર્વતમાં સ્પષ્ટ નથી દેખાતો માટે પર્વતોરન્દિમાન્ એ જ્ઞાન અવિગદ કહેવાય છે. સ્મૃતિ દ્વારા જ જ્ઞાન છે તે વિસંવાદિ છે અને અવિસંવાદિ છે. ચંદ્રનિષ્ઠ દ્વિત્વ સંસ્થામાં ધ્રોણીથી વિસંવાદિ છે અને ચંદ્રજ્ઞાનથી અવિસંવાદિ છે. દ્વીચંદ્રી આ બે મકારના જ્ઞાનમાં અવિસંવાદિજ્ઞાન મમાણ છે અને સંવાદિજ્ઞાન અમમાણ છે.

૧૬૨ મતિ, મુત, પરોક્ષમમાણ છે. અવધિ, મનઃપર્યવ, અને કેવલજ્ઞાન. મત્સ્ય મમાણ છે.

૧૬૩ મુલ્યવ્યવહારથી મતિ, પરોક્ષમમાણ કહેવાય છે. અને મૌલિક વ્યવહારથી ચતુર્ગાઢિન્યમતિજ્ઞાન વિમદ છે માટે તેને

મત્સ્ય કહેછે.

અર્થ એવો થાય છે કે
મત્સ્ય કહે છે કે

૧૬૪ પ્રમાણ અને પ્રમેય એવેના સામાન્ય અને વિશેષ એવે ભેદ થાયછે.

૧૬૫ દ્રવ્યાસ્તિકનયથી દર્શનોપયોગનું ગ્રહણ થાયછે. દર્શનના જે ભેદછે. એક છાદ્વાસ્થિક અને બીજું કેવલદર્શન ક્ષાયિકછે તેમાં છાદ્વાસ્થિકના ચક્ષુ, અચક્ષુ અને અવધિ એ ત્રણ ભેદછે.

૧૬૬ પર્યાયાસ્તિકનયથી સામાન્યાકાર ત્યાગિ અને વિશેષાકાર ગ્રાહિ જ્ઞાન ગ્રહાયછે. જ્ઞાનના જે ભેદછે, એક છાદ્વાસ્થિક અને બીજું ક્ષાયિક કેવલજ્ઞાન છે. તેમાં છાદ્વાસ્થિક જ્ઞાનના મતિ, શ્રુત, અવધિ, અને મનઃપર્યાય એ ચાર ભેદ છે. ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવલદર્શન એ ચાર દ્રવ્યાર્થિકનય વિષયછે માટે દ્રવ્યરૂપછે. અને પંચજ્ઞાનછે તે પર્યાયાર્થિકનય વિષય હોવાથી પર્યાયરૂપછે. દર્શન અને જ્ઞાન એ બે સાપે રહેછે.

૧૬૭ આત્મા; જ્ઞાનથી વિશેષાકારછે અને દર્શનથી આત્મા, સામાન્યાકારછે. સામાન્ય વસ્તુ વિશેષાકારથી વિકલ્ત નથી. અને

વિશેષાકાષ્ટે તે સામાન્યાદ્યારથી ધિમ્ન નથી. તેમ અનુક્રમે
યથા ચિત્તકાંતિ રિક્ત્યદ્યુષ્ટિકાચરૂ, દ્યુષ્ટિકાચિક્તન ચિત્તકાંતિચરૂ

૧૬૮ સામાન્ય વિશેષાન્વક્ત્ર વસ્તુને દ્રશ્ય કરનાર પ્રમાણ પણ દર્શન
અને જ્ઞાનરૂપ છે. તદ્વાસ્થાવસ્થામાં કોઈ ચમત્ત જ્ઞાનોપયોગની
મુશ્કળતા રહેછે ત્યારે દર્શનની ગૌણતા થાય છે. અને કોઈ ચ-
મત્ત દર્શનોપયોગની મુશ્કળતા હોયછે. ત્યારે જ્ઞાનોપયોગની
ગૌણતા હોય છે.

૧૬૯ સમ્પ્રતિષ્ઠાના મત પ્રમાણે ભાવિકભાવમાં વૈચલ્લજ્ઞાન અને
વૈચલ્લદર્શન યુગપત્ વર્તેછે.

૧૭૦ મતિજ્ઞાનોપયોગે ચર્ચતાં ધ્રુવજ્ઞાનોપયોગ નથી. અને ધ્રુવજ્ઞાનો-
પયોગેચર્ચતાં મતિ, અવધિ, અને મનઃપર્યવ નથી. અને અવધિ
જ્ઞાનોપયોગે ચર્ચતાં મતિ, ધ્રુવ, અને મનઃપર્યવનો ઉપયોગ નથી.
અને મનઃપર્યવજ્ઞાનોપયોગે ચર્ચતાં મતિ, ધ્રુવ, અવધિજ્ઞાનનો
ઉપયોગ નથી. તેમ ચક્ષુ અને અચક્ષુ દર્શનનો ઉપયોગ ચર્ચતાં
મતિજ્ઞાનોપયોગ નથી. અને મતિજ્ઞાનોપયોગે ચર્ચતાં ચક્ષુ, અ-
ચક્ષુદર્શનનો ઉપયોગ નથી. અવધિદર્શનનો ઉપયોગ ચર્ચતાં
અવધિજ્ઞાનોપયોગ નથી. અવધિજ્ઞાનોપયોગ ચર્ચતાં અવધિદ-
ર્શનનો ઉપયોગ નથી.

મૂળ અને મધ્યમ મેદયી ઉત્પાદના ગ્રણ મેદ યાપણે, તેમજ
અપના પણ ત્રિકાલના મેદયી ગ્રણ મેદ યાપણે, અને ધ્રોણના
પણ ત્રિકાલના મેદયી ગ્રણ મેદ યાપણે, એમ સર્વ મળી નવ
મેદ થયા.

૧૭૫ સન્નિર્ગતના દિવીપકાન્દનાં ઉત્પાદ, અપ, ધ્રોણના નવમે-
દનું વિશેષનઃ વિવેચન કર્યું છે.

૧૭૬ પર્યાપ્તાનનાં ચાર લક્ષણ છે. ૧ આશારુચિ ૨ નિર્સર્ગરુચિ
૩ મૂત્રરુચિ ૪ અવગાદરુચિ.

૧ હેપ, મેપ, ઉપાદેપ, ઉત્સર્ગ, અપવાદ, નિશ્ચય, અપવાદ
દ્વાદિક આશાઓની રુચિ તેને આશારુચિ કહે છે.

૨ શુરુરદેશ વિના સ્વભાવથી ઉત્તરની ક્ષત્રેક પુદની પેઠે
રુચિ તે નિર્સર્ગરુચિ જાણવી.

૩ મૂત્રસિદ્ધાંત શ્રવણ કરવાની રુચિ તે મૂત્રરુચિ જાણવી.

૪ દટિવાદમુત્રવનપનિષેપપ્રમાણાદિકથી વિસ્તારપણે જાણ-
વાની રુચિને અવગાદરુચિ કહે છે.

૧૭૭ પર્યાપ્તાનનાં ચાર આચર્યન કહેતે. ૧ ધાવના ૨ પૃષ્ઠના
૩ પરાવર્તના ૪ અનુચેષ્ઠા.

ત્યારે ક્ષેત્રકાર વીજ વાગે તે અનેકઘણું નીપજે, તેમ इन्द्रिय मनोविकार દમીને ઉપશમમલધારાથી સિંચું હૃદયક્ષેત્ર અને સિંચરુ સદ્જ્ઞાનન્દ આત્મા જેનોછે એવા સાધુને એકપદ તથા એક અક્ષરને નિર્મલપરિણામથી અનેક પ્રકારે જાણે તે વીજ-પુદ્ગિનું માહાત્મ્ય છે.

કોઠારી અનેક પ્રકારના અન્નનો સંગ્રહ કરે-જેજે જાતના ફળ માંગવામાં આવે તેતે જાતના પાછા આપે તેમ મુનિરાજ આપના શુરુપાસેથી અનેક પ્રકારના શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે તેનો અર્થ પુરુષવામાં આવે ત્યારે શબ્દાર્થ ભિન્નભિન્ન કહે તે કૌંપ્ટપુદ્ગિ જાણવી.

- ૬ છઠી પાદાનુસારિણી પુદ્ગિ ત્રણ પ્રકારેછે. ૧ મતિસારિ, ૨ અનુસારિ, ૩ ઉપયસારિ. લક્ષણ તથા વીજાક્ષર રહીત સુ-
 ણીને વિવેકજ્ઞાને જાણે કે આ સૂત્રથી, આ પદથી, આ ઉપદે-
 શથી આવો વીજાક્ષર જોડે. એમ જાણે તેને મતિસારિ પુદ્ગિ જાણવી. તથા વીજાક્ષર પદ અનુસારિ પુદ્ગિ તે, જે પ્રથમપાદ, શ્લોક, ગાથા, આલાવો, સૂત્રનોછે અથવા નથી. તે સૂત્ર અને પોતાના જ્ઞાનવલે એમ જાણે કે આ સૂત્રે આ પદ જોડે. આ હીન અનુક્રમ સૂત્રનોછે એમ જાણે તે પદ અનુસારિ પુદ્ગિ જા-
 ણવી. ૩ સૂત્ર-સિદ્ધાન્તના અભિપ્રાય આગલા નથી. અને કો-
 ઈક અનુક્રમમાં પાછલા નથી. ત્યાં અનુક્રમ જાણે, અભિપ્રાય જાણે. આગલો પાછલો ઉગ્રો અભિપ્રાય રહસ્ય જાણે. એક પદથી સર્વ ગ્રંથ જાણે તેને ઉપયસારિપદ લંબિયું કહેછે. ૯ ત્રણ મેંદ સહિત પાદાનુસારિણિ લંબિયું જાણવી.

૭ સંખેષ થોગશુદ્ધિ થાગ યોજન નંદાપમાન વિસ્તાર અને નવ યોજન પરોઝું સૈન્ય ત્યાંથી શ્વચ્ચર્વિના સૈન્યનો શબ્દ, હસ્તિ, ઘોડા મનુષ્ય, ગાદા, રથ, પ્રમુખ તેનો શબ્દ સર્વ જાણે. રાહ, સરસવ દાર્પિના ઉપરથી સ્વરેતો તેનો મુશ્મશબ્દ પણ સાંખે, ઉત્કૃષ્ટ કર્ણેન્દ્રિયનું શ્વલ તપોધનને હોય તેથી એક કાલમાં સર્વ શબ્દ સાંખે. તેને સંખેષથોતલાન્ધિ કહેછે.

૮ આઠમી દુરાસ્વાદલાન્ધિ લક્ષણ કહેછે. મુનિર્વ્ય સંયમબલો-
ત્પક્ષ રસનેન્દ્રિયશયોપગમમાદબલથી, ભોગવિકાર રહીત
એવા નવ યોજન અધિકસેષે અનેક રસ વિકાર ભિન્ન ભિન્ન
જાણે, સ્વાદ જાણે. પારેમ્ય જાણે, સ્પર્શરસરૂપ દેવે. સ્પર્શરસ
ગંધ રૂપ શબ્દના ધાવ નિરાગપણે જાણે, તેને દુરાસ્વાદનશુદ્ધિ
સાંખે કહેછે.

૯ સ્પર્શસાંખે ૧૦ સ્વાદલાન્ધિ ૧૧ ઘ્રાણસ્વાદલાન્ધિ ૧૨ શબ્દ
સ્વાદલાન્ધિ ૧૩ દક્ષપૂર્વધરણલાન્ધિ, ૧૪ ચતુર્દશપૂર્વધરણ
સમર્થલાન્ધિ ૧૫ પદ્મલાન્ધિ જેમ રૂપને તેમ પ્રકાર બતાવેછે
મિનશાસન મક્તિકારક દેવાંગના, શુરુસાધુ મક્તકષત્ત્વ પૂર્વ-
ની અધિષ્ઠાના, આપણા શુરુની પરીક્ષા કરે. રોહિણી પ્રમુલ
વિદ્યાદેવી પદ્મશત, મક્તિથી નિર્મલધાવ મકાશતી આગે રહીને
નમસ્કાર કરીને અનેક પ્રકારે ગુણસ્તુતિ કરે, પ્રાર્થના કરે.
દયામળદાર, નિર્ગ્રન્થ, નિરીદ્ધમાવથી રૂઝ પગો સહેછે, તે કહે
કે રે મુનીશ્વર તુમારી આજ્ઞા શ્ચ્છુદ્ધું, મેં કાર્ય કહેશો તે અમો
કરીશું. ઇત્યાદિ અનેક વચન. વિદ્યા દેવી થોલે, શોપણ
શ્વર આત્મસ્વમાનમાં છીન રહે. સાંસારિકમુલની પા-

કરે નહીં. તે ગુણથી વિગ્રામવાદ દશમુંપૂર્વ નિર્વિગ્નપણે મળે, રોહિણી, મહાસિ, વજ્રશંખલા, પ્રમુખ દેવાંગના ભક્તિ કરે પણ મુનીશ્વર મહિમા પ્રતાપ સંપદા વાંછે નહીં, ચતુર્દશપૂર્વધારીયાય.

૧૫ અષ્ટાંગ મહા નિમિત્તલઘ્નિ-૧ અન્તરિક્ષ, ૨ ભૌમ, ૩ અંગ, ૪ સ્વર, ૫ વ્યજ્ઞન, ૬ લક્ષણ, ૭ ભિન્ન, ૮ સ્વપ્ન.

૧ અન્તરિક્ષ-નિમિત્ત તે સૂર્ય, ચંદ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર. તેના ઉદય કાલ વિચારે અને અસ્તકાલ લક્ષણ ચિન્હ દેહીને શુભાશુભ ફલવિકાર જાણે, હાનિ વૃદ્ધિ જાણે, જય પરાજય જાણે. પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ દિશામાં અન્નપટલ દેહી લાભાલાભ જાણે, મવિપ્ય હાનિ વૃદ્ધિ શુભાશુભ જાણે.

૨ ભૌમનિમિત્તજ્ઞાન-વિરક્તસ્વભાવિતાપસ, હયાન, વાઢી, પર્વત, નદી, સરોવર પ્રમુખ પ્રપંચ ત્યાંના ભાવલક્ષણ વિચારીને પશ્ચાત્ શુભાશુભ વિચારે અને ભૂમિસ્થિતરત્ન સુવર્ણાદિ જાણે. વાણિનિમિત્ત જ્ઞાનથી ભૌમનિમિત્ત સ્વરૂપ જાણવું.

૩ અંગનિમિત્તજ્ઞાન-તિર્યંચ મનુષ્ય પ્રમુખનાં અંગદર્શનથી શુભાશુભ જ્ઞાન થાય તેને અંગનિમિત્તજ્ઞાન કહેછે.

૪ સ્વરનિમિત્તજ્ઞાન-મનુષ્ય અને તિર્યંચના શુભાશુભવાણીસ્વરથી જે જ્ઞાન થાય તેને સ્વરનિમિત્તજ્ઞાન કહેછે.

૫ વ્યજ્ઞનનિમિત્તજ્ઞાન, શરીરના અઙ્ગે તિલ, મસા, વ્રણ, લાંછન દેહીને શુભાશુભત્વ જ્ઞાન થાયછે તેને વ્યજ્ઞનનિમિત્ત કહે છે.

૬ સ્પર્શનિમિત્તજ્ઞાન—સ્પર્શક આદિ શરીરપર પડેલાં સ્પર્શ-
બળથી શુભાશુભજ્ઞાન થાયતે તેને સ્પર્શ નિમિત્ત કહેછે.

૭ ઊષ્ણનિમિત્તજ્ઞાન—ગરમ, ઠંડા, ગરમનામન, ઠંડાનો, તોડેલો
દેસી શુભાશુભનું વિષાદનું તેને ઊષ્ણ નિમિત્ત કહેછે.

૮ સ્વપ્નથી જે જ્ઞાન થાય તેને સ્વપ્ન નિમિત્ત કહેછે.

૧૬ મદ્માધવજુદિ—મનિમૂલ્યજીવાદિતત્ત્વનો વિષાદ ગદન જાણી
શકે. ધુનજ્ઞાનાવરણીકર્મના સ્વયંપ્રમયથી અસાધારણ
અનુપમ પરમાર્થજ્ઞાના રોષ. તેના ચાર ભેદછે. ઉત્પાતકી,
પરિણામકી, વિનયકી, કાર્મણકી.

૧૭ મર્યેકજુદિલાગ્નિ—ગુરુના ઉપદેશ વિના પરમાત્મથી મન
વાળું વાઙ્મનિ સંવય દ્રવ્ય કરે, તેને મર્યેકજુદિલાગ્નિ કહેછે.

૧૮ વાદલાગ્નિ—ઇન્દ્રાદિક દેવતા જો સાધુનો સાથે વાદ કરેતો
તેમાં સાધુ જીતે એવા સાધુને વાદલાગ્નિ કહેવાયછે.

વીજી ક્રિયારૂઢિ કહેવે.

ક્રિયારૂઢિના ષે ભેદછે. ૧ ચારણક્રિયા, ૨ આકાશગામિ-
તી ક્રિયા, ૩ મયમ ચારણક્રિયાના અનેક ભેદછે.

- ૧ જલ ઉપર ચાલે પણ અપ્કાય જીવની વિરાધના ન ઉપજે. લઘ્વિમદિમાયી સચિત્તનો વિરોધ ન થાય તે યોગી જલ ચારણ જાણવા. જેમ ભૂમિપર ચાલે તેમ જલપર ચાલે.
- ૨ વીજો જંઘાચારણસાધુ જાણવો. તે ભૂમિયી ચાર અંગુલ અધર ચાલે, વાયુની પેઠે આંસ્ર મીંચીને ઉઘાડીએ એટલામાંતો દ્વારયોજન જાય એ વીજો મેટ જાણવો.
- ૩ તંતુચારણ તપોધન-ફોલીયા માંકડીના તંતુ ઉપર ચાલે પણ તે તંતુ તુટે નહિ તેમ નમે પણ નહિ. એમ તંતુપર ચાલતો વ્રસ-સ્થાવર જીવને વિરાધે નહિ.
- ૪ પુષ્પચારણયોગિ-પુષ્પના ઉપર ચાલે પણ વ્રસ થાવરજીવને દુહવે નહિ.
- ૫ પત્રચારણ યોગી-પાનપર ચાલે પણ કોઈ જીવને દુહવે નહીં.
- ૬ વીજચારણ સાધુ-શાજરી જવ પ્રમુલ અનેક કંઠ ઉપર ચાલે પણ વિરાધના થાય નહિ.
- ૭ શ્રેણિ ચારણ સંયમી-જમણી અને ઢાવી વાલુની દિશાએ પં-સીની પેઠે ચાલે.

૮ આદિચારણ સાધુ-આવેગ્વાલા સ્પર્શને ચાહે વળ સંયમ
વિરાધે નહિ.

હવે આકાશગામિ ત્રિપાનો શીજો ભેદ કરેછે-ચારણ વધાસને
હેતો હોય તો તેમ આસને આકાશમાં ચાહે. કાઠસભ આસને
હોય તો તેમ આસને ચાહે.

ત્રીજી વૈક્રિય રુદ્ધિ કહેવે.

વૈક્રિયરુદ્ધિના અનેક ભેદછે. ૧ અણિમા, ૨ મહિમા, ૩ લ-
યિમા, ૪ ગરિમા, ૫ માત્તિ, ૬ માકાશ્ય, ૭ રુદ્ધત્વ, ૮ વશિત્વ, ૯
અયનિયાત, ૧૦ અન્નર્થાન, ૧૧ કામરુપ. ૧૨ એકાદશ લગ્નિ સા-
ધુને તપથી ઉત્પન્ન થાય.

૧ અણિમા-કમલનાદના આકાશમાં સમાય એવું સૂક્ષ્મશરીર
જેનાથી થાય તેને અણિમા કહેછે.

૨ મહિમા-જેથી વજ્રવર્તિની સંપદા નિપજાવે.

૩ લયિમા-વાયુની પેઠે જેથી હલકું શરીર કરે.

૪ ગરિમા-વજ્રથી વળ જેથી ખારે શરીર કરે.

बे उपवास करे पश्चात् पारणं करिनि अग उपवास करे.
पश्चात् पारणं करे पश्चात् चार उपवास करे. एम चट्ठां उप-
वास करे. अनुक्रमे जावजीव लगे तप करे.

अग गुप्तिपी घोरघोर संग्रामशूर निराशपणे जीववानी तृष्णा
विना तप करे ते उग्रोद्यतपोषण जाणवो.

बीमो अवस्थितोद्य तपस्वी ते दीप्तानो मयम उपवास उद्य-
रिनि विधिपूर्वक पारणं करे. पळे पोत्रानी लीलाए एकांतर उपवासे
पारणं करे. तथा बे उपवासे पारणं करे. एम तपनुं पारणं करतां
अंतराप आवे विधिपी निर्दोष भिक्षा न पामे तो एकान्तर उप-
वास करेछे तेम जावजीव लगे बे उपवासे पारणं करे. बे उपवासे
पारणं करतां पण आहार न पामे तो आनन्दसन्तोषपी अग उप-
वासे पारणं करे. ए रीने आपुप्यन्ते निरिह.

२ दीप्तवप-अनेक उपवासपी शरीर दुर्बल करे. पण अग मक्षा-
रनां बल अधिक होय. शरीर सुगन्धि होय. कपलसदृश
परिपन्न महके-दिनदिन शरीरनी कान्ति शीये.

३ तत्तपः-उम छोटपर पदेम जनावेदु तन्हाम विज्ञप पामे.
तेम साधुने अत्याहार जम लेतां मूत्र पुरीषादिक न होय.
परसेबो घाय नाहि. तथा तत्तपोषणने अग्निपादे लान्धि
होय. अग्नीय लान्धि होय. सर्वोपधीरुद्धि होय. आहार
जम भवमय होय. देवता करतां अनंतगुनरत्न होय.
आर्शाविपरीतुद्धि होय.

તથા તેમના શરીર સ્પર્શ કરનાર વાયુના લાગવાથી મરતી વિગેરે સર્વ રોગ જાય.

૨ શ્લેષ્મસ્પર્શ-શ્લેષ્મ, થુંક, વિગેરેથી અનેક રોગનો નાશ થાય.

૩ જલૌપથી લઙ્ઘિ-પ્રસ્વેદથી શરીરે ધૂલ લાગીછે. તે ધૂલ જેને લાગે તેના સર્વ રોગ મટે.

૪ મલૌપથી લઙ્ઘિ-કર્ણમેલ, દાંતમેલ, નાસીકામેલ, ચક્ષુમેલ, નિઘ્નામેલ, જ્યાં લાગે ત્યાંના સર્વ રોગ જાય.

૫ વિઢૌપથી લઙ્ઘિ-વિટ્, ઝનાર, થુંક, મૂત્ર, સાધુશરીર મેલ દુઃસાધ્ય રોગને પણ ક્ષય કરે.

૬ સર્વાવયવૌપથી લઙ્ઘિ-સર્વ અંગોપાંગ શરીરનાં જ્યાં લાગે ત્યાંના અનેક રોગ નાશ કરે.

૭ આર્શાવિપ લઙ્ઘિ-વિપ સહિત આહાર કોઈ સાધુને દે તો તે આહાર અમૃતમય હોય, તથા વિપથી મૂર્ચ્છા પામેલા જીવો સાધુનાં વચન સાંભળી તત્કાલ નિર્વિપ હોય.

૮ દષ્ટિવિપલઙ્ઘિ-સાધુની દષ્ટિ જ્યાં પ્રસરે ત્યાંવેદ તથા વિપથી પીડ્યા જીવો નિર્વિપ હોય, તથા દષ્ટિવિપલઙ્ઘિના ધર્મી સાધુ કોપથી દેસેતો અન્નપાણી સર્વ વિપ હોય. અને દયાપરિણા-

कभी भक्षणार्थने देखे तो तारिप आहारपाणी निर्विषरूपे प-
रिणमे. बिष मरा विष देब पन हाटिबिष लम्बिभारक सा-
धुने तेन मरी नके नहि.

हवे सातमी रसक्रुद्धिनुं स्वरूप कदेवे.

रसक्रुद्धिना छ भेद करेते-१ आम्यविषाल्मिष, २ हाटिबि-
षाल्मिष, ३ क्षीराभरीन्मिष, ४ मधुनाथरीन्मिष, ५ सर्पिराभरी
न्मिष, ६ अमृतभाविन्मिष.

१ आम्यविषाल्मिष-महृष्ट तपोरन्नी साधु कोपयी बोले के तुं
मरी जा एम बोल्तान जेय बिष म्यापेल मृत्यु पाये तेय सा-
धुना कोपयी मृत्यु पाये.

२ हाटिबिषाल्मिष-नपोरान्ति साधु कोपहाटिपी जेने देखे ते
जीर तन्काज जेय बिषरायुपी टक्ष पडे तेय मरी जाय.

३ क्षीराभरीन्मिष-मृत्यो आहार साधुने कोइ आपे पन सा-
धुना हस्तमां क्षीररस ममान आहार पाव. कोइ शरीरे सोन
दुर्बल होय तेने साधु शुद्धकर बचन करे तो सोनना दुर्बल-
पणुं नाश पाये.

४ मधुध विणी लम्बि-कटुक कषायन्मो नीरस आहार साधुने
दीधो होय. ज्यारे ते आहार साधु हाथमां के त्यारे मधु

તથા તેમના શરીર સ્પર્શ કરનાર સાધુના લાગવાથી મરતું વિગેરે સર્વ રોગ જાય.

૨ શ્લેષ્મસ્પર્શ-શ્લેષ્મ, થુંક, વિગેરેથી અનેક રોગનો નાશ થાય

૩ જલૌપથી લઙ્ઘિ-પ્રસ્વેદથી શરીરે ધૂલ લાગીછે. તે ધૂલ જો લાગે તેના સર્વ રોગ મટે.

૪ મલૌપથી લઙ્ઘિ-કર્ણમેલ, દાંતમેલ, નાસીકામેલ, ચક્ષુમેલ જિહ્વામેલ, જ્યાં લાગે ત્યાંના સર્વ રોગ જાય.

૫ વિઢૌપથી લઙ્ઘિ-વિટ્, ઉજાર, થુંક, મૂત્ર, સાધુશરીર મે દુઃસાધ્ય રોગને પણ ક્ષય કરે.

૬ સર્વાવયવૌપથી લઙ્ઘિ-સર્વ અંગોપાંગ શરીરનાં જ્યાં લાં ત્યાંના અનેક રોગ નાશ કરે.

૭ આશીર્વિપ લઙ્ઘિ-વિપ સહિત આહાર કોઈ સાધુને દે તો આહાર અમૃતમય હોય, તથા વિપથી મૂર્ચ્છા પામેલા જીવ સાધુનાં વચન સાંભળી તત્કાલ નિર્વિપ હોય.

૮ દાષ્ટિવિપલઙ્ઘિ-સાધુની દાષ્ટિ જ્યાં પ્રસરે ત્યાંવેદ તથા વિપ પીડ્યા જીવો નિર્વિપ હોય, તથા દાષ્ટિવિપલઙ્ઘિના ઘણી સા કોપથી દેસેતો અન્નપાણી સર્વ વિપ હોય. અને દયાપરિણ

मयी अन्नपाणीने देखे तो सविष आहारपाणी निर्विषपणे परिणमे. विष महा विष देव पण दृष्टिविष लब्धिधारक साधुनुं तेज सही शके नहीं.

हवे सातमी रसक्रुद्धिनुं स्वरूप कहेवे.

रसक्रुद्धिना छ भेद करेवे-१ आस्पविपालब्धि, २ दृष्टिवि-
पालब्धि, ३ क्षीराश्रवीलब्धि, ४ मध्वाश्रवीलब्धि, ५ सर्पिराश्रवी
लब्धि, ६ अमृतश्राविलब्धि.

१ आस्पविपा लब्धि-मरुट तपोवन्नी साधु कोपयी बोले के तुं
मरी जा एम बोलतांज जेम विष खापेल मृत्यु पामे तेम सा-
धुना कोपयी मृत्यु पामे.

२ दृष्टिविपालब्धि-तपोबलि साधु श्रोषदृष्टियी जेने देखे ते
जीव तत्काल जेम विषवायुयी दृष्ट पडे तेम मरी जाय.

३ क्षीराश्रवी लब्धि-बुखो आहार साधुने कोइ आपे पण सा-
धुना हस्तमां क्षीररस समान आहार थाय. कोइ शरीरे क्षीण
दुर्बल होय तेने साधु शुष्टकर बचन कहे तो क्षीणना दुर्बल-
पणुं नाश पामे.

४ मधुश्रविणी लब्धि-रुदुक् कपापन्तो नीरस आहार साधुने
दीपो होय. ज्यारे ते आहार साधु हापमां के त्यारे मधु

મનન સરમ અને પુષ્ટિદાયક હોય. દુરો પીડના મોહને
માપુની વચન મપુની પેટે મીઠાં માગે. આર્ત, આપદા, રોગ,
વન્નન મર્ત નાચ પામે.

૫ મર્તિરાખદ માંદર-દુરો ભક્તયાત્રી માપુને પુષ્ટિદાયક અને
શુભ હોય. મૂન મપુર પુષ્ટિદાયક આદાર હોય. મર્તે વીરિય
માર્ગીને નીરોગી કરે. માપુની વચન મીઠાં પ્યારાં વ્યાપી મામે.

૬ મદદધારિની માંદર-મદન સમાન આદાર માપુને વચને
માય. વિનમય આદાર અનુમય માય.

આત્મી ક્ષેત્રકૃતિનું સ્વરૂપ કહેવું.

તેજસ્વિના જે મેરુડે. ૧ આત્મીય આત્મીય માંદર, ૨ વીરી
આત્મીય આત્મીય માંદર.

૧ આત્મીય આત્મીય માંદર-આત્મીયના કર્મના સંપ્રદાયને માપુ
આત્મીય મરો કોટના યેર મામે મર્તે આત્મીય અનુકે. અ-
નુકર્મ: જમ આત્મીય માપુને રાંગારે. વચ્ચા અનુ આત્મી
મે. મેરા વેર વચ્ચારે મેન્દ મામે. મે મર્તે અનુ આત્મી-
મર્તે મર્તે આત્મી અનુકે જમ મર્તે મર્તે. મર્તે આત્મીયો રમ

कदुक, आम्र, मेक, मधुर, रिगेरे स्वादवान्त्रो स्वातां लागे
ते अर्त्तान् मरानसो लन्धिनो मत्राप जानवो.

२. बीजी अंशोन महान्य-महान्य कतेनां भोजनशाला-धार
रापनोरिस्धार स्मोदनोऽर्त्तमन माटेहोपछे त्पांशुनोदपयी
साधु भित्तापे आवे. त्पारे भोजनशालायां सरस आहार
देवाय. साधुना मरिमापी मुवर्गना, रूपानां, रिगेरे सरस
आहार पूर्ण भोजन देसाय. चक्रवर्ति मैन्य जमे तो पण आ-
हार खुटे महीं. निर्यथ पण आहारयी हम् होय. एवं ते
क्रादिरात्रा साधुनुं मादध्पछे. तथा तवो साधु जगत्प्रपनि
पण सोम पमाटे. शनि सेवक्रादि वर्गनम्.

मयम बुद्धिना भेद अहार नया बीजी क्रियाक्रादिना नव भेद.
बीजी विक्रियाक्रादिना ११ एकादश भेद. घोषी तपोक्रादिना
सात भेद. पांचमी वनक्रादिना प्रण भेद. छडी औषधक्रादिना
आठ भेद. सातमी रसक्रादिना छ भेद. अने आठवी शेषक्रा-
दिना षे भेद एम सर्व मली अठ क्रादिना सोसठ भेद थापछे.

१८२. स्वाशब्द दर्शनमां सम्मतिर्हे समवाय संबंधनुं मन्दन कर्पुडे.
द्वितीयकांड सम्मतिर्हे प.-४६६

गाथा.

कालो सहाव णियइ, पुव्वकयं पुरिस कारणेगंता
मिच्छत्तं ते चेव, समासजं होत्ति सम्पत्तं ॥१॥

૧૮૩ અંગ દુષ્ટત્વે તદાત્મકાંગિનોડપિ દુષ્ટત્વાપત્તેઃ સમ્મતિદ્વિતીય
કાંડ પત્ર ૫૦૦.

સમ્મતિતર્ક દ્વિતીયકાણ્ડ. પત્ર ૫૦૦.

જહ જહ વહુસ્સુર્લ, સમર્તય મિસ ગણ સંપરિવુહોય
અવિણિચ્છિર્તય મમણ, તહ તહ સિચ્છંતપાડિનીર્ત. ॥૧॥

૧૮૪ આપ ઘણ નરકમાં ગ્રણ સમ્યક્ વ પમાયઠે—તેમાં ક્ષાપિક પાર-
મવિકઠે—ઉપશમ અને ક્ષયોપશમ તદ્ભવિકઠે.

મનુષ્ય ગતિમાં ગ્રણ સમક્તિદાવઠે. વૈમાનિકમાં ગ્રણ પ્રમારતું
સમક્તિઠે. વાકીના દેવાને વેઠે,
અસંખ્યાત વર્ષાયુક નિર્વચ પંચેન્દ્રિયને ગ્રણ સમક્તિ મનુષ્ય-
વર્તે, વાકીના સંખ્યાતા વર્ષ આયુષ્યવાઝાને વે સમક્તિઠે.

શ્લોક— તત્ત્વાર્થ મૂત્ર દૃતિ-

સાકારઃ પ્રત્યયઃ સર્વો, વિમુક્તઃ સંશયાદિના
સાકારાર્થપરિચ્છેદાત્, પ્રમાણં તન્મનીપિણાં ॥ ૧ ॥

૧૮૫ મતિ, અવધિ, અને વેવજ સાકાર અને અનાકાર વે મેદે ઠે
અને ધુત તયા મનઃ પર્યવ, સાકારજ ઇ.

૬. ચાર સમયની વિગ્રહ ગતિમાં થીજો અને થીજો સમય અણા-
હારી હોયછે, ઓજાહાર, હોમાહાર અને કવલાહાર, પૂર્વોક્ત થે
સમયમાં નથી: કાર્યન વર્ગણાનો આહાર સો ઇ થે સમયમાં પળ
હોય છે.

૧૮૭. રુજુગતિ ઇક સમયની હોય છે અને તેમાં આહાર છે.

૧૮૮. વે.વલી સમુદ્યાતમાં થીજા, ચોથા અને પાંચમા સમયમાં જીવ
અણાહારી છે, પહેલા સમયમાં વે.વલી સમુદ્યાતકાલે ઔદારિક,
થીજામાં ઔદારિક મિથ, થીજામાં કાર્યન, ચોથામાં કાર્યન
યોગ, પાંચમામાં કાર્યન યોગ, છઠામાં તથા સાતમામાં મિથ, અને
આઠમામાં ઔદારિયોગ.

૧૮૯. તેરમા ગુણગ્રાણે સત્ય ભાષાયોગ, તથા અસત્યાભવ્યાભાષા
યોગ, અને સત્યમનોયોગ તથા અસત્યામ્યામનોયોગ હોય.
તથા ઔદારિક, ઔદારિક મિથ અને કાર્યન સર્વ મત્રી સાન
યોગ હોય.

૧૯૦. કોઈક આચાર્ય શરીર કાનિને તૈનસનું કાર્ય ગણે છે.

- ૨૦૩ આહારક શરીરમાં ઉપભોગનો સંભવ છે.
- ૨૦૪ આહારક શરીર આહારકમિશ્ર છઠા ગુણઠાળે હોય, આહારક શરીર સાતમા ગુણઠાળે હોય.
- ૨૦૫ છઠા સાતમા ગુણઠાળે શંકામોહનીય હોય.
- ૨૦૬ ચૌદપૂર્વધારી આહારક, શરીરને પૂછવા મોકલે ત્યાં કેવલી ન હોય તો અન્યથા જવા આહારક બંધન કરે.
- ૨૦૭ સર્વ ચરદ પૂર્વધારીઓને કંઈ આહારક સ્થિતિ ઉત્પન્ન થાય એવો નિયમ નથી.
- ૨૦૮ મિત્રાક્ષર ચતુર્દશ પૂર્વધરને શ્રુતકેવલી, કરેછે તેને સંશય હોય નહીં.

૨૦૯ બિભાસર અને અભિભાસર વેને આહારકલ્પિ ઉત્પન્ન થાય. તેમાં અભિભાસર ચતુર્દશ પૂર્વપર આહારકલ્પિ ફોરવે. બિભાસર ચતુર્દશપૂર્વો, લ્પિ ફોરવે નહિ. બિભાસર ચત્ત પૂર્વપારી મન્યત્ત હોય. અભિભાસરનાઓ મન્યત્ત હોય.

૨૧૦ ચત્ત પૂર્વપારી કપાય કુમીત્ત હોય.

૨૧૧ ડ્યાં આત્માના મદેશો મહુદાપીશૂન થઈને રહે તેને મર્મસ્થાન કહે છે.

મત્તવાયે અ. મ. ૧૬ મૂવ.

૨૧૨ મત્તકર્મા આત્માના મહુ મદેશો છે. અને મત્તકર્મા મેદના મળ ધમી છે. મર્મસ્થાનોમાં આપુ મેદ છે. મેદ મટ છે છેટ, ડ્યાં આત્માના મદેશ ધમા હોય ત્યાં આપુનાં મર્મિયા વિશેષ હોય છે.

૨૧૩ તેણડ્યનવસર્પિહિં. સમડફંતેહિંચદ્ધમાળાઈ
પજ્જૂસવળ ચ્હર્ધ્યા, કાલ્મા સૂરેહિંતો ડવિઆ.

- ૨૦૩ આહારક શરીરમાં ઉપયોગનો સંભવ છે.
- ૨૦૪ આહારક શરીર આહારકમિશ્ર છતાં ગુણગાળે હોય, આહારક શરીર સાતમા ગુણગાળે હોય.
- ૨૦૫ છતાં સાતમા ગુણગાળે શંકામોહનીય હોય.
- ૨૦૬ ચૌદપૂર્વધારી આહારક, શરીરને પૂછવા મોકલે ત્યાં કેવલી ન હોય તો અન્યત્ર જવા આહારક બંધન કરે.
- ૨૦૭ સર્વ ચતુર્દ પૂર્વધારીઓને કંઈ આહારક લગ્નિ ઉત્પન્ન થાય એવો નિયમ નથી.
- ૨૦૮ બિનાસર ચતુર્દશ પૂર્વધરને શુત્કેવલી કહેછે તેને સંશય હોય નહીં.

૨૧૯ જિનકન્યો તે ધરમાં મુક્તિ પામે નહીં. એમ શ્રીકૃત્યભાષ્યમાં
નિર્ણય મારોદ્ધાર દર્શાવ્યો.

૨૨૦ નારજી જીવ વેદનાથી એક માત્ર હંધા ઉડટે એમ જીરાધિ-
ગમ મિદ્યાંતમાં કહ્યું છે.

૨૨૧ સર્વ વસ્તુઓ કામયોગરહે અન્દ્રદ્વ્યોને ગ્રાહ્ય કરે છે. રચન-
યોગથી અન્દ્રદ્વ્યનું નિર્મલન કરે છે. તન્મયોગ વિશેષ મનોયોગ
અને રચનયોગ છે. કામયોગરહે મનોદ્વ્યનું ગ્રાહ્ય થાય છે.
કામ યોગરહે વસ્તુ અન્દ્રદ્વ્યનું ગ્રાહ્ય કરે છે. અને જે જે
સંસ્પર્શથી મૂકે છે તે રાજિકયોગ જાણવો. તેમજ મનોદ્વ્યનું
ગ્રાહ્ય નો કામયોગથી છે પણ જેરહે મનોદ્વ્યને પિતામાં વ્યા-
પાર્યુક્ત કરે છે તે માનમિકયોગ જાણવો. એમ તન્મયોગ એક છે
પણ પૂર્વોક્ત ઝગાધિના મેદથી થઈ શકે છે વિભક્ત છે. આટલામાં
મેદ ધાવણી માનમિક અને રાજિક યોગને ભિન્ન ઠરાવ્યા
નો પ્રોગાપાનને પણ ચતુર્થયોગ ઠરીકે કેમ સ્થાપન કર્યો
નહીં. સમાધાન=જેમ સ્વાધ્યાય, વ્રતરોધ, નિશ્ચય વગેરે
રાજિકયોગનું ફળ ભિન્ન દેખાય છે તથા ધર્મધ્યાનાદિક મનનું
ફળ ભિન્ન દેખાય છે તે પ્રમાણે પ્રોગાપાનનું ભિન્ન ફળ દેસાં
નથી. તેથી તેને ભિન્ન કર્યો નથી.

સમય લાગે છે. અચિત્ત મહાસ્કંધ અન્યપુદ્ગલોને સ્વાત્મ સ્વરૂપ કમતો નથી પણ તે પોતાના પુદ્ગલો વડે લોક પૂરણતા કરે છે, તેમાં પરાઘાત પણ નથી જો અચિત્ત મહાસ્કંધમાં પરાઘાત હોય તો તે પણ ત્રણ સમયમાં લોક પૂર્ણતા કરે પણ તેમ નથી.

૨૨૯ રૂઢા. અપોહ. વિમર્ષ. માર્ગણા; ગવેષણ. સંજ્ઞા. સ્મૃતિ. મતિ. બુદ્ધિ. મજ્ઞા. રૂઢ્યાદિ આભિનિવેશિક જ્ઞાનના પર્યાય વાંચી શબ્દ છે.

૨૩૦ અન્વયિ વ્યતિરેક પદાર્થોની પર્યા લોચનાને રૂઢા કહે છે. અપોહને (અપાય) નિશ્ચય કહે છે. અપાયની પૂર્વે અને રૂઢાની ઉત્તરે પ્રાયઃ શિરકંઠ્યનાદિ પુરુષ ધર્મ ઘટે છે. રૂઢિસંપ્રત્યયને વિમર્ષ કહે છે. અન્વયધર્માન્વેષણને માર્ગણા કહે છે. વ્યતિરેક ધર્માલોચનને ગવેષણા કહે છે. અવગ્રહોત્તર કાલમાધી મતિ વિશેષને સંજ્ઞા કહે છે. પૂર્વાનુભૂતાર્થ આલંબનપ્રત્યયને સ્મૃતિ કહે છે. મનનકરતું તે મતિ કયંચિન્ અર્થ પરિહેદકમાં પણ મૂલ્ય ધર્માલોચના રૂપ બુદ્ધિ જાણવી. ત્રિશિષ્ટ સ્વોપશ્મ જન્યવ્યાવસ્થિત ધર્માલોચનરૂપ મજ્ઞા જાણવી.

૨૩૧- દ્રવ્યયી, મતિજ્ઞાની, આદેશયી સર્વ દ્રવ્ય જાણે છે. આદેશ-
પદ્ધતિ જ્ઞાનવ્યવસ્થા પ્રકાર. તે બે પ્રકારે છે. ૧ સામાન્ય પ્રકાર.
૨ વિશેષ પ્રકાર. ત્યાં આદેશ સામાન્ય પ્રકારથી. સર્વ ધ-
ર્માસ્તિત્વાદિ જાણે છે.

અસંલ્પ મદેશાત્મક લોકરૂપાવક. અમૂર્ત, ગતિ સહાય ગુણવાન
ધર્માસ્તિત્વાદિ છે. એમ કેટલાક પર્યાય વિશિષ્ટ દ્રવ્યોને સામાન્ય-
મતિજ્ઞાની જાણે છે. પણ સર્વ વિશેષ તથા સર્વ પર્યાયોને
મતિજ્ઞાની જાણતો નથી. સર્વ વિશેષ સર્વ બંધોનું સંપૂર્ણ માસન
તો કેવલજ્ઞાનમાં થાય છે.

૨૩૨- છેવટ સુધી સામાન્ય પ્રકારે મતિજ્ઞાની કેટલાક પર્યાય વિશિષ્ટ
લોકાલોકને જાણે છે.

૨૩૩- કાલપત્રી વર્તમાન, ભૂત અને ભવિષ્યને મતિજ્ઞાની સામાન્યતઃ જાણે

૨૩૪- માવયી મતિજ્ઞાની. સર્વ આદ્યિક આદિ માવયો અનંતમો માવ
જાણે છે.

૨૩૫ ક્ષેત્ર, કાલ, એ સામાન્યથી દ્રવ્યમાન સમાય છે. કેવલ ભેદવદે તે રુદ્ધ છે. માટે પૃથક્ ગ્રહણ કર્યું છે. એમ જાણવું.

૨૩૬ એકેન્દ્રિયમાં મતિજ્ઞાન નથી. મતિજ્ઞાનનો તેમાં પૂર્વમતિપદ્ધતિ વા મતિપદ્યમાનક ભેદ નથી.

૨૩૭ મનઃપર્યાય જ્ઞાનિયો સર્વે પૂર્વમતિપદ્ધતિ હોય છે. પણ મતિપદ્યમાનક નથી. સમ્યક્ત્વ સહચરિત પ્રાપ્ત મતિજ્ઞાનને વધાત્ અમમત્તસં-યતાવસ્થામાં મનઃપર્યાય જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ છે માટે. સમ્યક્ત્વ સહચરિત ચારિત્ર લાભમાં તો મનઃપર્યાય જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી.

૨૩૮ અપોહ-ભષાય કહેવાય છે. તે મતિજ્ઞાનનો તૃતીય ભેદ છે. અ-પાય નિશ્ચય કહેવાય છે. ધૃતિને ધારણા કહે છે. મતિ પ્રજ્ઞા શબ્દવદે સર્વ મતિજ્ઞાન કહેવાય છે.

૨૩૯. રૂઠા-રિપરંગ. ધાર્મણ-મરેપણ. મંદા મજાન સર્વ રૂઠા જાણવી
 ૫ મરેનો રૂઠાનાં મનમાંથી થાય છે.

૨૪૦. સર્વ વસ્તુઓના અધિષ્ઠાપ શાલક શબ્દો કે જે વચનરૂપનાને
 પામ્યા છે તે વચન પર્ણાં જાણવા.

૨૪૧. શાલકશબ્દોના અધિષ્ઠાપમૂળ સર્વ અર્થ પર્ણાં જાણવા.

૨૪૨. મનિજ્ઞાનના મનિ, પ્રજ્ઞાન, પ્રજ્ઞા, રૂઠાદિ સર્વ શાલક જ્ઞાનરૂપ
 વચન પર્ણાં જાણવા.

૨૪૩. મનિજ્ઞાનરૂપ અધિષ્ઠાપ મેટ્ટો સર્વ અર્થપર્ણાં જાણવા.

૨૩૫ ક્ષેત્ર, કાલ, બે સામાન્યથી દ્રવ્યમાંજ સમાય છે. કેવલ ભેદબદે તે રૂઢ છે. માટે પૃથક્ ગ્રહણ કર્યું છે. એમ જાણવું.

૨૩૬ એકેન્દ્રિયમાં મતિજ્ઞાન નથી. મતિજ્ઞાનનો તેમાં પૂર્વમતિપન્ન વા મતિપદમાનક ભેદ નથી.

૨૩૭ મનઃપર્યાયજ્ઞાનિયો સર્વે પૂર્વમતિપન્ન હોય છે. પણ મતિપદમાનક નથી. સમ્યક્ત્વ સહચરિત પ્રાપ્ત મતિજ્ઞાનને પશ્ચાત્ અપ્રમત્તસં-યતાવસ્થામાં મનઃપર્યવ જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ છે માટે. સમ્યક્ત્વ સહચરિત ચારિત્ર લાભમાં તો મનઃપર્યવ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી.

૨૩૮ અપોહ-અપાય કહેવાય છે. તે મતિજ્ઞાનનો તૃતીય ભેદ છે. અપાય નિશ્ચય કહેવાય છે. ધૃતિને ધારણા કહે છે. મતિ પ્રજ્ઞા શબ્દબદે સર્વ મતિજ્ઞાન કહેવાય છે.

૨૧૯ શ્રી-વિષ્ણુ, શારંગ-મહેશ્વર, મંદા મહાન મર્મ શ્રી જાણી
૫ મર્મનો શ્રીમાં મનમાં થાય છે.

૨૨૦ મર્મ શ્રીમાં અવિષ્કૃત શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં
શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં.

૨૨૧ શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં.

૨૨૨ શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં.

૨૨૩ શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં શ્રીમાં.

૨૪૪ અવગ્રહાદિ એકેક શબ્દથી મતિજ્ઞાનના સર્વ પ્રકારનું ગ્રહણ થાય છે. સર્વનું ગ્રહણ કરે તે અવગ્રહ. એમ વ્યુત્પત્તિથી મતિજ્ઞાનના રૂઢા, અપાય, ધારણારૂપ ભેદોનું ગ્રહણ થયું, ચેટાલક્ષ્યરૂપ રૂઢામાં મતિજ્ઞાનના સર્વ ભેદો સમાય છે. અવગમનરૂપ અપાયમાં સર્વ ભેદોનો અન્તઃપાત થાય છે. ધરણલક્ષ્ય ધારણાથી સર્વ ભેદોનું ગ્રહણ થાય છે. અપેક્ષાએ આ વ્યાખ્યા સમજવી.

૨૪૫ અવગ્રહાદિ લક્ષણનો અર્થ વિશેષ માત્ર અંગીકાર કરી અવગ્રહાદિ શબ્દો ભિન્ન વર્તે છે.

૨૪૬ ચતુર્ગતિમાં મતિજ્ઞાન પૂર્વપ્રતિપદ્ધતિ નિયમથી હોય છે. પ્રતિપદ્ધતિમાનકની ભજના. વિવક્ષિતકાલે કદાપિ હોય છે. પ્રતિપદ્ધતિમાનક નથી હોતા.

૨૪૭ આભિનિવોધિક પ્રતિપદ્ધતિ પ્રથમ સમયમાં પ્રતિપદ્ધતિમાનક કહેવાય છે, અને દ્વિતીયાદિ સમયોમાં પૂર્વપ્રતિપદ્ધતિ એ પ્રમાણે આ પેનો વિશેષ છે.

१४० पंचेन्द्रियमां पुरुषाणां नो ह्यस्मात्पुत्रः सः उभयतः प्रजापतेः
 कर्मप्रदानात् सः प्रजापतेः नो ह्यस्मात्पुत्रः सः उभयतः प्रजापतेः
 इति, अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि
 साम्बादनात् सर्वान्तरात् अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि

२४० विवेकेन्द्रिय, उभयतः सः प्रजापतेः कर्म प्रजापतेः साम्बादनात्
 पूर्वप्रजापतेः अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि
 पणः प्रजापतेः सः प्रजापतेः

२५० पंचेन्द्रियजीव नो साम्बादनात् नियमः पूर्वप्रजापतेः सः प्रजापतेः
 प्रजापतेः नो ह्यस्मात्पुत्रः सः प्रजापतेः

२५१ कायद्राव्यां पृथिवी, अग्नि, जल, वायु, वनस्पतिमां उभयतः
 ज्ञानो, अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि अस्मात्पुत्राणि

૨૫૯ ઘસ્ટુ, અચસ્ટુ, અને અવધિદર્શન, એ ત્રણમાં લઘ્વિ અંગીકાર કરી પૂર્વપ્રતિપક્ષ નિયમથી હોયછે. પ્રતિપક્ષમાનરૂની મજના જાણવી. તેના ઉપયોગને આશ્રિતો પૂર્વપ્રતિપક્ષ હોય પણ પ્રતિપક્ષમાનરૂ નથી. પ્રતિજ્ઞાનને લઘ્વિપણુંછે. દર્શનોપયોગમાં તેનો નિષેધછે માટે કે.વલદર્શનમાં ઉપયામાયછે.

૨૬૦ સંયતદ્વારમાં સંયત્તાદિક આમિનિશોધિકના પૂર્વપ્રતિપક્ષ નિયમનું હોયછે. પ્રતિપક્ષમાનરૂ પણ મજનાથી જાણવા. કોઈ અત્યંત વિશુદ્ધિથી સમ્પૂર્ણ, જાગ્રિય યુગપત્ અંગીકાર કરેછે તે અસ્થામાં તે સંયત, પ્રતિનો પ્રતિપક્ષમાનરૂ હોયછે.

૨૬૧ પંચગ્રાન, માકાર ઉપયોગવાદ્યાં જાણતાં. જાગ દર્શનમાં અનાકાર ઉપયોગછે. માકાર ઉપયોગમાં પૂર્વપ્રતિપક્ષ નિયમથીછે. પ્રતિપક્ષમાનરૂ તો મજનાથી. અનાકાર ઉપયોગમાં તો પૂર્વપ્રતિપક્ષ હોયછે. પણ પ્રતિપક્ષમાનરૂ નથી. કારણકે અનાકાર ઉપયોગનાં પ્રતિનો ઉત્પત્તિનો પ્રતિષેધ કર્યોછે માટે.

२६२ आहारक तो साक्षारोपयोगवन्नी पेंठे जागवा. अनाहारक तो अपांतरायगतिपां पूर्वमतिरम संभवये. एण मतिरयमानक तो होता नयी.

२६३ भाषालग्निक कोइ भाषनान वा अधापमान, मतिज्ञानने पामे छे. वा पूर्वमतिरम होयछे. भाषालग्निसुनमनुष्यादि जातिनी अपेक्षाए पूर्वमतिरम नियमपी बसायछे. मतिरयमानक एण भजनापी जागवो.

२६४ परीक्षा: मत्पेक शरीरियो वा अन्तर भववाग्य जीवो ए बे एण पूर्व मतिरम नियमपी बसायछे. मतिरयमान तो भजनापी. अस्तीता=साधारण शरीरवाच्या उपार्पणपुद्गल परावर्तपी उपर छे संसार ते जेने एवा जीवो मिथ्यादृष्टिपनापी ते बेमां उभ-याभायछे.

पदपर्याप्तिथी पर्याप्ति, परित्वन् जागवा. अपर्याप्ता तो पूर्व मति-पमन होयछे. सूक्ष्मद्वारमां सूक्ष्म उभयविकल होयछे. बादर तो पर्याप्तिनी पेंठे जागवा.

૨૬૭ મનિજ્ઞાનિયો શેરજીહોના અનંતવા ધામ રાજી. બ્રાહ્મવાનરાધિક
(મનિજ્ઞાનિયો) સર્વલોકવાં અમંલવાનામે.

૨૬૮ સર્વથી સ્લોક, મનઃપર્યવ જ્ઞાનિયો જાગરા. અવિજ્ઞાની અમં-
લવાતગુણા જાગરા. મનિજ્ઞાની અને ધુનજ્ઞાની એ મ્યથ્યામવાં
હુત્પટે. કેવલજ્ઞાની અનંતગુણાહે.

૨૬૯ મનિજ્ઞાનાચરણ કર્પનો ઉદોરના ઘણેને અને અનુદીર્ગ હવજાં
ઘણેને મનિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાયછે ૧ ક્ષયોરજનમભાવે મનિજ્ઞાનહે.
પણ અન્યદોષ ઔદયિક આદિ ભાવે નથી. સર્વથી યોદા મનિ-
જ્ઞાનિ મનુષ્યો. તેથી નારક અમંલવાનગુણા, તેથી નિર્પચ,
તેથી દેવો.

૨૭૦ દીર્ઘ સંસાર જેનેછે તે કૃષ્ણવાસિક કહેરાયછે. વહુ પાપના
હૃદયથી કૃષ્ણવાસિક ગણાયછે.

૨૬૫ દીર્ઘકાલિકોપદેશવદે સંઘિનું ગ્રહણ જાણવું. તેની ભાવના વા-
દરની પેઠે કરવી. અસંઘિતો અપર્યાપ્તની પેઠે જાણવા. ભવ-
સિદ્ધિ, સંઘીની પેઠે જાણવા. અભવસિદ્ધિક તો ઉભય શૂન્ય
જાણવા. ચરમભવ જેનેછે એવા જીવો તો મન્યની પેઠે અને
અચરમતે અમન્યવત્ જાણવા.

કોઈ પણ વિવિધિત સમયમાં મતિપદ્યમાનક મતિજ્ઞાનીની માત્ર
પક્ષમાં જગન્યથી એકલાભે. અને ઉત્કૃષ્ટથી તો સર્વ લોકમાં ક્ષેત્ર
પલ્યોપમનો અસંસ્થાતમો ભાગ લાભે. પૂર્વમતિપદ્યમાં તો જગન્ય
અને ઉત્કૃષ્ટથી ક્ષેત્ર પલ્યોપમ અસંસ્થેય ભાગ પ્રદેશ રાશિપ-
માણ મતિજ્ઞાનિયો લાભે.

૨૬૬ નાના જીવોની અપેક્ષા સર્વમતિજ્ઞાનિયો લોકના અસંસ્થાત
મામને પામે.

મતિજ્ઞાનનો એ પ્રકારે કાલ ચિંતવવા યોગ્યછે. ઉપયોગથી અને
લગ્નિથી, એકજીવને મતિજ્ઞાનનો ઉપયોગ જગન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી
અન્તર્મુહર્તમાન હોયછે તે થકી ઉપરતો અન્ય ઉપયોગમાં ગમન
હોયછે. સર્વલોકવર્તિમનિ જ્ઞાનિયોનો આજ ઉપયોગકાલ જાણવો.
આ અન્તર્મુહર્ત કેવલ વૃદ્ધચર જાણવું. લગ્નિની અપેક્ષા મતિ-
જ્ઞાનનો કાલ, અવાપ્ત સમ્યક્ત્વ જેનેછે એવા એક જીવને જગ-
ન્યથી અન્તર્મુહર્ત જાણવો. અને ઉત્કૃષ્ટથી એક જીવની અપેક્ષા
સાતિરેક હાસદ્રમાગરોપમનો કાલ જાણવો. મતિજ્ઞાનાચરણ
સયોપસયરૂપા લગ્નિ જાણવી.

૨૭૧ સમ્યગ્દૃષ્ટિના સંશયાદિ પણ જ્ઞાન સ્વરૂપ છે.

૨૭૨ એક પરમાણુમાં અસ્તિધર્મ અને નાસ્તિધર્મની અપેક્ષા સંપૂર્ણ જગત્ સમાય છે. નૈશ્વર્યિક અર્થાવગ્રહના કાલ એક સમયનો છે. આ અને અપાયનો કાલ અન્તર્મુહૂર્ત માત્ર છે. સંખ્યાત અને અસંખ્યાતકાલ, ધારણાનો છે.

૨૭૩ અવિચ્છુતિ, સ્મૃતિ, વાસનાના ભેદથી ધારણા ત્રણ પ્રકારની છે. તેમાં અવિચ્છુતિરૂપ તથા સ્મરણરૂપ ધારણા એ છે તેમાં પ્રત્યેકનો કાલ અન્તર્મુહૂર્ત જાણવો. અને જે અર્થ જ્ઞાનાવરણક્ષયોપશ્મરૂપ અને સ્મૃતિની વીજભૂત વાસનારૂપ ધારણા છે તે સંખ્યાતાવર્ષના આયુષ્યવાળાને સંખ્યાતકાલની જાણવી તથા અસંખ્યાતવર્ષ આયુષ્યવાળા (પલ્લોપમાદિ આયુષ્યવાળાને) વાસનારૂપ ધારણાનો અસંખ્યાત કાલ જાણવો.

૨૭૪ વ્યંજનાવગ્રહનો અસંખ્યાત સમયનો કાલ છે.

સ્પર્શદ્રવ્ય: નવ યોજનથી આવેલા ગંધ, રસ અને સ્પર્શને પ્રાણ કરે છે. ચક્ષુરિન્દ્રિયનો સપ્ત યોજનનો વિષય છે, ચક્ષુ રિન્દ્રિયમાં પદાર્થ આવીને પદતા નથી.

સ્પર્શેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, ગ્રાણેન્દ્રિય, અને શ્રોત્રેન્દ્રિય અન્યથી અંગુલના અસંખ્યાતમા માગથી આવેલા સ્પર્શ, રસ, ગંધ, શબ્દ ઇન્દ્રિયોને પ્રાણ કરે છે. ચક્ષુ અન્યથી અંગુલના સંખ્યાતમા માગમાં રહેલા પદાર્થને વિષયીભૂત કરે છે.

૨૭૮ મનનું ક્ષેત્રથકી વિષય પ્રમાણ નથી.

૨૭૯ સંજ્ઞાક્ષર અને વ્યંજનાક્ષર એ બે ભાવધુત કારણ હોવાથી દ્રવ્ય ધ્રુત છે, સ્વચ્છક્ષર તે ભાવધુત જાણવું.

૨૮૦ અર્થાવગ્રહ, રૂપ, અપાચ અને ધારણા, પ્રત્યેકને પાંચ રિન્દ્રિયો અને છઠ્ઠા મનથી ગુણતાં ચોવીસ ભેદ થાય અને તેમાં ઔત્પાતિકી આદિ ચાર બુદ્ધિના ભેદ હોય તેથી કોઈ મતિ-જ્ઞાનના અઠાવીસ ભેદ માને છે. પણ તે શાસ્ત્ર સમ્મત નથી. 'વ્યંજનાવગ્રહના ચાર ભેદ અને અર્થાવગ્રહાદિના ચોવીસ ભેદ મળી મતિજ્ઞાનના ૨૮ અઠાવીસ ભેદ શાસ્ત્ર દ્વારા ગણ્યા છે. અને ઔત્પાતિકી આદિ ચાર મકારની બુદ્ધિ ભિન્ન ગણી છે.

કોટિ વર્ષના ચાર મનુષ્યમવ આંતરે પાર્થી મુક્તિ પામે. તે અપે-
ક્ષા છાસઠ સાગરોપમ અધિકદેશોન ચાર પૂર્વકોટિ વર્ષ થાય.

૨૮૪ પાંચસો પ્રેક્ષ્ય જીવના ભેદછે તેમાંથી ૪૨૩ ચારસો ગ્રેવીસ
ભેદમાં મતિજ્ઞાન હોયછે. મનુષ્યના ૨૦૨ ભેદ. દેવતાના ૧૯૮
પ્રકારો અઠાણુ ભેદ. નારકીના તેર ભેદ. તિર્યચના દશ ભેદ.
સર્વ મળી ચારસોને ગ્રેવીસ ભેદમાં મતિજ્ઞાન પમાય.

૨૮૫ સત્તમ નરકમાંથી નીકલેલ જીવો તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાયછે.
મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

૨૮૬ દેવતા અને નારકીઓ સમક્રિતબંધ, મનુષ્યમતિમાંન આવેછે.

૨૮૭ જીવના પાંચસો પ્રેક્ષ્ય ભેદમાંથી ૨૦૩ મતે પ્રજા ભેદમાં જાય.

૨૯૩ ચતુર્દશગુણસ્થાનકર્માણી-૧૫મ પોષા, પાંચમા, છઠ્ઠા, સાતમા, અને ઠેરમા ગુણસ્થાનકે સદાકાન્ત જીવ લાભે. અન્યશેષ ગુણસ્થાનકર્માં ભજના જાણવી.

૨૯૪ પાંચસોમેસઠ ભેદમાંથી મિથ્યગુણસ્થાનકર્માં એકસોઅઠાણુ ભેદ પામિયે. નારકીના પર્યાસાના સાત ભેદ, તિર્યચગર્ભજના પાંચ ભેદ. મનુષ્યના એકસોને એક પર્યાસાના ભેદ, અને પંચાન્તી ભેદ દેવતાનાં પર્યાસાવસ્થા સંબંધીના જાણવા.

૨૯૫ અનુગામી, અનનુગામી, વર્ષમાન, અવર્ષમાન, વતિપાતી, અદ-વિપાતી એ છ પ્રકારનું અવધિજ્ઞાનહે. વિશેષાવશ્યક.

૨૯૬ રૂપયોગથી અવધિજ્ઞાન અન્નમુદૂર્ન, અને લલ્લિયથી અવધિજ્ઞાન છાસઠ સામરોપમ આધિક્કહે. ચેતાર વિજયાદિ વિધાનમાં રત્ન ધાપ તેને. રૂપલલ્લિયથી અવધિનો જપન્ય કાલ એક સમયહે.

૨૯૭ મનઃપર્યવશાનનો ઉત્કૃષ્ટ કામ્ય, દેશોન પૂર્વકોટિ વર્ષનો છે. મનઃ
પર્યવશાની મનોદ્રવ્યના ચિન્નાનુગુણ, અર્જનરૂપાદિ વર્ષાપને
જાને. દેશે. મારમનનો જ્ઞાનરૂપ છે અને જ્ઞાનનો અમૂર્ત છે તેથી
મારમનને મનઃપર્યવશાની દેશે નહિ. દ્રવ્યમનઃ સ્થિતભાષોને
મનઃપર્યવશાની દેશે. પણ ચિન્તનીય વાક્યપદાદિ વસ્તુઓને
દેશે નહિ. (ચિન્તેષાવસ્થા.)

૨૯૮ મનોદ્રવ્યને દેશીને વધાત્ અનુમાનથી વાક્યપદાર્થો જમાવે.
દ્રવ્ય મનરહે અવમાર્ગન વાક્યોચિત્તનીય પદાર્થોને અનુમાનરહે
જામે. અવનો મનોદ્રવ્યને મનઃપર્યવશાની સાક્ષાત્ જામે.

૨૯૯. મનઃપર્યવશાનીંતે જે મનિ અને ધ્રુવમરિત હોય તો તેને જાણ
અને અજાણ હવે જે દર્શન હોય છે. અને જે મનઃપર્યવશાની
મનિધ્રુવ અને અજાણ મરિત હોય તેને જાણ અજાણ અને અજાણ
દર્શન. જે જાણ દર્શન હોય છે.

અન્ય કેટલાકનો જણો મન છે જે જે અજાણજાણ વૃત્ત

પર્યવશાની હોય છે તે મનઃપર્યાયજ્ઞાનથી જાણે છે અને અવધિ જ્ઞાનવદે દેખે છે. અને જે અવધિજ્ઞાન રહિત મનઃપર્યવશાની છે તે મનઃપર્યાય જ્ઞાનવદે જાણે છે, પણ અવધિ દર્શનના અભાવથી દેશ્વતો નથી. પ્રજ્ઞાપના મૂલમાં પ્રિયમા પદમાં સાકારોપયોગ વિશેષરૂપ દેશ્વતું કમું છે. સાકારોપયોગ વિશેષતાવદે મનઃપર્યવશાની દેશે એમ સ્પષ્ટ કમું છે.

૩૦૧ કોઈ એમ કહે છે કે ઉત્સૂચ માપકને અનન્ત સંસાર હોય પણ તેનો નિયમ નથી. જમાવિ નિન્દવાદિકને તેમ જગાતું નથી. ઉત્સૂચમાપકને પણ પરિણામવિશેષે સંસ્થાન, અસંસ્થાત અને અનન્ત એમ ત્રિવિધ સંસાર સંભવે છે. (વિ. વિ.)

૩૦૨ ઉત્સૂચ માપગાદિકનું માપધિત આશરવાન હોય એવો નિયમ નથી. દીસા તે મર્યાદા સર્વ પાપનું માપધિત છે. યતઃસંજ્ઞા-વિદુ પદ્મજ્ઞા પાપધિત મર્યાદા કદાચ-દસ્યાદિ દરિદ્ર વચ-નાનુસારે જાણતું. (વિ. વિ.)

३०३ पादरनिगोद जीवने व्यनहारीकयाछे. योगशास्त्रटौ. (वि. वि.)

३०४ अनभिग्रहि मिथ्यात्वछे ते अभिग्रहिक मिथ्यात्व समान भारे नथी. आदिधार्मिकने अनभिग्रहिक मिथ्यात्व गुणकारी छे. (वि. वि.)

३०५ मार्गानुसारिने अन्यदेवाद्यर्थन गुणकारी न होय एम कोइ कहे ते योग्य नथी. कारणके उत्तरभूमिकामा तेनो निषेधछे पण पूर्व भूमिकाए तो आशय विशेषे श्रावकने जिनाचारिनी पेछे गुणकारी संभवेछे. (वि. वि)

३०६ कोइ कहेछे के मार्गानुसारिपणुं पण अजाणतां जैन धर्माचरणेज होय पण. अन्यधर्माचरणे न होय, एवो एकान्त (निश्चय) न धारवो. कारणके श्री हरिभद्रसूरिण योगविन्दुमां योगपातं-जल रचनार पतंजलि प्रमुखने मार्गानुसारिपणुं फसुंछे. पतंजलि प्रमुखने मित्रादि दृष्टि कहीछे. माटे अपक्षपातीने परसमय क्रियाए पण मार्गानुसारिपणुं टले नहीं, तेमां पण निश्चयभाब जैननोजछे. (वि. वि.)

३०७ मार्गानुसारीने द्रव्योद्भा एक भवान्तरे भावाद्भा होय एम जे-
करेते ते मिथ्याछे, कारणके द्रव्यस्वर जेम भावस्वरपी बहु
अंतरे होयते, प्रत्यक्षन्यायवत् नैगमनसमतानुसारे तेम द्रव्या-
द्भा पण भावाद्भापी बहु अंतरे संभवे. (वि. वि.)

३०८ अन्य दर्शनमध्ये शुभभावज्ञ न होय तो शुभवचन न होय एम
कहाय नहीं. कारणके मार्गानुसारीने मिथ्यात्वमंदताए
शुभभाव पण होय. (वि. वि.)

३०९ लौकिक मिथ्यात्वपी लोकोत्तर मिथ्यात्व भारे एवो निश्च-
यनपी. कारणके भिन्नप्रमाणिक मिथ्यादृष्टिने पण कोटाकोटीपी
अधिक संयन नपी. ए परिणामे लोकोत्तर मिथ्यादृष्टि हेतुमो
जनायछे. (वि. वि.)

३१० मध्यस्थने स्वपरदृष्टिने बीजे ज्ञाने दर्शनप्रार टळेछे. यतः अ-
इह मनाह् पुंमस्तद्भागारर्शनप्रहो भवति न भवत्यसौदि-
विनायोमात् कदाचिदपि बोद्धव्ये. ते माटे साधारण
लोक लोकोत्तर गुणवर्णमा घटेछे. वक्तव्य साधारणगुणम

३११ मिथ्यादृष्टिना दयादि गुणनी अनुमोदनामां पार्श्वस्थादिनी वेद
दाय नयी.

३१२ मिथ्यादृष्टिने सकामनिर्जरा होय तो सम्यग्दृष्टिणी शो विशेष
एम कोइ कहेछे तेजे मिथ्यादृष्टिने शुद्ध लेश्याना सदृभावे
केवलीयी शो विशेष एवो पण संदेह घरवो.

३१३ सम्यग्दृष्टिज क्रियावादी शुद्ध पाक्षिक होय पण मिथ्यादृष्टि
नहीं एम कोइ कहेछे ते मिथ्याछे.

३१४ मोक्षाशयणी निर्जरा ते मार्गानुसारिने अंशभी सकाम निर्जरा
आणवी.

३१५ हीन मिथ्यादृष्टिना गुणने उष गुणस्थान वर्ती सम्यग्दृष्टि, केम
प्रशंसा करे.? एम कोइ शंका करेछे ते योग्य नयी. कारण के

એમ જો હોય તો તીર્થંકરે કોઈના ગુણ પ્રસંસવા ન જોડે, —કારણ કે તીર્થંકરથી સર્વ જીવો હોનહે.

શાશ્વત મશ્તિ.

૩૧૬. જાવળં, અયંજીવે, ઇયદ્, વેયદ્, ચઙ્ગદ્, કંદદ્, તાવળં અઘ્નિહવન્થ
 એવા, સત્ત્વિહવન્થ એવા, ઇન્દ્રિહવન્થ એવા, એગ્નિહવન્થ એવા, इत्यादि
 જ્યાં મુખી જીવ કંપેછે, પાછેછે, ઘટકેછે, ત્યાં મુખી ઓઠ પ્રકા-
 રનો કર્મવન્થ કરેછે, સાત પ્રકારનો, છ પ્રકારનો ના એકવિધ
 કર્મ વંથ કરેછે. સમયે સમયે આ પ્રમાણે કર્મવંથ કરેછે.

૩૧૭. અનાદિ વિધ્યાત્વવાળાને સંદ્ધાતિકના મત પ્રમાણે પ્રથમ હયો-
 પન્નમસમ્પક્ત્વ અને કાર્મગ્રન્થિક મત પ્રમાણે પ્રથમ ઉપન્નમ
 સમ્પક્ત્વ થાયછે.

૩૧૮. અનાદિ વિધ્યાત્વનો હય કર્યોછે એવો જીવો, ચઙ્ગતાં શ્રીજા
 ગુણસ્થાનકે જાય નહીં. ધોમે, પાંચમે, છઠે, અને સાતમે ગુણ-

સ્થાનકે જાય. ઉપશમ, સયોપશમ, અને ક્ષાયિક '૬' ત્રણ નિશ્ચય સમકિત છે.

૩૧૯ તીર્થંકર નામકર્મ, સયોપશમ સમકિતી વા, ક્ષાયિક સમકિતી જીવ, વાંધે છે. ઉપશમ સમકિતનો કાલ અલ્પ છે માટે તીર્થંકર નામકર્મ વંધાતું નથી. તીર્થંકર નામકર્મ વાંધેલું છે એવો સયોપશમ સમકિતવાળો જીવ પડીને પ્રથમ શુણસ્થાનકમાં આવે અને ત્યાં અન્તર્મુહર્તથી અધિક રહેતો તીર્થંકર નામકર્મનાં દલિક ઉબેલી નાચે અને અન્તર્મુહર્તમાં સમકિત પાડું પામે તો તીર્થંકર નામકર્મનાં દલિક ઉબે છે નહીં.

૩૨૦ અભયને દીપક સમકિત હોય.

૩૨૧ આયુષ્યનો પૂર્વમાં વંધ કરીને ક્ષાયિક સમકિત પામેલો જીવ ચાર ભવ કરે છે, અથવા ત્રણ ભવ કરે છે. ચાર ભવ કરે તો ધીનો ભવ યુગલિકનો થાય અને ત્રીનો ભવ દેવતા વા નારકીનો કરે, અને ચોથો ભવ મનુષ્યનો કરે. ક્ષાયિક સમકિતની પહેલાં અસં-રૂપાતા વર્ષનો આયુષ્યનો વંધ કરે તો મરીને યુગલિક થાય. તે વિના નહિ. સંસ્ક્રાત વર્ષનો આયુષ્ય વંધ કર્યા પછી કોઈ જીવ ક્ષાયિક સમકિત પામે નહીં.

સ્યાનકે જાય. ઉપશમ, સયોરશમ, અને સાયિક એ પ્રગ
નિધય સમકિત છે.

૩૧૯ તીર્થકર નામકર્મ, સયોપશમ સમકિતની વા. સાયિક સમકિતની
જીવ, થાંચે છે. ઉપશમ સમકિતનો કાલ્ય પ્રત્યષ્ટે માટે તીર્થકર
નામકર્મ ધંધાતું નથી. તીર્થકર નામકર્મ થાંચેલું છે એવો સયોપ-
શમ સમકિતવાળો જીવ પડીને પ્રથમ ગુણમ્થાનકમાં આવે અને
ત્યાં અન્તર્મુહર્તથી અધિક રહેનો તીર્થકર નામકર્મનાં દલિલ
ઉઘેલી નાલે અને અન્તર્મુહર્તમાં સમકિત પાડું પામે તો તીર્થકર
નામકર્મનાં દલિલ ઉપે છે નહીં.

૩૨૦ અભવ્યને દીપક સમકિત હોય.

૩૨૧ આયુષ્યનો પૂર્વમાં ધંધ કરીને સાયિક સમકિત પામેલો જીવ
ચાર ભવ કરે છે, અથવા પ્રણ ભવ કરે છે. ચાર ભવ કરે તો ષીજો
ભવ યુગલિકનો થાય અને ત્રીજો ભવ દેવતા વા નારકીનો કરે,
અને ચોથો ભવ મનુષ્યનો કરે. સાયિક સમકિતની પહેલાં અસં-
ખ્યાતા વર્ષનો આયુષ્યનો ધંધ કરે તો ચરીને યુગલિક થાય. તે
વિના નહિ. સંખ્યાત વર્ષનો આયુષ્ય ધંધ કર્યા પછી કોઈ જીવ સા-
યિક સમકિત પામે નહીં.

૩૨૭ તિર્યચની ગતિમાં થલચરને મૂકીને બાકીના ગર્ભજ પંચેન્દ્રિયમાં ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, અને સાસ્વાદન એ ત્રણ સમકિત હોય. ગર્ભજ થલચરમાં ક્ષાયિક સમકિત. ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, અને સાસ્વાદન એ ચાર સમકિત હોય. મનુષ્યમાંથી જીવ થલચરમાં ક્ષાયિક સમકિત જીવ છેડે જાયછે.

૩૨૮ સમુર્જિતમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ અને વિકલેન્દ્રિયમાં અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં એક સાસ્વાદન સમકિત હોય.

૩૨૯ મનુષ્યગતિમાં પાંચે સમકિત હોયછે.

૩૩૦ કોઈ મતિજ્ઞાની સમકિત જીવ સમકિતવર્ષીને અન્તર્મુહર્ત મિષ્ટ્યાત્વમાં જાય અને પુનઃ સમકિત સહિત મતિજ્ઞાન પામે તો મતિજ્ઞાનનો જવન્ય અન્તર્મુહર્ત વિરહકાલ પડે. અને આશાતના દોષ ઘટુલજીવને સમકિતયો પડતાં દેશોન અર્ધપુટલ પરાવર્તનકાલ અંતર(વિરહ)ઉત્કૃષ્ટયોપડે. દેશોન અર્ધ પુટલકાલ વીત્યાવાદ પુનઃ સમકિત અને મતિજ્ઞાન પામે. એક જીવનું આ મપાળે

૨૨૫. અભિનવને મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ,
મને બુદ્ધિ છે તે જાણે.

૨૨૬. અભિનવને મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ,
મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે.

૨૨૭. અભિનવને મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ,
મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે.

૨૨૮. અભિનવને મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ,
મને બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે. અભિનવ, અભિનવ, મને
બુદ્ધિ છે તે જાણે.

૩૩૯ દધિ યેરાત્રી થયા બાદ અમર્યદે. યોગનાસે.

૩૪૦ દિલપાન્ય કઢોલ પ્રમુલ્હની સાથે કાચું દૂધ, કાચું દધિ અને કાચી ઊસનો સંયોગ થાય તો મૂલ્ય જીરોની ઉત્પત્તિ થાયછે માટે યોગશાસ્ત્રમાં તેનો નિષેધ કરેલોછે. વિવાહચૂલિકામાં પણ તેનો નિષેધ કર્યોછે. તત્પાઠ.

વિદલેકંતિવિદે પન્નતે તે જહા અન્નદલં કંઠદલં
ચૈજાવિદલં દુવિહંજિનાગમે આગનોરસજોગેણ
ઉપજ્જંતીઈ જંતવો.

મગ, મઠ, અદદ પ્રમુલ્હ વિદલ જાણવું. ડકાઢેલો ઊંઘમાં ડ-
કાઢેલા દૂધમાં ડકાઢેલા દધિમાં વિદલ નાંખવાથી દોષ નથી.
વિદલ જન્યા બાદ કાચું ગોરસ વાપરવું હોય તો મુલ્હ અને
પાષ્ણ જે થોડે અથવા અન્યપાષ્ણમાં ગોરસાદિક ભક્ષણ કરે.

૩૪૧ બાદરનિગોદમાં જયન્યથી અંતર્મુહર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સિષ્ટેર કોઢા-
કોડી સામરોપમનો કાલ, ઇકનીવ આશ્રયી જાણવો.

૩૪૨ ચાદર અને સૂક્ષ્મનિગોદમાં એમ વન્નેમાં જીવ જાય અને આવે-
તેનો ઉત્કૃષ્ટ કાલ અઢી પુદ્ગલ પરાવર્તનનો જાણવો.

૩૪૩ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ અને ભાવથી પુદ્ગલ પરાવર્તન ચાર પ્રકારેછે.
તેમાં એકેક સૂક્ષ્મ અને ચાદરમેદથી બે પ્રકારેછે, સર્વ મત્રી
આઠમેદ થાય.

૩૪૪ ગર્ભજ મનુષ્યદેહમાં એકેન્દ્રિયથી તે પંચેન્દ્રિય પર્યંત જીવ
ઉત્પન્ન થાય.

૩૪૫ જાતિસ્મરણ જ્ઞાનછે તે મતિજ્ઞાન ધારણાનો મેદછે, જાતિસ્મરણ
થઠે એક બે ત્રણમાવત્ નવમત્ર દેશે. યદુક્તં આચારાંગમુષ્ટથી
ગાયા.

પુન્વભવા સો પિચ્છઈ, ઇકંદોતિભિજાવનવગંવા;
ઉવરિતસ્સ અવિસરં, સભાવં જાઈસરણસ્સ ॥ ૧ ॥

૩૪૬ ગર્ભમાં રહેલો જીવ ગર્ભમાંજ મરીને ચતુર્ગતિમાં જાય.

૩૪૭ પગથી નીકળેલ જીવ નરગતિમાં જાય. સાયજથી નીકળેલો
જીવ ત્રિપચમાં જાય. છાતીમાંથી નીકળેલો જીવ મનુષ્યગતિમાં

૩૫૧ બીજામાં, ચારમાંમાં, તથા તેરમાંમાં, એ ત્રણ ગુણસ્થાનકમાં
ત્રીજે ઘેરે નહિ.

૩૫૨ અમુદર્શનનો જપન્યતઃ વિરહકાલ અન્નર્મુહર્ત અને વત્કૃષ્ણઃ
અન્નદહાલ જાણવો. નિગોદની અપેક્ષાતઃ

૩૫૩ પરમાવધિજ્ઞાન, દ્રવ્યથી પરમાણુને સાક્ષાત્ દેલે. અગુરુષ્ણુ
પર્યાયને દેલે. તેમજ ગુરુષ્ણુ પર્યાયને પણ દેલે. પરમાવધિનો
સમસ્ત પુદ્ગલાસ્તિકાલ વિષયછે. ક્ષેત્રથી પરમાવધિજ્ઞાન અસં-
સ્થાત્ લોકમાત્ર સ્વંદ દેલે. કાલથી અસંસ્થાત્ ઉત્સર્પિણી,
અવસર્પિણી દેલે. ભાવથી પરમાવધિજ્ઞાન એક આથી અસં-
સ્થાત્, સંસ્થાત્ પર્યાય દેલે. સામાન્યથી વર્ણ, ગંધ રસ સ્પર્શ
વાદા ચાર પર્યાયને એક દ્રવ્યમાં જપન્યથી દેલે. ક્ષેત્ર અને
કાલથી રૂપિદ્રવ્યગતછે. વસ્તુતઃ ક્ષેત્ર અને કાલ અરૂપીછે.
માટે ક્ષેત્રકાલમાં અવધિજ્ઞાનનો વિષય નથી. રૂપિદ્વવધેઃ.
અવધિજ્ઞાનનો વિષય રૂપિદ્રવ્યોમાંછે. અનંતદ્રવ્ય સમુદાય ભેગો
કરીણો અનંત પર્યાયને અવધિ જ્ઞાની દેલે.

૩૫૪ અષ્ટાદશલિપીને સંજ્ઞાસર કહેછે. અક્ષરકકારાદિકને ષ્યઞ્ઞ-

૩૫૯.

ઓષનિર્ણયિ પાઠ.

સંપાદ્યમરયરેણુ, પમજ્ઞણઠા વયંતિ મુહપત્તિં;
 નાસં મુહંચ વંધઈ, તીએ વસઈ પમજ્ઞંતો ॥ ૧ ॥
 મુલવાસ્ત્રિકા વસતિ પ્રમાર્જન માટે વાંધવી. તે સંવંધી પાઠછે.

૩૬૦ મઠ્ય કરતાં અમઠ્યના પ્રતિવોધેલા ઘળા મુક્તિ જાય. કેમ
 તે થતાવેછે. અમઠ્ય જીવ તો અનાદિ અનંતમા ભાગેછે. અમ-
 ઠ્યને કદી મોક્ષ નથી. માટે ચારિત્ર ઉદય આવે ને મઠ્યને
 પ્રતિવોધ આપી વોધ પમાડે. તેથી ઘળા જીવ પ્રતિવોધે અને
 તે મુક્તિ જાય. મઠ્યને તો મોક્ષમાં ગયા પછી ઉપદેશ દેવો
 નથી. તેથી અમઠ્યના પ્રતિવોધ્યા ઘળા જાણવા. એ અધિકાર
 નયચક્રમાંછે.

૩૬૧ સંસારમાં જીવો કરતાં અજીવ અનન્તગુણ અધિક જાણવા.

૩૬૨ એક મઠ્યો અન્ય મઠ્યમાં જતાં વચમાં જીવને કાર્મણકાયયોગ
 હોય એ અધિકાર પચવળામાંછે.

૩૬૮ સર્વ જીવોમાં કામી જીવ યોદા.

૩૬૯ પુરુષવેદનો પુરુષવેદ રહેતો ઉત્કૃષ્ટ નવસેં સાગર સુધી રહે.

૩૭૦ સ્ત્રીવેદનો સ્ત્રીવેદ રહેતો ઉત્કૃષ્ટ એકસો દશ પલ્લોપમ અને બે પૂર્વ કોટી રહે.

૩૭૧ વિપ્રહગતિમાં એક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય પર્યંત જીવ અનાહારી હોય. આઠ સમયનો કેવલી સમુદ્ઘાતમાં ૩-૪-૫ ત્રીજો ચોથો અને પાંચમો એ ત્રણ સમય જીવ, અનાહારી. ત્રીજું શીલેશીકરણ સમયે અનાહારી જીવ જાણવો.

૩૭૨ વિપ્રહગતિમાં આયુષ્ય વિના સાતકર્મનો બંધછે. ઋજુગતિમાં પણ સાતનો બંધછે.

૩૭૩ જીવ સમક્ષિત સહિત છઠી નરક પર્યંત જાય,

૩૮૦ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એજ મુખ્યતઃ મોક્ષમાર્ગ છે,
જ્ઞાનંદર્શનચારિત્રાણિઃ મોક્ષમાર્ગઃ તત્ત્વાર્થસૂત્રવચનાત્

૩૮૧ પુણ્ય પ્રકૃતિનો એક ઠાળીયો રસ પટે નહિ, યોગથી પ્રદેશવંધ
અને પ્રકૃતિ બંધ પટે, અને કપાયથી રસ બંધ, અને સ્થિતિ-
બંધ પટે.

૩૮૨ નિશ્ચયમતથી સર્વ વાદર વસ્તુ ગુરુલઘુ છે. વાદર વસ્તુ સર્વઃ
ગુરુલઘુ પર્યાયવિશિષ્ટ છે. અને મૂલ્ય તો અગુરુ લઘુ છે. અગુરુ-
લઘુ વસ્તુ સંબંધી પર્યાયો પણ અગુરુ લઘુ કહેવાય છે.

इहानिश्चयमतेन वादरं वस्तु सर्वमपि गुरुलघु ॥
सूक्ष्मत्व गुरुलघु तत्राऽगुरुलघुसंबन्धिनः पर्याया अपि
अगुरुलघुवः समये अभिधीयन्ते (वि)

૩૮૩ જે એક જાણે છે તે સર્વ જાણે છે. જે સર્વ જાણે છે તે એક જાણે
છે. એક વસ્તુ પણ સર્વ સ્વપરપર્યાયોવડે જાણનાર લોકાલોક
ગત સર્વ વસ્તુને સર્વ સ્વપર પર્યાયોવડે યુક્ત જાણે છે. સર્વ

છે. તેથી યતિમાં અપેક્ષાએ સર્વ જગત્ના પર્યાયો સમાય છે. તેથી સર્વ જગત્ યતિમાં છે, જ્ઞાનાદિકના પર્યાયની અપેક્ષાએ એ સિદ્ધ થયે છે. (વિશેષાવશ્યક)

૩૮૫ સર્વ વસ્તુઓ નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહારરૂપ અવિશુદ્ધનયની અપેક્ષાએ અક્ષર [ધ્રુવ] છે. તેમજ સર્વ વસ્તુઓ ક્ષુદ્રમૂલ, શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂતનયની અપેક્ષાએ ક્ષર [ઉત્પાદ વ્યયરૂપ અનિત્ય] છે. દ્રવ્યાસ્તિકનયની અપેક્ષાએ સર્વ વસ્તુઓ અક્ષર છે, અને પર્યાયાર્થિકનયની અપેક્ષાએ સર્વ વસ્તુઓ ક્ષર [ઉત્પાદ વ્યયરૂપ છે. [વિશેષાવશ્યક]

૩૮૬ અભિધાન શક્તિરૂપ સર્વ અભિલાષ્ય પ્રજ્ઞાપનીય પદાર્થો છે તે અકારાદિક અક્ષરના સ્વપર્યાય જાણવા, પણ અનભિલાષ્ય ન જાણવા=અકારના હ્રસ્વ, દીર્ઘ, પ્લુત ભેદ સાનુનાસિક, નિરનુનાસિક, ઉદાત્ત, અનુદાત્ત અને સ્વરિત એ અઢાર ભેદ આદિ અનંત સ્વપર્યાય જાણવા. અકારઅક્ષરવાચ્યવિષ્ણુમમુલ અન્ય અનંત પદાર્થ અસ્તિત્વ સંબંધવડે સ્વપર્યાય જાણવા. ઇકારાદિ વાચ્ય લક્ષ્મી આદિ પર્યાયો અનંત છે તે અકારના પરપર્યાય છે, નાસ્તિત્વ સંબંધથી. તેમજ ઇકારના હ્રસ્વાદિક વાચ્ય અનંત સ્વપર્યાય જાણવા. અને અકારાદિકના અનંત સ્વપર્યાય તે ઇકારના પરપર્યાય નાસ્તિત્વ સંબંધથી જાણવા. એમ સર્વત્ર માવના કરવી (વિશેષાવશ્યક.)

૩૯૦ દશમગુણસ્થાનકમાં લોભનો ઉદયછે. અગિયારમા ગુણસ્થાનકમાં લોભનો ઉદય નથી. ત્યારે અગિયારમાગુણસ્થાનકથી જીવ કેમ પડેછે? પ્રત્યુત્તરમાં સમજવાનું કે—અગિયારમાગુણસ્થાનકની સ્થિતિ અન્નમુહૂર્તનીછે, અને અગિયારમાથી વારમા ગુણસ્થાનકમાં જવાતું નથી. તેથી સ્થિતિના સ્વભાવથી અન્નમુહૂર્ત ત્યાં રહી પાછો પડેછે.

૩૯૧ ઉપશમ શ્રેણિવાળાને ઉપશમ સમાકિત હોય અથવા ક્ષાયિક સમાકિત હોય.

૩૯૨ ક્ષયકશ્રેણિમાં ક્ષાયિક સમાકિત હોય. ક્ષયકશ્રેણિમાં ૮, ૯, ૧૦ આઠમા નવમા અને દશમા ગુણસ્થાનકમાં ક્ષયોપશમ ચારિત્ર હોય, અને વારમામાં ક્ષાયિકચારિત્ર હોય.

૩૯૩ પહેલા, વીજા અને ત્રીજાગુણઠાણામાં. ક્ષયોપશમ, ઔદયિક અને પારિણામિક એ ત્રણ ભાવ હોય.

૨૯૯ જ્ઞાનાવરણીય કર્મમાં ચાર ભાવ, દર્શનાવરણીયમાં ચાર ભાવ, વેદનીય કર્મમાં ત્રણ ભાવ, મોહનીયમાં પંચ ભાવ, આધુર્યમાં ત્રણ ભાવ, નામકર્મમાં ત્રણ ભાવ, ગોત્રકર્મમાં ત્રણ ભાવ અને અન્તરાય કર્મમાં ચાર ભાવ છે.

૪૦૦ ઔપશમિકભાવ સાદિ સપર્યવસિત (સાદિ સાંતછે) ક્ષાયિક-ભાવ સાદિ અપર્યવસિત (સાદિ અનંત) છે. ક્ષાયોપશમિક ભાવ અનાદિઃસપર્યવસિત (અનાદિ સાંત) છે. અને અમૃત્યની અપેક્ષા અનાદિ અનંતછે. ઔદયિકભાવ અમૃત્યની અપેક્ષા અનાદિ અનંતછે, અને મૃત્યુની અપેક્ષા અનાદિ સાંતછે. અમૃત્ય અને જીવત્વ અનાદિ અનંતછે, અને મૃત્યુ અનાદિ સાંતછે પારિણામિકમાં.

૪૦૧

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	સત્યા	
મિ	સા	મિ	અ	દે	પ્ર	અ	અપૂ	મિ	સ્વ	ક	ક્ષી	સ	અ	ગુણસ્થાનક	માત્ર
૧૦	૧૦	૧૧	૧૦	૧૩	૧૪	૧૪	૧૩	૧૩	૧૩	૧૨	૧૨	૦	૦	સ્વયોપશમ	ભેદા:
૧૧	૨૦	૧૯	૧૯	૧૦	૧૫	૧૨	૧૦	૧૦	૪	૩	૩	૩	૨	ઔદયિક	માત્રભેદા:
૦	૦	૦	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૨	૩	૦	૦	૦	અપશ	મિકભાવભેદા:
૦	૦	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૩	૧	૧	ક્ષાયિક	માત્રભેદા:
૩	૨	૩	૨	૨	૩	૨	૨	૨	૨	૨	૨	૧	૧	પારિણામિક	માત્રભેદા:
૧૪	૩૨	૩૩	૩૫	૩૪	૩૩	૩૦	૨૭	૨૮	૨૨	૨૦	૧૯	૧૩	૧૩	સાનિપા	તિકભેદા:

- ૧ ઘપ્યતે અપ્પમકારં કર્મ યેન તદ્વંધનં ।
- ૨ સંક્રમ્યતેઽન્ય પ્રકૃત્યાદિરુપનયા વ્યવસ્થાપ્યતે યેન તદ્ સંક્રમણમ્ ।
- ૩ ઉદ્વર્ત્યતે પ્રાવલ્યેન પ્રકૃતિસ્થિત્યાદિ યયા જીવવીર્યવિશેષ પરિણત્યા સા ઉદ્વર્તના
- ૪ અપવર્ત્યતે ઠસ્વીક્રિયતે સ્થિત્યાદિ યયા સા અપવર્તના
- ૫ અનુદયં પ્રાપ્તં સત્કર્મદલિક મુદીર્યતે ઉદયાવલિકાયાં પ્રવે-
શ્યતે યયા સા ઉદીરણા
- ૬ ઉપશમ્યતે ઉદય ઉદીરણાનિધિતિનિકાચનાકરણાયોગ્યત્વેન
વ્યવસ્થાપ્યતે કર્મયયા સા ઉપશમના ।
- ૭ નિધીયતે ઉદ્વર્તનાઽપવર્તનાવર્જકરણાઽયોગ્યત્વેન વ્યવ-
સ્થાપ્યતે યયા સા નિધત્તિઃ
- ૮ નિકાચ્યતે અવશ્યવેચતયા નિવચ્યતં યયા સા નિકાચના

યોગસ્વરૂપ

- ૪૦૫ વીર્યાંતરાય કર્મના દેશસયથી તથા સર્વસયથી વીર્ય લબ્ધિ
ઉત્પન્ન થાયછે. દેશસયથી છદ્મસ્યને અને સર્વસયથી વેવલીને
લેશ્યા આશ્રયી વીર્યના થે ભેદ છે. સલેશીવીર્ય અને અલેશી-
વીર્ય. સલેશીવીર્યના થે ભેદછે. ૧ અભિસંધિજ ૨ અનભિસંધિજ.

- ૨ મન, વચન અને કાયાના અવષ્ટર્થથી 'ઉત્પન્નતાવદે' તેનાં ત્રણ નામ પડ્યાં છે. ૧ મનોયોગ. ૨ વચનયોગ, અને કાયયોગ.
- ૩ જીવ પ્રદેશોમાં વીર્યના નૂનાધિક્ષણના વે હેતુઓ છે. ૧ કાર્યાભ્યાસ. કાર્યની ૨ પાસે જીવપ્રદેશોનો શૃંગલાવણની પેઠે અન્યાડન્ય પ્રવેશ. જે આત્મ પ્રદેશોને ઘટાદિકાર્ય પાસે હોય તેમાં વિશેષ ચેષ્ટા અને દૂર હોય તેમાં અત્ય ચેષ્ટા એ વાત અનુભવ સિદ્ધ છે.

૪૦૭ અવિભાગ, વર્ગના, સ્પર્ધક, અન્તરસ્થાન, અનંતરોપનિધા, પરંપરોપનિધા, દૃદ્ધિ, સમય, અલ્પબહુત્વમરૂપના દરેકને મરૂપનાદ્વન્દ્વ જોડવો. આ અધિકાર અવશોધવા યોગ્ય છે.

૪૦૮ પુદ્ગલ દ્રવ્યોને પરસ્પર સંબંધ સ્નેહથી થાય છે. તેથી સ્નેહ મરૂપના શાસ્ત્રમાં કરી છે. તેના ત્રણ પ્રકાર છે. સ્નેહમત્યયસ્પર્ધક મરૂપના. ૨ નામ મત્યયસ્પર્ધકમરૂપના. ૩ પ્રયોગમત્યયસ્પર્ધક મરૂપના.

૪૧૦ દેવ, નારક, ગર્ભજતિર્યંચ, તથા મનુષ્યોને દીર્ઘકાલિકીસંજ્ઞા હોય છે. (વિ)

૪૧૧ હેતુવાદોપદેશિકી સંજ્ઞામાં પણ ભૂતકાલ અને ભવિષ્યનું અનુ-
ક્રમે સ્મરણ ચિંતન છે. પણ લાંબા કાલનું નથી. વિકલેન્દ્રિય
અને સમુર્દ્ધિમ પંચેન્દ્રિયને હેતુવાદોપદેશિકી સંજ્ઞા છે. (વિ.)
વિકલેન્દ્રિય જીવો, હેતુવાદોપદેશિકી સંજ્ઞાથી દૃષ્ટમાં પ્રવૃત્તિ
કરે છે અને અને અનિષ્ટથી પાછા ફરે છે.

૪૧૨ સમ્યગ્દૃષ્ટિજીવને, દૃષ્ટિવાદોપદેશિકી સંજ્ઞા હોય છે. જ્ઞાન-
ધરણીય ક્ષયોપશમભાવથી જે જ્ઞાન થાય છે તેમાં દૃષ્ટિવા
દોપદેશિકી સંજ્ઞા હોય છે. આ સંજ્ઞા પામીને સમ્યગ્દૃષ્ટિ સંજ્ઞી
કહેવાય છે, અને બાકીના જીવો અસંજ્ઞી કહેવાય છે, ચોથા
ગુણસ્થાનકથી તે વારમા ગુણસ્થાનક પર્યંત ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમાં
દૃષ્ટિવાદોપદેશિકી સંજ્ઞા છે ક્ષાયિક કેવલજ્ઞાનીને સંજ્ઞા
હોતી નથી. કારણ કે તેમના જ્ઞાનમાં, સર્વવસ્તુનો ભાસ થાય
છે તેથી ભૂતકાલ સ્મરણ, ભવિષ્યકાલ વિચારરૂપ સંજ્ઞાનો
અભાવ હોય છે. ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમાં તેવી સંજ્ઞાનો સંભવ છે. તે
સંજ્ઞાનો નાશ થતાં તે સંજ્ઞાના અભાવે કેવલી અસંજ્ઞી કહેવાય
છે. (વિ.)

૪૧૭ સિદ્ધાંતવાદીનો મત એવો છે કે અનાદિ મિથ્યાદૃષ્ટિજીવછે તે ઉપશમ સમક્તિ પામ્યા વિના પ્રથમથીજ હયોપશમ સમક્તિ પામેછે. અન્ય તો યથાપદ્ધતિઆદિ કરણ ષ્રણના ક્રમ વડે અંતરકરણમાં ઉપશમ સમક્તિ પામેછે. અને આ ઉપશમ સમક્તિથી ષ્રણ પુંજ કરતો નથી. પશ્ચાત્ ઉપશમ સમક્તિથી ચ્યવી અવશ્ય મિથ્યાત્વને પામેછે. કલ્પભાષ્યે પણ એમ કહ્યું છે. કાર્મણંથિક તો આ પ્રમાણે માનેછે. સર્વ અનાદિમિથ્યાદૃષ્ટિ, પ્રથમ સમ્યક્ત્વ લાભકાલમાં યથાપદ્ધતિાદિકરણ ત્રિપૂર્વક અંતરકરણ કરેછે ત્યાં ઉપશમ સમક્તિ પામેછે. અને ઉપશમ સમક્તિથી ષ્રણ પુંજ કરેછેજ. અને તે હેતુથી ઉપશમ સમક્તિ થી ચ્યવેલો હયોપશમસમક્તિ, અને તેથી મિશ્ર,વા મિથ્યાદૃષ્ટિ થાય છે. (વિશેષાવશ્યક પત્ર ૧૬૪) વેદકનો હયોપશમ સમક્તિમાં અન્તર્ભાવ થાયછે

૪૧૮ વેદક સમક્તિમાં, સમક્તિમોહનીયનો ચરમ પુદ્ગલ ગ્રાસ ફક્ત ઉદ્યરૂપ મન્વર્તેછે અને ત્યાં એક સમયની સ્થિતિછે, પશ્ચાત્ હાયિક સમક્તિ પામે. (વિ.)

૪૧૯ સંપૂર્ણ દશમા પૂર્વથી આરંભી ચતુર્દશમા પૂર્વ પર્વત નિશ્ચયથી સમ્યક્ થત હોયછે. (વિ.) સંપૂર્ણ દશપૂર્વન્યૂનથી તે આવશ્યક થત પર્વતમાં સમ્યક્ શ્રુતની મજના. (વિ.)

૪૩૦ મતિજ્ઞાનીએ તે શ્રુતજ્ઞાનિયત્રી સદા અનન્તગુણ અધિક છે.
 મતિજ્ઞાની શ્રુતજ્ઞાનિનઃ સકાશાત્ સદૈવાનન્તગુણાધિકઃ
 શ્રુતજ્ઞાની ત્વિતરસ્માન્નિત્ય મનન્તગુણહીન એવ પ્રાપ્નોતિ

૪૩૧ શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાનના અઠાવીશ અને ઘ્રણસોને છપ્રીઘભેદ
 યાયછે. અશ્રુતનિશ્ચિતના ઔત્પાતિકી બુદ્ધિ વગેરે ચાર
 ભેદછે. મતિઅનક્ષરછે અને શ્રુતજ્ઞાન અક્ષરરૂપછે દ્રવ્યાક્ષર અ-
 પેક્ષાઽ (વિ) સાક્ષર અને અનક્ષરનો ભેદછે. (વિ)

૪૩૨ દ્રવ્યાક્ષરના અભાવથી મતિજ્ઞાનપૂરકછે. અને શ્રુતજ્ઞાન મુત્તરછે
 અર્થાત્ દ્રવ્યાક્ષર સદ્ભાવવડે સ્વપરમત્યાયકપણાથી મૂળું નથી.
 અવાધિ, મનઃપર્યવ, અને કેવલજ્ઞાન પણ મૂળાંછે. (વિ)

૪૩૩ કરવક્ત્ર સંયોગથી ભોજનાક્રિયાવિષય મતિજ્ઞાન યાયછે.
 શીર્ષ ધુળાવવાની ચેષ્ટાથી નિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ વિષયમતિ જ્ઞાન
 યાયછે, હવે સમન્તવાનું કે શબ્દ વા અક્ષરથી શ્રુતજ્ઞાન ઉત્પન્ન
 યાયછે. માટે તે પરમવોધકછે તેમ કરવક્ત્ર ચેષ્ટા તથા શિરો-
 ધુનન ચેષ્ટા પણ પરમવોધકછે. તેથી શ્રુતજ્ઞાનની પેઠે મતિજ્ઞાન
 પણ પરમવોધક કેમ ન ગણાય? અને જ્યારે પરમવોધક ગણાય
 તો કેમ સો ભેદ રહ્યો ?

પ્રત્યુત્તર—દ્રવ્યશ્રુતિ છે તે તો અસાધારણ કારણ છે, માટે દ્રવ્યશ્રુતિ પરમરોપક થાય. પણ કરાદિ ચેષ્ટા છે તે તો મતિશ્રુતિ ઉપ-
યતું પાત્રણ છે. માટે તે સાધારણ કારણ છે, કરાદિ ચેષ્ટા તો
મતિ જ્ઞાનનું અસાધારણ કારણ નથી, શ્રુતજ્ઞાન હેતુપજાથી.
કરવક્ત્ર સંયોગાદિ ચેષ્ટા દેલે હોને કેવલ અવગ્રહાદિ મતિજ્ઞાન
ઉત્પન્ન થતું નથી. જિનુ આ સ્વાચ્ચાને ઇચ્છે છે ઇત્યાદિ શ્રુતાનુ-
સારિ ચિકિત્સાત્મક શ્રુતજ્ઞાન પણ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે અસા-
ધારણ કારણના અભાવથી કરાદિ ચેષ્ટા છે તે પરમાર્થતઃ મતિ-
જ્ઞાનનું કારણ નથી, માટે મનિજ્ઞાનમાં અન્તર્ભૂત થતી નથી.
અને તે પ્રમાણે યદ્ ઉત્તે મનિજ્ઞાન, પરમરોપક ગણાતું નથી.
અને દ્રવ્યશ્રુતિ છે તે માવશ્રુતિનું અસાધારણ કારણ છે માટે પર
મરોપક છે.

કરાદિ ચેષ્ટા જો કે મનિજ્ઞાનનું કારણ છે તોપણ યપોક્ત વિ-
શિષ્ટ પરમરોપક છે તેમાં તે સંભવતી નથી. માટે વિશિષ્ટ પર મરોપક-
પનાના અભાવથી કરાદિ ચેષ્ટાઓ પર મરોપક નથી. અતઃ એ
કરાદિ ચેષ્ટા દ્વારા મનિજ્ઞાન પરમરોપક થતું નથી (વિ. પત્ર. ૫૯)

૪૧૪ ઔત્પાનિકી આદિ શુદ્ધિ ચતુષ્ટયમાં અવગ્રહ, શ્રદ્ધા, અપાપ્ત,
અને ધારણા, વિષયમાન છે. તો પણ પરોપદેશાદિની અપેક્ષા
બિના તે છે માટે તે ધારણો શ્રુતિનિશ્ચિતમાં અન્વયપાત થતો
નથી. (વિ. પત્ર. ૬૦)

૪૩૫ મુનજ્ઞાન-મુનમજ્ઞાન, અરધિજ્ઞાન, વિષંગજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન એ છ સાક્ષાર વસ્તુભાના મેદ્ જાગરા. ચમ્બુ, અરધિ અને કેવલદર્શનના મેદ્થી પ્રગ મકારે અનાકાર વસવતાહે. પાંચ જ્ઞાન અને પ્રગ અજ્ઞાન મેઝરના આઠ મકારે સાક્ષાર ઉપયોગહે, ચમ્બુ, અવમ્બુ, અરધિ અને કેવલદર્શનના મેદ્થી ચાર મકારે અનાકાર ઉપયોગહે. (વિ. પદ. ૧૭૪)

૪૩૬ સર્વ તીર્થસ્થાનું અરધિજ્ઞાન તુલ્ય ન હોય કારણ કે જે તીર્થ સ્થાપી આરે તેમને તે સ્થાન સંબંધી જ્ઞાન તથા વર્ણમાન જ્ઞાન હોય.

૪૩૭ સૌકાનિક દેવ વકાચનારી તથા આઠ ભ્રુ વગ કરે. મ. વિનામગિ પદ ૯.

૪૩૮ પાંચમે આરે સાવિક્ષ મમકિત પામે. મ. વિ. પ. ૧૪
 દાતાવિક્ષ વિરિઝમ્મ દગ્ધમસાગમિ કુસારિતિ રજાનિવનઃ માત્યે

૪૩૯. એક મારાં જાનમ એમિ જે કાર કરે તે સત્યકથેમિ જે મારાં ન પામે. જ્યં પ્રંચ જાનિસાદ મિદારિત્તે એક મારાં એક જાહે. મ. વિ. ૧. ૬૯.

४४० लोक मकासमां चसुदर्शननी स्थिति एक हजार सागरो-
पपनी वही.

४४१ धर्मः पारदः मंगलं सुवर्णं, उत्कृष्टं, ताम्रं. अहिंसा कथिर
संयमो-अगस्त्यवृत्तः. तपः कृष्णधतू. देवावि-पीतपलाश.
(से)

४४२ नासो चिदंलमां बेरेन्त्री जीव लालरूप होय. पा. ८ म. ६०.

४४३ सुहृं छसग अविव दवापां साधुने कल्पे. पा. ७ म. ५८.

४४४ वरक परिव्राजकादि मिष्यादृष्टिमां सकाम तथा अकाम नि-
र्जरा वसे होय. पाने ९५.

४४५ मिष्यादृष्टि तथा सम्यग्दृष्टि जेनो अर्थ शुद्ध परावर्तन
वाकी होय ते शुक्लपत्नीया जाणया, ते वसे क्रियाकारी

૪૪૬ અન્નર્મુહત શેષ આપુ રહે ત્યારે કેવલી, કેવલી સમુદ્ધાત કરે.

૪૪૭ સાત મહારે આપુલ્ય તુટે.

૧ રાગ સ્નેહમય અધ્યસાવધી, ૨ દંઢાદિ નિમિત્તધી, ૩ પુગા આહારધી, ૪ નયન યેદનાદિધી, ૫ ગર્તાદિ પરાયાતધી, ૬ સર્પાદિ દંઢધી, ૭ શ્વાસોશ્વ સ રોઠા ગથી.

૪૪૮ પથક્ષણ કરાવનાર ગુરુ ચોમિરે અને કરનાર ચોસિરામિ કરે.

૪૪૯ મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો ડંધો અને નીચો વિષય અદારસે યોગનનો છે. માટે મનઃપર્યવ જ્ઞાનિ, મારહી દેવલોકમાં રહેશાના મનોભાવ જાની શુકે નહિ.

૪૫૦ મમદ્યાય અપદ્યાયરૂપહે.

૪૫૧ જગ કારને તાગ મમે-વૈશ્વિક કરતાં વૈષ્ણવ કરતાં, સ્વા-

તારાવિષ્ણુઃ

નાનર અથવા મર્યાદા દેવતાને સંક્રિય કરતાં માર્ગ દેવા
તારા ધ્યાયમાન થાય.

૪૫૨ ઘન કારણે અન્નદ્રષ્ટિ અને ઘન કારણે મહાદ્રષ્ટિ. જે દેશમાં
જલક. યોનિયા ઘના જીવ વસ્તુ થાય નહિ, અથવા ધાય.
દેવ નાગ ભૂત યજ્ઞ પૂજાય નહિ, અથવા પૂજાય તો દ્રષ્ટિ
પરાવર્તન કરે. મચ્છા ઘાયુ, વાદલને વિચિત્રે અથવા ન વિચિત્રે તો.

૪૫૩

યોગસ્ય સ્વર્ગ.

આદારિકાદિ દેહસંયોગસંભવાઃ આત્મવીર્યપરિ-
ણામ વિશેષાઃ કથિતા સ્ત્રિયા ॥

૪૫૪ સ્વાંગ સ્થવિરકૃત હોયછે. તીર્થંકર વિચિત્રાન છતાં તથા
વિચિત્રાન છતાં પણ હોય.

૪૫૫ ત્રિકલાત્રલ મામુકહે. ત્રિવીર્યાપ્યે શિર મ. ૭.

૪૬૬ પે નેષ, પે કર્ણ, મુગ્ધ, નાગિદા. મચ્છાટ, તાન્તુ, ગિર, નાભિ, હૃદય, इत्यादि ध्यान કરવાનાં મ્દ્યાનંતે.

૪૬૭ જ્ઞાનાસ્તરણીયમાં મજ્ઞાપરિમિદ અને મજ્ઞાન પે, દર્શનાસ્તરણીયમાં મન્ત્રિન પરિમિદ, મન્ત્રણય કર્મમાં મન્ત્રામ પરિમિદ. ચારિષ દોરનીયમાં મક્રોગ, મગ્નિ, ત્રી, નિગયા, યાજ્ઞા, અષેષ, સારદાર, એ માત્ર પરિમિદ. ચેદનીય કર્મમાં શુષા, શૃયા, શીર, રૂગ્મ, હંસ, ચર્ણ, મચ્છા, ચર, રોગ, શૃગ્મચર્ણ, મચ, એ પદ્માદ્ય પરિમિદંતે. નરમા મુગ્ધમ્દ્યાનકર્મ પર્યંત મર્ત પરિમિદો હોયંતે. દગ્ધમા, અગ્ધાર અને ચારમા એ ત્રય મુગ્ધમ્દ્યાનકર્મમાં મજ્ઞા, મજ્ઞાન, મન્ત્રાન, શુષા, શૃયા, શીર, રૂગ્મ, હંસ, ચર્ણ, મચ્છા, ચર, રોગ, શૃગ્મચર્ણ, મચ, એ ચત્તર પરિમિદ હોયંતે. તેરમા અને ચત્તરમા મુગ્ધમ્દ્યાનકર્મમાં ચેદનીય ત્રય પદ્માદ્ય પરિમિદ હોય.

૪૬૮ એક જીવને એક મતમાં રૂઢ્ઢિય: ઓગર્મીય ॥ વિંચ પરિ-
માર હોયંતે.

૪૬૯. શુષ, શૃયા, શી, મચ્છદગ્ધ, અગ્નિ, એ ચાર મતમાં હોય.

વાચના, આરોગ, મત્કાર, અગાધ, મજા, અજ્ઞાન, એ છ વ-
ચનથી રોષ. અને શાંતીના શીત, ઉષ્ણ, ટંક, ચર્મા, શુષ્કા,
અધેન, મન, રોગ, નૈવેધિકી, ચપ્, મૃગમ્પર્ક, એ છઠાદશ
વાચાથી રોષ.

૪૭૦ દર્મન વપ્તોગરૂપ ઓષમંજા અને જ્ઞાનોપપોગરૂપાનોકસંજા
એ જ્ઞાનાંગ ટીકાધારનો અભિનાયજે. ઓષ સંજા અવ્યક્ત વપ-
તોગરૂપ અને સ્વચર્ય ધરિત ચિત્તરૂપ સ્તોક સંજા. એ આચારાંગ
શ્લોકાંતે. મનિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ સપોષગ્રમથી પ્રવૃત્તાર્ય ગોચર સામા-
ન્ય અવરોધ કિયા ને ઓષ સંજા અને તેનો વિશેષાવરોધક ને
કિયા તે સ્તોક સંજા. જીનિ મરચન સારોદાર શ્લોકાંતે.

૧. હેતુમ નામકર્મના વદપથી અને અજ્ઞાના વેદનીપના વદપથી .
આરાગધિનાયરૂપ આરામંજા થાયજે. ગ્રામરૂપ મપસંજા.
મૂર્ચ્ઝરૂપ પનિગ્રમંજા. શ્રી આદિ વેદોદપરૂપ મૈયુનમંજા. એ બન
મોદનીપના વદપથી થાયજે. ક્ષોરમંજા. મર્મરૂપ માનમંજા, ચ-
ક્રારૂપ માલામંજા, યુદ્ધિરૂપ ભોષમંજા, વિપનાયરૂપ શોકમંજા,
નિષ્પાદર્મનરૂપ મોતમંજા. એ છ મંજાઓ મોરોદપતન્યજે. શા-
નારૂપ મુચનંજા અને દુઃખરૂપ અજ્ઞાનાસંજા એ છે વેદનીપ
કર્મના વદપથી ઉત્તમ થાયજે. જ્ઞાનાવરણીય અને મોદનીપના
વદપથી ચિત્તચિત્તુનિરૂપ વિચિદ્ધિત્તારૂપ સંજા જાનવી. સ્વ-
ચર્ય આદિ માનુક સજ્જનરૂપ જ્ઞાનાવરણ સપોષગ્રમથી અ-
મોદના વદપથી ભોક્સંજા મળેજે. અવ્યક્ત વપોગ ચરિતિ

તાનારોહણાદિ લક્ષણરૂપ જ્ઞાનાવરણીય અન્ય સયોપશ્ચમયી
ઉઠેલી ઓપસંજ્ઞા જાણવી. સમાદિ આસેવનરૂપ મોહનીય સયો-
પશ્ચમયી ધર્મસંજ્ઞા મળેછે.

૪૭૨ અર્ધ પુત્રલ પરાવર્તનકાલમાં સયોપશ્ચમ સમક્તિ ઉત્કૃષ્ટ એક
જીવને અસંસ્પાતવાર આવે.

૪૭૩ સાસ્યાદન ગુણસ્થાનકનો જયન્ય કાલ એક સમયછે, અને ઉત્કૃષ્ટ
છ આલિકાનો કાલછે.

૪૭૪ નૈઋત્યિક અર્ધાવગ્રહ એક સમયનોછે અને વ્યવહારિક અર્ધાવગ્ર-
હનો કાલ અન્તર્મુહર્તછે. બહુ બહુવિધ આદિ ધારમેદનો સમાસ
વ્યવહારિક અર્ધાવગ્રહમાં થાયછે. (વિ)

૪૭૫ તીર્થંકરો વિના શાકીના જીવો પણ અરધિજ્ઞાનસહ માતાના
ઉદરમાં ઉત્પન્ન થાય.

વેદનીયનો બંધછે. પણ ઉત્તમ પુદ્ગલ ગ્રહે. વીજે સમયે નિર્મરે(ર)

૪૮૧ કાલલલ્લિ, ઇન્દ્રિયલલ્લિ, ઉપદેશલલ્લિ, ઉપસમલલ્લિ, પ્રયોગતા-
લલ્લિ ૫ પાંચ લલ્લિ પામે ત્યારે જીવ સ્વઆત્મવ્રોધ સમક્રિત
ધર્મ પામે. (રત્ન)

૪૮૨ કાઠસગ્ગના દ્રવ્ય અને ભાવ ૫ ભેદ કયાછે. દ્રવ્ય કાઠસગ્ગના
ચાર ભેદ જાણવા. ૧ સરીરકાઠસગ્ગ ૨ ઉપધિકાઠસગ્ગ ૩
૩ પાણીનો ત્યાગ ૪ તે પણ કાઠસગ્ગ. ભાવકાઠસગ્ગના પ્રગ
ભેદછે. ૧ કપાયકાઠસગ્ગ ૨ સંસારકાઠસગ્ગ ૩ કર્મકાઠસગ્ગ.
૧ ચારકપાયના ત્યાગરૂપ કપાયકાઠસગ્ગ ૨ ચારગતિનિવા-
રણરૂપ સંસારકાઠસગ્ગ. અટ્ટકર્મ ક્ષય કરવા કર્મ કાઠસગ્ગ (ર)

૪૮૩ ભાવમોક્ષ સમ્યક્દષ્ટિને હોય, દ્રવ્યમોક્ષ સાધુને હોય, ગુણમોક્ષ
તે ષે. વળીને તેરમા તથા ચતુર્થમા ગુણસ્થાનકમાં હોય.

૪૮૪ જૈનદર્શન તે ઉપયોગે તથા અક્રિયભાવેછે. જૈનદર્શન શ્રદ્ધાન
તે શુદ્ધોપયોગ આત્મભાવેછે, અક્રિયભાવેછે. અને વીજાયોગે
ક્રિયાધર્મછે,

૮૬ શુદ્ધોદયોગ અને અશુદ્ધોદયોગ. અશુદ્ધોદયોગના બે મેરુ છે. શુદ્ધ. ૨ અશુદ્ધ. તેમાં શુદ્ધોદયોગે થને તો ગ્રીવ કુલ્પ સંપ કરે. અશુદ્ધોદયોગે થને તો વાપકર્મ સંપ કરે. શુદ્ધોદયોગે થને તો વગમાન્વદ મામ કરે. શુદ્ધોદયોગ નિર્વિચિત્તવદનામાં હોય છે.

૪૮૬ ૧ દ્રવ્યમાન્વા ૨ જ્વાલમાન્વા ૩ લોગમાન્વા ૪ ઉપયોગ
માન્વા ૫ દાનામાન્વા ૬ દર્શનામાન્વા, ૭ વાગ્ધિમાન્વા ૮ શીર્ષા-
માન્વા, મગધશીર્ષા ૯ આઠ પ્રકારના આન્વા જતા છે.

૮૭ શુદ્ધોદયોગથી કુલ્પ છે. અને શુદ્ધોદયોગથી પર્યંત છે. એવં કુલ્પ
અને પર્યંત બે સમગ્ર થાય.

૪૮૮ સામાયક, ચતુર્વિગ્નિસ્તર, મનિપ્રમગ ૯ થગ આવરપક સંચર
તત્ત્વમાં છે, વાકી પ્રગ નિર્મરા તત્ત્વમાં છે.

૪૮૯ અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, પ્રદેશત્વ, અગુલ્યપુલ્ક ૯ ઇ
દ્રવ્યસ્થિતિના સામાન્ય સમાવ જાણવા.

૪૯૦ ૧ નિત્યતામાવ ૨ અનિત્યતામાવ ૩ એકતામાવ ૪ અનેકતામાવ

ભાવ ૫ સત્યસ્વભાવ ૬ અસત્યસ્વભાવ ૭ વક્તવ્યસ્વભાવ ૮
અવક્તવ્યસ્વભાવ ૯ ભેદસ્વભાવ ૧૦ અભેદસ્વભાવ ૧૧ પરમ
સ્વભાવ, ૧૨ વિશેષસ્વભાવ છે.

૪૯૧ સંસારી જીવ વેવલ કાર્મણયોગે વર્તે તો સર્વ સ્થાનકે અના-
હારી હોય. ઔદારિક અથવા વેક્રિયની મિશ્રતા કાર્મણ સાથે
મળે તો આહારગ્રહણ હોય.

૪૯૨ જેના વચ્ચમાં જુ ન પડે. જ્યાં વિચરે ત્યાં દેશનો ભંગ ન થાય.
દેશમાં ચિન્તા ન ઉપજે. પગનો ધોવણ પીવે તેનો રોગનાશ
પામે ૧૩ ચાર અતિશયાદિ યુક્ત હોય તે યુગ પ્રધાન જાણવા.

૪૯૩ આહાર છેડે પરિણમાવાનું કારણ તે તૈજસ શરીર જાણવું.

૪૯૪ અદૃષ્ટિનું સ્વરૂપ ધુનઃ ધુનઃ મનન કરવું જોઈએ. અને તેમાં
ઉપશમાદિ ભાવ વિચારવા. મનન કરવા, પાંચમી દૃષ્ટિમાં સમ-
ક્તિ પમાયછે તેના હેતુઓ આત્મામાં અનુભવવા યોગ્ય છે,

તત્ત્વચિન્તન

પાદરણથી દટિની ધેનિયર ગારોતાનું નથી. દટિઓને આત્મા-
માં જ્ઞાતરી નોડપ. દૂપનદટિ આદિ માટે દટિઓનો અધ્યાસ
રિતારા નથી.

૪૯૫ પ્વરતાર અને નિષયયી દેવ ગુરુ અને ધર્મનું મૂલ્યદટિયી સ્વ-
સ્વ અનુમતનું યોગ્ય છે.

૪૯૬ શુદ્ધાન્તઃ કર્મણી સદ્ગુણનાં વચના હૃદયમાં પરિણમે છે. તદર્થે
મરણી દટિની જરૂર છે. અનાથ નીચને તત્ત્વજ્ઞાન પરિણમતું
નથી. જ્ઞાનિનાં વચનોને જ્ઞાની સમજે છે.

૪૯૭ સર્વ જાગૃણાં અધ્યાત્મજ્ઞાન ધેટના ધોગવે છે. અત્તરજ્ઞાનમાં જે
હુક્તિ પામવાનો હોય છે તેનેજ અધ્યાત્મજ્ઞાનમતિ રહિ યાય છે.

૪૯૮ ક્રિયાવાદી, અક્રિયવાદી, જ્ઞાનવાદી, અને વિનયવાદીનાં સર્વ
મતી જગસેવેમડ બેદ યાય છે.

૪૯૯. વાસ્યતપઃપ્રતિલેખના પૂજા પ્રતિક્રમણ આદિ વાસ્યસ્થૂલધર્મની ક્રિયાઓ છે. ધર્મધ્યાન, પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ, રૂપાતીત, ધારણા, આત્મામાં રમણતા, આદિ આત્મધર્મની સૂક્ષ્મક્રિયાઓ છે. સ્થૂલક્રિયાઓ તો અજ્ઞાની પણ કરી શકે છે. પણ ધર્મની સૂક્ષ્મ ક્રિયાઓ તો જ્ઞાનીજ કરી શકે છે. સૂક્ષ્મધ્યાનાદિક ધર્મની ક્રિયા કરનાર અનંતકર્મને દૂર કરે છે. વાસ્યક્રિયા કરનાર કરતાં ધ્યાનાદિક અંતર સૂક્ષ્મક્રિયા કરનાર અનંત ગુણ વિશેષ ઉચ્ચ પદવી ધારક જાણવો. ધ્યાનાદિક સૂક્ષ્મ અંતર ક્રિયા વિના મુક્તિ થતી નથી, માટે જે પુરુષો સૂક્ષ્મ ક્રિયા કરનારને નિશ્ચય વાદી અક્રિયવાદી કહી નિંદે છે. હેલના કરે છે. તેને તીર્થકરની નિંદા હેલના કરી એમ જાણવું. સ્થૂલ વાસ્યધર્મની ક્રિયાઓમાંથી સૂક્ષ્મધ્યાનાદિક ક્રિયામાં ઉતરતાં અનુભવ પ્રાપ્ત થાય છે. અને તેથી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે.

૫૦૦. ગમે તેવા દુષ્ટ શત્રુથી જે અનિષ્ટ થતું નથી. તે અનિષ્ટ રાગ દ્વેષથી થાય છે.

૫૦૧. પત્ની નિન્દા કરનાર જે પત્ને દોષો દે છે. તે તે દોષો તે પોતે પામે છે. પત્ની નિન્દા કરનારનું મુસ પળ દેવવાલાયક નથી.

૫૦૨ અઢાન વટુ કરવામાં તાપમી તાપમની પેટે અત્ય ફરજ છે.

૫૦૩ જગત્માં જ્ઞાનિનીન સહિદારી છે.

૫૦૪ દિશામી, દોષને દેહી કહ્યો નથી.

૫૦૫ ગિર્યોની શોખા કિનવટાચિમાંત છે.

૦૬. ચદિ સદ્ગુરુ ગિર્યને સર્પના દાંત ગણવાનું કહે તો પગ ગિર્યે
ગુસ્તી આઘા સ્વીકારવી. યનમાં એમ સમજવું કે તેનું પ્રયો-
જન ગુરુ જાણે છે. ગુરુ તો ગિર્યોનું એકાન્ત દિવ જણે છે.

૫૦૭ મુનસત્ર અને સર્વાનુભૂતિની પેટે ગુરુવર ભક્તિરાગ યવો જોઈએ.

૫૦૮ અશુભઅધ્યવસાયથી પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્પિની પેટે દુર્ગતિ કર્મદલિક માત્ર થાયછે. અને શુભ અધ્યવસાયથી પ્રસન્નચન્દ્રની પેટે તુર્તજ કેવલજ્ઞાન થાય છે.

૫૦૯ હે મન્યો ! દુર્લભ જિનવચનમાં શંકા ન કરો!!! અનાદર ન કરો. રુચિથી તેમાં આદર કરો.

૫૧૦ શુભાશુભ પરિણામની તાત્પર્યતાનુસાર ન્યૂનાધિક કર્મવંધ થાયછે. સાંસારિક સ્નેહ ક્ષણિક અને દુઃસ્વની પરંપરા દેનારછે.

૫૧૧ એક દીવસમાં શુભાશુભ પરિણામ, જીવને ઘણીવાર થાયછે.

૫૧૨ પરિણામની વિચિત્રતાછે. માટે પાપી પણ શુભ પરિણામ પામી ધર્મી બનેછે.

૫૧૩ વદ્ધ, નિષત્ત, નિકાચિત્ત અને સ્પૃષ્ટ એવા અનેકધા કર્મભેદોથી આત્મા વંધાયછે. વદ્ધકર્મ કલુષિત જલ સમાનછે અથવા દો-

ભાવચિન્તન

રાખી રાખેલા મોંઘેના જાણ્યા મમાનહે. નિપજાકર્મ દરરૂપ-
નથી રાખેલું અને નિજાધિનકર્મ અત્યંત આક્રમ અને મૂળકર્મ
તો સદાચર માટેની ધૂર મમાન વિધિન પ્રવચોપયું.

૫૧૪ દાનિની શાલેષ્ટા કરતાં અન્નર્ પશ્ચિનિ જોવાની આવશ્ય-
કતાહે, આત્માના શુભાશુભ અપ્પરમાયમીન મુખ્યતાએ શુ-
ભાશુભ બંધ પડેહે. શાલેષ્ટા આદિ અનુમાનથી પરીક્ષા થાય
તેમાં પૂર્વાન મત્ત પરગ્વાનું નથી.

૫૧૫ જે એક જીવને દ્રવ્યભાવથી જૈન દર્શન પમાડેહે. તે સુદ
રાજાલોક મિત્ર જીવને અભયદાન આપેહે. કારણ કે જૈન
ધર્મથી સુક્તિ પામતાં સુદગજમાં સમનાગ જીવોની હિંસા
કરતો બંધ પડેહે.

૫૧૬ આત્મનર જ્ઞાન અર્પનાર મદગુરુને સર્વસ્વ સમર્પણ કરવું જોઈય.

૫૧૭ અપાય, શ્રુતિ (પારણા) કે વિશેષરોપ સ્વભાવથી જ્ઞાન વિધિ
હે અને અવગ્રહ તથા દ્રષ્ટાહે તે અર્થ પર્યાય વિપત્તિથી સા-

૫૨૬ ભવચક્રમાં ચાર ચાર આહારકનરોર કરનાર મુને તદ્ભવમાં સિદ્ધિગામીછે.

૫૨૭ આચારાંગમૂળ ટુત્તિ ઠૂતોપાધ્યયન, પ્રથમ ઉદ્દેશમાં સ્થાન-
ધિન્નિકોદય થઈછે સમ્યક્ત્વ માસિ અને ભવસિદ્ધિ કોઈની
પતી નથી.

૫૨૮ એક ભવમાં, એક જીવને, કર્મગતિવૈચિત્ર્યતાથી પ્રગવેદનો
ઉદય પણ સંપન્નેછે નિશીધર્ષણિ.

૫૨૯ કોઈ પણ નિર્ભાગ્યના સંસર્ગથી ઘણા ભાગ્યવંતોનો પણ પુણ્યો-
દય હણાયછે.

૫૩૦ દ્રવ્યથી પરમાણુ નિત્યછે. પર્યાયથી અનિત્યછે. ભગવતી સૂત્ર
૧૪ શતક-ચોથા ઉદ્દેશમાં કહ્યુંછે કે-પરમાણુ પુગ્ગલેણ ભંતે
સાસણ અસાસણ? ગોયમા! સિયસાસણ, સિઅઅસાસણ, સે કેણ
ઠેણં ભંતે ઇવંબુદ્ધતિ? ગોયમા!!! દબ્બઠયાણ સાસણ, પજ્જવઠયાણ
અસાસણ, ઇત્યાદિ યત્તુ કેચિત્ પરમાણોનિત્યત્વેનતત્પર્યવાણાં
નિત્યત્વંમન્યતે તદસત્. પંચમાગે સ્પષ્ટતોઽનિત્યત્વોક્તે, કેટ-
લાક પરમાણુના નિત્યપણાવડે તેના પર્યાયોને પણ નિત્ય

અન્યથા

માનેતે તે મમત્વે. મમત્વનીમાં પર્યાપાત્તિકની અપેક્ષા
પરમાણુ મનિત્વે એમ કદાચ થયું.

૫૨૧ કુદરતની ક્રિયા તથા જાણતે, અને મનુષ્યની ક્રિયા વિષયે. આ-
પાર્શ્વ જાણી નિર્ણયપૂર્વક રીતિવામાં થયું. તાલિયા
કુદરત, વિદ્યા મનુષ્ય.

૫૨૨ પરમાર્થાધિદેવતાઓ મળ્યો. એમ પ્રભુજી સાંપડનાકર્મ
લાવ્યું. દીર્ઘધર્મી પરમાર્થાધિદેવતાઓ મળ્યો એવો
મયોષ અગત્ય થયો. (મ. સા)

૫૨૩ નિધનપ્રત્યક્ષે દાર્શનિક ગુણસ્થાનકના અંત્ય સમયે કેવલો-
ત્તર અને જગદેશ ગુણસ્થાનકના અંત્ય સમયે સિદ્ધિ જા-
ણ્યું. દ્યવિજ્ઞાનનું મનરૂપે તેના અનંત સમયમાં ઉત્પ-
વન જાણ્યો. (મ. સા)

૫૨૪ સર્વજ્ઞતાથી શ્રદ્ધા યનાં જોખોનો અનંત કાલ ગયો તેઓમાં
૧૦૮ વર્ષો આઠ, એક સમયમાં મિદિ પરે. સંસ્કાર કાલ
પરિણામ અને અસંસ્કાર કાલ પરિણામ એક સમયમાં દર

સિદ્ધિ વરે. અપ્રતિપતિતસમ્પક્ત્વધારિયોમાં - એક સમયમાં
 ચાર ઉત્કૃષ્ટા સિદ્ધિ વરે. (પ્ર. સા.)

ઉક્તંચ.

જેસિ મળંતો કાલો, પઢિવાઓ તેસિ હોઈ અઠસયં;
 અપ્પરિવહિણે ચરો, દશમંર ચ સેસાળં ॥૧॥

૬૩૫

ગાયા.

અંવત્તણેણ જીહાઈ, કૂચિયા હોઈ સ્ત્રીર મુદયંમિ;
 હંસો મુત્તળ જલં, આવિયઈ પયં તહ સુસીસો ॥૧॥

૧૩૬ દીર્ઘ વૈતાઢ્યમાં-કાંચનગિરિમાં ચિત્રવિચિત્ર પર્વતમાં ચમક
 સમક પર્વતમાં તિર્યગ્જંભક દેવતાઓ રહેછે, તે ધ્યંતર વિશેષછે.

૫૩૭ સમવાયાંગ વૃત્તિતઃ નારકી જે પુદ્ગલોનો આહાર કરેછે. તેને
 અવધિગ્નાનવદે પણ જાણતા નથી. લોભાદારપણાથી ચક્રુવદે
 દેવકી શક્તા નથી. અમુર, ધ્યંતર, જ્યોતિષ્ય અને વૈમાનિક જે

સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતાઓ છે. તે વિચિત્ર અવધિજ્ઞાનથી આશરના પુદ્ગલોને જાણે છે. અને ચમુચ્છે પણ દેખે છે, ચમુનું પણ વિચિત્રપણું છે. મિથ્યાદષ્ટિ દેવતાઓ તો જાણતા પણ નથી અને દેવતા પણ નથી. મત્યક્ષ અને પરાક્ષજ્ઞાન, તેઓને અસ્પષ્ટ છે. સંપ્રદાની વૃત્તિમાં તો અનુચર દેવો જ જાણે દેખે છે. પણ નારક તથા ગ્રેવેયક પર્વતના દેવતાઓ જાગતા દેવતા નથી. એમ કહે છે. મહાપનાવૃત્તિમાં પણ એમ અધિભાય છે. તત્ત્વ તો જ્ઞાતિ ગમ્ય છે. કાર્યના શરીર પુદ્ગલોને અનુચર દેવો જાણે છે અને દેખે છે. પણ ગ્રેવેયકાંતો દેવો જાણતા નથી. તેમના અવધિમાં તે પુદ્ગલો અગોચર છે મહાપનાવૃત્તિ શ્લિષ્પદ મધ્યમોરેષામાં એમ જણાવ્યું છે.

૫૧૮ શુદ્ધવાદ, વિવાદ, અને ધર્મવાદ આ ત્રણ મહારના વાદ જા-
નવા. માત્સ્યસ્યદષ્ટિથી આત્મરિત માટે ધર્મવાદ પણ શકે છે.
સાપુખોર ધર્મવાદ કારણ છતાં કરવો. પણ શુદ્ધવાદ અને
વિવાદ એ બે કરવા નહીં.

૫૧૯ ષડ્દશા શુનસ્થાનકના પાંચ સમયે કેવલજ્ઞાની શુદ્ધિ જતાં
જે કર્મ પુદ્ગલોને નિર્જરે છે. તે પરિત્થક કર્મ સ્વભાવ વિચિત્ર
પરમાણુ પુદ્ગલો સર્વ સ્થાને પણ સ્પર્શે છે. મહાપનામૂલવૃત્તિ
શ્લિષ્પદ મધ્યમ ડોરેશામાં કહે છે.

૫૪૦ મનુષ્ય, પોતાના છાયાપુદ્ગલ પ્રતિબિંબને આરીસામાં દેલેછે.

૫૪૧ આકાશના અદ્દમધ્યરુચક પ્રદેશો સમભૂતલા પ્રદેશમાં મેરુ મધ્યમાં રહ્યાછે. ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયના આઠ મધ્યરુચક પ્રદેશોછે તે આકાશના આઠ રુચક પ્રદેશમાં સદા રહેછે. તે પેનું લોકાકાશ તુલ્યપણુંછે માટે પોતાના પ્રદેશોબદે લોકાકાશના પ્રદેશોને વ્યાપીને અવિચલવળાબદે સર્વદા રહેવાપણાથી. તથા જીવના આઠ રુચક પ્રદેશો તો સ્વશરીરના મધ્ય ભાગમાં સર્વદા રહેછે, કેનલિ સમુદ્ધાત કાલમાં મેરુ મધ્યસ્થ આકાશના આઠ રુચક પ્રદેશોમાં આત્માના આઠ રુચક પ્રદેશ રહેછે. અન્યદાત્વવિચલા એવેતિ તે આઠ જીવના પ્રદેશો જઘન્યથી એક આકાશ પ્રદેશને અવગાહેછે. વૈમાં, વ્રણમાં, ચારમાં, પાંચમાં, છમાં આત્માના રુચકપ્રદેશો અવગાહેછે. સંકાચવિકાશ સ્વભાવવળાથી ઋત્કર્મથી આઠપ્રદેશોમાં એકેકમાં અવગાહનવળાથી અવગાહેછે. પણ વિશેષકે સાત પ્રદેશમાં અવગાહતા નથી. તે પ્રકારના સ્વભાવથી. તે આઠ જીવના રુચક પ્રદેશો કર્મથી છેપાયમાન થતા નથી. સર્વદા નિરાવરણ રહેછે. બાકીના આત્માના પ્રદેશો તો કર્મથી છેપાયલા હોયછે. આવર્તમાન જલની પેઠે નિરંતર ચદુર્વર્તન પરિવર્તનપણું શેષ આત્માના પ્રદેશોનુંછે. (મ. સા)

૫૪૨ દ્રવ્ય મન વિના ભાવ મન નથી. અસંજીની પેઠે.

૫૪૩ દ્રવ્યમન નો ધારમન વિના પણ હોય. મનસ્ય કેવલિચત્.

૫૪૪ મન એકેન્દ્રિયાદિક અમંગી જીરોને દ્રવ્યમનના અધારથી ધાર
મન પણ નથી. સ્વારે નો ધારમન ચન્દ્રચંદ્રે વૈતન્ય માપની
વિવતા કમગણે સ્વારે નો દ્રવ્યમન વિના પણ ધારમન હોય.

;

૫૪૫ મોહિરંચેન્દ્રિયોચંદ્રે મનઃપર્યામિ નાનરૂપના ઉદયથી મનપોગ્ય
પુદ્ગલોને દ્રાણ કરીને મનરૂપે પરિણમાયેલાં જે પુદ્ગલો
તેને દ્રવ્યમન કરેછે. તે મનોદ્રવ્યને અવલંબી નીચ વિતરનરૂપ
વ્યાપાર કરેછે તેને ધારમન કરેછે.

આહ-નંદ્યવ્યયનર્ણિકામણપજ્ઞતિનામકમ્મે
દયતો જોગોમણોદ્ભવે ઘેતું મણત્તેણ પરિણામિયા,
દલ્લમણો મન્નઈ, જોતો પુણ મણપરિણામકિરિયા
વંતો માવમણો કિં મણિયં હોઈ, મણદલ્લાલંબણો
જીવસ્સ મણણવાવારો માવમણ મન્નઈત્તિ ॥

૫૪૬ કાન્તમૂલ્લમટે. કાન્તથી પણ છેવ મૂલ્લમટે. છેવથી પણ દ્રવ્ય મૂલ્લ
છે. તેથી પણ ધારરૂપ પર્યાપ્ અતિ મૂલ્લમટે.

૫૪૭ પરિકર્મ, મૂલ, પૂર્વગત, અનુયોગ, અને ચૃલિકાં આ પાંચમેદં દષ્ટિ-
નાદનાં છે. તેમાંથી પૂર્વગત નામના દ્વિતીયમેદમાં ચતુર્દશ પૂર્વ
સમાપ્ત છે.

૫૪૮ જાતિસ્મરણ અને અવધિજ્ઞાનના ઉત્પાદનો ફાલમાં નિવેશ નથી

૫૪૯ અપર્યાપ્તા સર્વે જીવ ઓજાહારી જાણવા..

૫૫૦ માપાનું સંસ્થાન વજ્રાકારે હોય છે.

૫૫૧ પરમાપામીમોની કરેલી વેદના વહેલી વ્રગ નરકોપાં છે.

૫૫૨ મુનિરાત્રો ઉત્કૃષ્ટથી વેદાધનું અન્નર રાગી મુવે. અને પાત્રા
ચીત્ર આગુલ દૂર રાગી ગ્રયન કરે.

૫૫૩ મુનિયોને વ્રીહિલાસ કરવે છે.

૫૫૪. પદ્મવળા- સુવ્રજાર-શ્રી શ્યામાચાર્ય શ્રી ઉમાસ્વાતિવાલકના શિષ્ય જાણવા-શ્રી: પોરાત્ ૩૭૬ વર્ષે સ્વર્ગે ગયાછે. નંદીમુખ તથા તપાગચ પટ્ટાવલીમાં અધિકારછે.

૫૫૫. અધ્યાત્મયોગક્રિયા ચોપાગુણસ્થાનકથી તે ચરદમા ગુણસ્થાનક પર્યંત હોય. અધ્યાત્મસારમાં.

૫૫૬. વૈક્રિષ્ણરીરવાલો જીવ તથા વિગ્રહગતિવાલો જીવ, અપ્રિમાંપી જલો દાસે નરિ.

૫૫૭. અષ્ટમુદર્શનમાં સ્વમુદર્શનનો અન્તર્ભાવ થાયછે, એમ ઠાળાંગમુખ દીકામાં કમુંછે.

૫૫૮. ત્રિદ્રા અવસ્થા મથમના જળ ગુણસ્થાનકમાંછે. સ્વમુદરના ચોપાપી છઠાગુણસ્થાનક પર્યંતછે. આગ્રમદના સાતમાપી તે ચારમા મુખીછે. ઉગ્રાગરદનાછે તે તેરમા તથા ચૌદમાગુણસ્થાનકમાં જાણવી.

૫૫૯ પાંચ પ્રકારના અન્તરાય, દાસ, રતિ, અરતિ, મય, જુગુપ્સા, શોક, ક્રોક, કામ, મિથ્યાતા, અજ્ઞાન, નિદ્રા, અવિરતિ, રાગ, દ્વેષ એ અષ્ટાદશ દોષગદિત તીર્થકરદેવ જાણવા.

૫૬૦ ૧ ઘણું ભોજન કરવાથી, ૨ અતિ નિદ્રાથી, ૩ અતિજાગવાથી ૪ જ્ઞાદો (વિષ્ટા) રોકવાથી, ૫ પેશાવ (મૂત્ર) રોકવાથી, ૬ માર્ગમાં ઘણું ગમન કરવાથી, ૭ પ્રતિકૂળ ભોજન કરવાથી, ૮ ઇન્દ્રિયોના કામ અન્યન વિકારથી, રોગોની ઉત્પત્તિ થાયછે. મૂત્રનિરોધથી ચક્ષુને દાનિ થાયછે. જ્ઞાદાના નિરોધથી જીવિતલ્લનો નાશ થાયછે,

૫૬૧ ક્ષેત્ર અને કાલની અપેક્ષા અવધિજ્ઞાનના અસંગ્યાત ભેદ છે, દ્રવ્ય અને ભાવની અપેક્ષા અવધિજ્ઞાનના અનન્ત ભેદછે. ક્ષેત્ર અને કાલ, અસંગ્યછે તેથી અવધિજ્ઞાનના અસંગ્ય ભેદ ઘટે છે. પુદ્ગલ દ્રવ્ય અને ભાવ (પર્યાય) પણ પુદ્ગલદ્રવ્યના અનન્તછે માટે અનન્ત ભેદ કલાછે. (વિ)

૫૬૨ દેવતા અને નાગકીઓને ક્ષયોપશમભાવે અવપ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાનછે અને યનુષ્ય તથા નિર્યચને ગુણપ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાન હોયછે. (વિને)

ગુણઢાણામાં સ્નાતક દોય, હઢાસ્થાવસ્થામાં તીર્થકરને કપાય કુશીલ ચારિત્ર દોયઢે.

ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન. ૩૪

૫૬ૢ કૃષ્ણલેશ્યાના પરિણામ—પંચાસ્રવના સેવનાર, મન વચન કા-
યાની ઇસિ નહિ પાલનાર, પટ્કાયનો નાશ કરનાર, આરંભ
સારંભના તીવ્ર પરિણામ સહિત, સર્વ જીવોને અમિય, આમલ
અને પરમલનું અસ્તિત્વ નહિ સ્વીકારનાર, કૂરપરિણામલાન,
શ્યાદિ અશુભ કૃષ્ણલેશ્યાના પરિણામ જાણલા.

૫૬૧ નીલલેશ્યાના પરિણામ—શ્પ્યા કરવી, પરજીવના ધવર્ણલાદ
ચોલલા. અત્યંત કદાગ્રહ કરલો. તપરહિત અનાચારતા. ભાવ
સહિત લિપયલંપટતા. અદ્દમલનું કરલું. શાતાનું શ્ચઁલું.
આરંભ કરલો. સર્વનું અહિત કરલું. શ્યાદિ

૫૭૦ કાપોતલેશ્યા—લાંકું ચોલલું, કપટ કરલું, નિજલોપ લાંકલાપણું,
મિથ્યાદષ્ટિલ્લ, અનાર્યલ્લ, લાણીથી જીવોને લુભલલા. માર્મિક
લચનનું ચોલલું, ચોરી કરવી, અન્યની સંપત્તિ લેલી સ્વયં પાપ
ન્યાપાર કરલો કરાલલો. શ્યાદિ

૫૭૧ તેમોલેશના પગિણાન યાનગનિતરણું, માગાગનિતરણું, કુતુહલ
રનિતરણું, ચિનચપણું, યાચનીશુદ્ધિ, ચપલતાગનિતરણું, ઇન્દ્રિયોનું
દપણું, ધર્મતપ્તવ્રણંદ્યાર્યાદિકનું કરણું, ધર્મમાંધદા, વાપક-
ત્તીયવ, યોજની યાઠઠા ઇત્યાદિ

૫૭૨ પદ્મલેશના-રાગદેવની ઉપગમના, ઇન્દ્રિયોનેદમરી, શુભઅપવ-
સાપ, દયાદિના પગિણાન, વ્રગપોગની શુભમાં મરુતિ, અત્પમા-
વળ કરણું, જિનેન્દ્રિયસ મુક્તિની યાઠઠા આદિ

૫૭૩ શુકલેશના પગિણાન-આર્તરૂઢનો પગિણાન, ધર્મધ્યાન અને
શુકલધ્યાનાવસ્યાપણું, રાગદેવની ઉપગમના, વ્રગગુપ્તિ અને પંચ
સપિતિમાં રક્તના, જિનેન્દ્રિયસ, સ્વસ્વરૂપમાં દષ્ટિ ઇત્યાદિ.

૫૭૪ જિનેન્દ્રિયની ઉપગમથેજિ તથા કપરથેજિ માંદે નરી અને તદ્-
મકમાં મુક્તિ જાય નહિ.

૫૭૫ નામમંગલ, સ્થાપના મંગલ, દ્રવ્યમંગલ, અને ભાવમંગલ, આ ચાર
મકારનાં મંગલકે.

- ૮ ગુણેર્ણ્યોરચાર-મનિજ્ઞાન તે પંચઇન્દ્રિય અને મનોજન્યછે માટે
 ગરીરજ કહ્યો. અન્ન મનિજ્ઞાનરૂપ આત્મગુણમાં ગરીરરૂપ પુદ્ગ-
 લનો ઉપચાર કર્યો.
- ૯ કર્યોયે ગુણોરચાર:-ગરીર તે મનિજ્ઞાનરૂપ ગુણજાહે. અન્ન ગરીર
 કર્યોયમાં મનિજ્ઞાનરૂપ ગુણનો ઉપચાર કર્યો જાણવો.

૬૭૭

શ્લોક અત્યાત્મસાર.

અતો માર્ગ પ્રવેશાય, વ્રતંમિધ્યાદશામપિ ॥

દ્રવ્યસમ્યક્ત્વમારોપ્ય, દદતે ધીરવુદ્ધયઃ ॥ ૧૭ ॥

તે માટે ધીરવુદ્ધિવાળા રત્નરૂપિમાર્ગમાં પ્રવેશાર્થે મિધ્યાદશિવા-
 જ્ઞાને પણ દ્રવ્યસમ્યક્ત્વનો આરોગ કરોને ચારિત્ર આપેછે.

- ૬૭૮ આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાન એ ધ્યાનના
 ચાર મેદાં.

- ૬૭૯ અરપિજ્ઞાનમાં સેવાધિકારથી મનાનાંગુલ ક્ષત્ત કરાવેછે. અર-
 પિજ્ઞાનના અધિકારથી કન્ઝેષાંગુલ મનાન જાનવું પણ કેટલાક
 કરેછે. (તિ. ૧. ૧૮૮)

- ૫૮૦ અવધિજ્ઞાની સેત્રથી, અંગુલના અસંલ્પાતમો ભાગ દેશે અતી
અનાગત સેત્ર, સેત્ર ઉપચારથી કહેવાયછે. (વિ)
- ૫૮૧ અંગુલનો અસંલ્પાતમો ભાગ દેશતો છતો અવધિ, કાલથી
આવલિકાનો અસંલ્પાતમો ભાગ દેશે. અંગુલ સંલ્પેય
ભાગ માત્ર દેશતો છતો અવધિજ્ઞાની, આવલિકાનો સંલ્પાતમો
ભાગ દેશે. સેત્રથી અંગુલ દેશતો છતો કાલથી આવલિ
કાન્તર્ધિષ આવલિકાને દેશે. (વિ)
- ૫૮૨ કાલથી આવલિકાને દેશતો છતો અવધિજ્ઞાની સેત્રથી જે આ
ગુલથી નવ આંગુલ દેશે. (વિ)
- ૫૮૩ સેત્રથી હસ્ત પ્રમાણ દેશતો છતો અવધિજ્ઞાની કાલથી મુહૂર્ત
તર્ધિષ મુહૂર્ત દેશે. (વિ)
- ૫૮૪ કાલથી દિવસાંતર્ધિષ દિવસ દેશતો છતો સેત્રથી મધ્યૂત વિષ
ચાલું અવધિજ્ઞાન જાણવું. (વિ)
- ૫૮૫ યોગનસેત્ર વિષયચાલું અવધિજ્ઞાન કાલથી જે દીવસથી તે જ
દીવસ પર્યંત દેશે. (વિ)

૯૯૫ ત્રીજી માસ્યાદન યુગસ્થાનકમાં મૂલ હેતુ ધન અને ઉત્તરહેતુ વળાન.

૯૯૬ ચિત્તા યુગસ્થાનકમાં મૂલહેતુ ધન અને ઉત્તરહેતુ તેજામીન જાગવા. અગ્રત કાર, કષાય ઇચ્છિય અને યોગદય.

૯૯૭ ચોથા યુગસ્થાનકમાં મૂલ હેતુ ધન અને ઉત્તરહેતુ ઇશામીય. કાર અગ્રત, ઇચ્છિય કષાય, અને તેરયોગ.

૯૯૮ પાંચમા દેહચરિતિ યુગસ્થાનકમાં અગિયાર અગ્રત, સપ્તકષાય, અગિયારયોગ. મૂલ હેતુ ધનહે.

૯૯૯ છઠા ધન યુગસ્થાનકમાં મૂલહેતુ ધે, ઉત્તરહેતુ ઇચ્છિય, તેર કષાય, તેરયોગ.

૧૦૦ અમમળ સાતમા યુગસ્થાનકમાં મૂલહેતુ ધે અને ઉત્તરહેતુ ઇચ્છિય. તેરકષાય અને અગિયારયોગ.

૬૦૬ તેરમારુગી ગુણસ્થાનકમાં મૂળહેતુ એક અને ઉત્તરહેતુ પાંચ અથવા સાત. જે વચનના જે મનના અને એક ઔદારિકયોગ. એવં પાંચયોગ જાણવા. સદુદ્ઘાતની અપેક્ષાએ ઔદારિકમિત્ર અને કાર્મણ વચ્ચે ત્યારે સાતયોગ. ચતુર્દશા અયોગી ગુણસ્થાનકમાં એકપણ કર્મબંધ હેતુ નથી.

૬૦૭ ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, માયા, આસોઆસ, મનોવર્ગના, અને કાર્મણવર્ગના એ આઠ પ્રકારની વર્ગનાછે.

૬૦૮ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ અને માવધી વર્ગનાના ચાર પ્રકારછે તેનું વિશેષાવશ્યક પત્ર ૧૯૦ થી સ્પષ્ટ સ્વરૂપ દર્શાવ્યુંછે.

૬૦૯ તૈજસ અને માયાદ્રવ્યના આંતરમાં ગુરુલઘુ પર્યાય વિશિષ્ટ અને અગુરુ લઘુપર્યાય વિશિષ્ટ પુદ્ગલ દ્રવ્યછે. તૈજસ આસન્ન ગુરુલઘુ દ્રવ્યછે, અને માયા આસન્ન અગુરુલઘુ દ્રવ્યછે.

૬૧૦ ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, અને તૈજસ દ્રવ્યો તથા તદાભાસ અપર સર્વ દ્રવ્યો, વાદર અને ગુરુલઘુ સ્વભાવવાળાંછે.

૬૧૪ વ્યવહારનયવાદી કહેછેકે હેનિશ્ચયવાદી? એકાંત ગુહ્યા એકાંત-
 લઘુ સર્વથા દ્રવ્ય નથી એમ તું કહેછે તેંયોગ્યનથી. કારણકે
 લઘુકર્મિં જીવોનું સૌધર્મદેવલોકાદિક્રમાં ગમન કહુંછે. ભારેક-
 મિંજીવોનું સપ્તમનરકમાં ગમન શાસ્ત્રમાં કહુંછે. સર્વસિદ્ધાંતજોએમ
 જાણેછે. માય જીવઅને શુદ્ધલો ઋર્ધ્વઅને અધોગામિછે. ઉંચાથી
 નીચા જાયછે તે ગુહ્યાવિનાકેમ ઘટે. નીચેથી ઉંચે જાયછે
 તે લઘુતા વિના કેમ ઘટે ? માટે ગુરુ, લઘુ, ગુરુલઘુ, અગુરુ

લઘુ, એ ચાર પ્રકારે વસ્તુ ને માનવી જોડે—

ગુહ્યાનિર્બંધન અધોગમનછે. અયોગોત્ત્રાદિનું.

લઘુતાનિર્બંધન ઋર્ધ્વગમન દીપકલિકાદિનુંછે.

ગુરુલઘુત્વસાધ્ય નિર્બંધગમન, વાયુઆદિનુંછે.

અગુરુલઘુતાકારણ અવસ્થાન-સ્થિરતા, આકાશ દેવલોકનીછે.

इति व्यवहारनयमत.

૬૧૫

નિશ્ચયનયવાદી પ્રશ્નનરખાવેછે.

અન્નત્રિય ગુરુલ્હુયા, અન્નો દ્વવાણિત્રિય પરિણામોઃ
 અણ્ણોગઈ પરિણામો, નાવસ્સં ગુરુલ્હુ નિમિત્તા॥૧॥

અન્ન દ્રવ્યોની ગુરુલ્હુતા મિત્તછે, અન્નત્રિય પરિણામછે. અને

નજવોજોડે: પણ હંચોડછલેછેમાટે એકાંતે ગુરુતા અધોગતિ
કારણનથી. તેમજ લઘુતા એકાંતે ઊર્ધ્વગતિકારણનથી.

તેથકી જણાવેછે.

વિરિયં ગુરુલહુયાણં, જહાહિયં ગઙ્ગિવિવજ્જયં કુણ્ડ ॥
તહગઙ્ગ ડિંડ પરિણામો, ગુરુલહુયાઓ વિલંબે ॥૧૫

યથોક્ત ન્યાયવડે દેવાદિગત વીર્ય ગુરુલઘુ વસ્તુઓના ગમનનો
વિપર્યય કરેછે. દેવતા પર્વતને હંચો હજાલેછે, વાપ્પ હંચી
જતી હોયછે તોપણ કરતાડનાદિ વીર્યથી નીચી જાયછે. તે
માટે એકાંતે અધોગતિ નિયંધન ગુરુતા નથી. તેમજ ઊર્ધ્વગતિ
નિયંધન લઘુતા નથી. તો જ્ઞામાટે અધોગત્યાદિ સિદ્ધિઅર્થે
ગુરુલઘુઆદિ ચતુષ્ટય માનવા જોડે ? અર્થાત્ ન માનવા જોડે.
માટે આજ પરિભાષા યુક્તિમતીછે. વાદરવસ્તુ ગુરુલઘુછે. અને
શેષ સૂક્ષ્મવસ્તુ અને અમૂર્ત સર્વવસ્તુ અગુરુલઘુછે. इति निश्चयनय
फयनम्.

૬૧૬ મનોવર્ગણાને દેખતો છતો અવધિજ્ઞાની ક્ષેત્રથી લોકના સંખ્યા-
તમા ભાગને દેશે. કાલથી પલ્લોપમના સંખ્યાતમા ભાગને
દેશે. કર્મવર્ગણા દ્રવ્યને દેખતો છતો અવધિજ્ઞાની ક્ષેત્રથી લો-
કના સંખ્યાતમા ભાગને દેશે. અને કાલથી પલ્લોપમના
સંખ્યાત ભાગને દેશે. (ત્રિ.)

૬૧૭ ષડ્મ્ભા રાત્રાન્તરે અવધિજ્ઞાની દેવનો છતો કાન્ધપી સ્તોકોન પન્નોત્તમ દેવે. કાન્ધદિના સામર્થ્યથી કર્મદ્રવ્યને અનિક્રમીને તેના ઉપર ધ્રુવાદિવર્ગના દેવનો ક્રમથી પરમાવધિ પામે. (વિ)

૬૧૮ જે અવધિજ્ઞાની તેજસ છરીરને દેહેછે તે કાન્ધપી જે ભવપી તે નવમવ દેહેછે. (વિ)

૬૧૯ પરમાવધી સમુન્ધ્રે સતિ કિન્ધાન્ન મુહર્તેનાવશ્યમેવ કેવલજ્ઞાન મુન્ધયતે. પરમાવધિજ્ઞાન ઉન્ધય યદ્વતે અન્તર્મુહર્તમા અવશ્ય કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાયછે. (વિ)

૬૨૦ નારકીધોને ભેષથી ડરહટ અવધિજ્ઞાન, યોગનપમાણ હોયછે. જપન્ધપી એકગાડ હોયછે. યોગનપમાણ, રત્નપમા પૃથ્વીમા અને એકગાડ પ્રમાણ સાતમી નરકમાં (વિ)

નરકા: પદેલી. થીની થીની. ચોથી. પાંચમી. છઠી. સાતમી.
 જ. ગા. ૪ ૧॥ ૩ ૨॥ ૨ ૨ ૧
 જ. ગા. ૧॥ ૩ ૨॥ ૨ ૧॥ ૧ ૦॥

૬૨૧ સૌપર્મ અને જ્ઞાનકલ્પના દેવતાઓ અવધિજ્ઞાનવદે નીચું પ્રયમ નરક પર્વત દેહેછે. શ્રીમા અને ચોપા દેવલોકના દેવતા થીની નરક મુખી નીચું દેહેછે. પ્રહ્લાન્તક અને સાતકલોકના દેવતા થીની નરક મુખી દેહે. સાતમા અને આઠમા દેવલોકના દેવતા ચોપી નરક મુખી દેહેછે. નવમા અને દશમા દેવલોકના દેવતા પાંચમી નરક મુખી દેહે. અગિયારમા અને પારમા દેવલોકના દેવતા, વિગુદતર યદુ પર્વાય ત્રિણિષ્ટ પાંચમી નરકને

દેશે. નવગ્રૈવેયકના અધસ્ત્ય મધ્યમ ગ્રૈવેયક દેવતાઓ છઠી નરક સુધી દેશે. અને ઉપરિતન ગ્રૈવેયક દેવો સાતમી નરકને દેશે. અનુત્તરવિમાનવાસી દેવતાઓ સંખિન્ન અને ચારે દિશામાં પોતાના જ્ઞાનવઢે વ્યાપ્ત, કન્યાચોલક સંસ્થાન એવી લોકનાડીને અવધિજ્ઞાનવઢે દેશે. વૈમાનિકનું અધોક્ષેત્ર વિપયક અવધિજ્ઞાનઃ ફાળું. તિચ્છું અને ડંચું પળ ગુહ્યમયી ધારી છેલું (વિ)

૬૨૨ દ્રવ્યથી પરભાવધિજ્ઞાની સર્વરૂપિ દ્રવ્યને દેશે. ક્ષેત્રથી પરભાવ-ધિજ્ઞાની અલોકમાં પણ લોકપ્રમાણ સ્વાંડવાં દેશે. પટલું સામર્થ્ય યતાવ્યું. કાલથી અવધિ અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીને દેશે. ભાવથી અવધિજ્ઞાની; રૂપિદ્રવ્યગત અસંખ્યાત પર્યાયને દેશે. ષડ્દરાજને દેશતો છતો અવધિજ્ઞાની પ્રતિપાતી અને અલોકનો એક આકાશ પ્રદેશ દેશતો અપ્રતિપાતિ અવધિ જ્ઞાની જાણવો.

૬૨૩ અવધિજ્ઞાની પરમાણુ આદિ દેશે ત્યારે અવશ્ય વાદર દ્રવ્યને દેશે. અને વાદર દ્રવ્ય દેશતાંમૂક્તદ્રવ્ય દેશે એવો નિયમ નથી.

૬૨૪ મનઃપર્યાયજ્ઞાની મનોદ્રવ્યાણિ સૂક્ષ્માણ્યપિ પશ્યતિ ચિન્તનીયંતુ ઘટાદિ સ્પૂરણપિ પશ્યતિ. મનઃપર્યાયજ્ઞાની સૂક્ષ્મપણ મનોદ્રવ્યોને જાણેછે. ચિન્તનીય ઘટાદિ સ્પૂલછે તોપણ તેને દેશી શકતો નથી.

છે. સ્થૂલદ્રવ્યછે તેથી ત્યાં અન્દુર્મુહૂર્ત અવધિજ્ઞાન ઉપયોગસ્થિ-
તિછે. ગુણો તેથી સૂક્ષ્મછે તેથી તેઓમાં આઠ સમય, અને
ગુણ કરતાં પંચ પર્યાય સૂક્ષ્મછે તેથી ત્યાં સાત સમય પર્યંત
અવધિજ્ઞાનના ઉપયોગનું અવસ્થાન કરું.

૨૨૭. અવધિજ્ઞાનમાં ષટ્ગુણભાગની હાનિ વૃદ્ધિ સંભવેછે. તેનું ધ્યાન કરવું.

૨૨૮ અવધિજ્ઞાનમાં ફટ્કા હોયછે. એકજીવને સંસ્થાત અને અસં-
સ્થાત ફટ્કા હોયછે. ફટ્કા ત્રણ પ્રકારનાછે. અનુગામિક
અનનુગામિક, અને અનુગામિક અનનુગામિક ઉભયમિશ્ર. ૧ ત્રણ
ફટ્કા પંચ ઘડી ત્રણ પ્રકારે હોયછે. પ્રતિપાતી, અપ્રતિપાતી અને
પ્રતિપાતી અપ્રતિપાતિ ઉભયરૂપમિશ્ર, તે મનુષ્ય અને તિર્યચના
અવધિજ્ઞાનમાં હોયછે. દેવ અને નારકમાં નથી. પ્રાય અનુગા-
મિક અપ્રતિપાતિ ફટ્કો, તિવ્ર વિશુદ્ધિ યુક્તપણાથી તીવ્ર કહે-
વાયછે. અનનુગામિ પ્રતિપાતિ ફટ્કો તો અવિશુદ્ધતાથી મંદ
કહેવાયછે. મિશ્ર તો મધ્યમ કહેવાયછે. (વિ)

૬૨૯ અપવરક જાલકાંતરસ્થપ્રદીપપ્રભોષમફટ્કાવાધિ જ્ઞાન હોય
છે. (વિ.) અપવરકાદિજાલકાંતરસ્થ પ્રદીપ પ્રભા નિર્ગ-
મસ્થાનાનીવાવધિજ્ઞાનાચરણે સ્વપોષણપ્રત્યન્યાન્યવધિજ્ઞાન
નિર્ગમસ્થાનાનીફટ્કાન્યુચ્ચન્તે ॥

૬૩૦ નવગ્રંથેયકમાં અમલી તથા ભલી મિથ્યા દષ્ટિ દેવતા છે તેને
વિર્મગ જ્ઞાન હોયછે.

૬૧૧ ખેતિદયમાં સર્વદાન વેદક, મહાપાપક, એવા કેટલાકને અવ-
ધિજ્ઞાન સ્વપ્ન થાય છે. જેમને અરધિજ્ઞાન સ્વપ્ન થયું નથી
એવા થાને ધ્રુવ ચારિત્રવાદ્યોને મયમ માનવા ગુણ જ્ઞાન-
કર્તા મનઃપર્યાય જ્ઞાન સ્વપ્ન થાય છે તેવા મનઃપર્યાય જ્ઞાનિયો
પણ કેટલાક પાતકથી અરધિ જ્ઞાનના મર્ગીકાર કરનારાઓ
થાય છે. (ચિ.)

૬૧૨

ગાથા.

ઉદય સ્વય સ્વર્ગસમો, વસમ સમુદ્યા વહુપ્પગારાઠ
एवं परिणामवसा, लङ्गीर्त्तं ह्येति जीवाणं ?

ઉદય, સપ, હયોપચમ, વપચમથી થતી વહુ મહારવાલી
સદિયો, પરિણામવસે જીવોને ઉત્પન્ન થાય છે. (ચિ.)

૬૧૩. રુદ્રમાને અને વિષ્ણુમાને અમલ્ય પુરુષ અને સ્ત્રીને પણ હોય
નહીં. (ચિ.).

૬૧૪ શકરદેવ, રામદેવ, શંકરદેવ, મનિશામદેવ, એ મલ્ય હોય છે
અને અર્ધ પુરુષના પરાવર્તનકાર્યમાં સુક્તિ આવે છે.

૬૧૫ સામાયક ચારિત્રમાં કર્મ સંપર્કમાં મૂલ હેતુ છે, અને ઉચ્ચ હેતુ
છત્વીય છે. તેમ યોગ અને તેમ જ પાપ ॥ છેદોપસ્થાપનીયનું પણ
તે પ્રદાણે જાણવું. પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્રમાં કર્મ સંપાદાના
મૂલ હેતુ છે અને ઉચ્ચ હેતુ છત્વીય. ચાર પાપ તેમાં સ્ત્રી
વેદ, વિના માઠ નોકપાપ, અને ચાર સંજ્ઞાનના તેમજ યોગ-

નવ જાણવા. સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્રમાં મૂલ હેતુ છે અને ઉત્તર હેતુ દશ, તેમાં એક સંજ્વલનનો લોભ અને નવ યોગ જાણવા. યથારૂપાત ચારિત્રમાં મૂલ હેતુ કર્મ વંધનમાં એક છે. અને ઉત્તર હેતુ અગિયાર.

૬૩૬

શ્લોક.

યથા પ્રકારા યાવન્તઃ સંસારાવેશહેતવઃ

તાવન્તસ્તદ્વિપર્યાસા, નિર્વાણાવેશહેતવઃ ॥૧॥

જે પ્રકારના જે જે સંસારના હેતુઓ છે તેજ વિપર્યાસપણે પામેલા મુક્તિના હેતુઓ છે. જે જે કર્મ વંધના હેતુઓ છે તે તેમ કર્મ નાશના હેતુઓ છે.

૬૩૭ સંવતિ નિશ્ચય સપાકિત મગટી શકે છે અને તેના હેતુઓ છે.

૬૩૮ હે ત્રિશલાનન્દન ધીરાધિવીર !!! વ્યવહાર ચારિત્ર સ્વીકારી તમોજ તેમાં એકાંતવાસ સેવ્યો. તેમાં નિઃસંગતાની મુખ્યતાપ ધ્યાનમાં નિમગ્નતાજ મુખ્ય ઉદ્દેશ સંભવે છે.

૬૩૯ અજ્ઞાનિનં સદુપી શુરી એકાન્ત, જ્ઞાનયુક્ત ધ્યાનીને સદુપી શુરી એકાન્ત.

૬૪૦ ધ્યાનમાં વિગ્નકારક, મય અને લજ્જાનો પરિહાર કર.

- १११) कृ. कालात कने बरौगने बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११२) काल कने बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११३) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११४) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११५) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११६) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११७) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११८) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 ११९) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह
 १२०) बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह बरौह

૫૫૦ હે આત્મનરતું જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રમય છે. તું વાહ્ય દ્રશ્યપદાર્થમાં નથી.
ચતુર્દશ ગુણ સ્થાનકમાં પદ્મ ગુણ ભાગની દાનિવૃદ્ધિ સંભવે છે.

૬૫૧ જીવના પાંચસો ત્રેસઠ અને અજીવના પાંચસો ત્રીસ ભેદ
થાય છે. પદ્મદ્રવ્ય, નવ તત્ત્વ, સાતનય, સપ્તભંગી આદિ તત્ત્વનું
સ્વરૂપ મરૂપનાર ત્રિશલા નન્દન સર્વજ્ઞ શ્રી ધીરમશુ છે. તેમને
ત્રિકરણયોગે દ્રવ્યભાવે અનન્તશઃ વન્દન ધાઓ.

૬૫૨ યોગિયોને ધ્યાનભક્તિ મતાપે ધરણેન્દ્ર અને પદ્માવતી પ્રત્યક્ષ
થાય છે પદ્મા જેના શાસન દેવતાઓ છે. તે શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગ-
વાન, આત્માની અનન્તશક્તિના પ્રકાશ માટે યાઓ. સકલવિદ્ય
હૃન્દનો ક્ષય કરી પરમમંગલમાં ધ્યેયરૂપ નિમિત્તપણે પરિણમી.
પિન્ડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ અને રૂપાતીત ધ્યાનથી પાર્શ્વમશુને
ભેદાભેદપણે ધ્યાવર્તા સૂર્ય પ્રકાશ વિસ્તારની પેઠે પદે પદે
અનન્તશક્તિ મતાપ વિકાસ યાઓ અને અનન્ત મંગલધામભૂત
આત્મા યાઓ.

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

इति श्री योगनिष्ठ मुनि महाराजश्री शुद्धिसागरजी
विरचित तत्त्वविन्दु ग्रन्थ समाप्तः

મુકામ. અમદાવાદ કપેરી વાડો.

આંવલી પોઝનો ઉપાશ્રય.

સં. ૧૯૬૬ માગસર શુદી ૫ શુક્રવાર

લિ. મુનિ. ૭૧

